

Κομ. Πιν. 4-106

Ι. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

**ΠΡΩΤΗ
ΑΓΑΠΗ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ**

ΔΡΑΧ. 3.50

ΕΚΔΟΣΤΗΣ Γ. Π. ΦΟΡΤΣΑΚΗΣ ΧΑΝΙΑ

1919

I. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

ΑΙΣΟΥΣΑ

ΕΠΙΚΗ

ΚΛΑΔΟΣ *Κοινωνία 104*

ΣΗΡΑ

ΑΡΙΘ. ΤΑΞΙΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

— ΧΑΝΙΩΝ —

Αξ. αριθ. *56531*

Χρον. Είση *31-5-2000*

ΕΙΣΚΟΤΗΣ *ΕΛΛΗΝ. ΛΟΓΟΤ.*

Αριθ. *859 / ΚΟΝ*

ΠΡΩΤΗ

ΑΓΑΠΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ

XXIII-V-XXX

ΕΚΔΟΣΗΣ Γ. Π. ΦΟΡΤΣΑΚΗΣ ΧΑΝΙΑ
1919

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΜΤ 697

ΜΠΛΑΓΙΑ

ΑΚΗ ΙΗΔ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΝ

ΑΡΙΣΤΟΝ ΚΑΜΠΑΝΗΝ

Τ' ΑΦΙΕΡΩΝΩ

Ι. Κ.

ΠΡΩΤΗ ΑΓΑΠΗ¹

A

Ἦμουν δὲν ἡμουν πέντε χρονῶν, ἀφ' ὅτου ὠρισμένοι τύποι γυναικῶν μοῦ ἄρρεσαν ἐξαιρετικά. Ἀλλὰ γιὰ μερικές ἀπ' αὐτὲς ἦτο τόσο ξεχωριστὴ ἡ προτίμησις μου καὶ τέτοια συγκίνησις ἀσθανόμουν ὅταν τὶς ἔβλεπα ὅταν μὲ ἐπλησίαζαν, μοῦ μιλοῦσαν καὶ μάλιστα μὲ χάρειναν, ὥστε σήμερὸ γὰρ πᾶσι πῶς ἡ ἀγάπη μου γι' αὐτὲς ἦτο κάτι περισσότερο ἢ κάτι διαφορετικώτερο ἀπὸ κοινὴ καὶ ἀπλή ἀγάπη. Στὴν ἀρχὴ αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἦτο στὴν αἴσθησις, πρὸ πάντων στὴν ἀφή· γιὰτὶ μᾶρρεσαν κατὰ προτίμησις οἱ ἄσπρες καὶ παχουλές. Τὸ αἶσθημα τοῦ ἁρμονικοῦ συνόλου καὶ τῆς ἐκφρασεως φαίνεται ὅτι δὲν τὸ εἶχα στὴν ἀρχὴ ἢ τὸ εἶχα πολὺ ἀδύνατο, ἴσως καὶ διαφορετικόν.

Ἀλλὰ πάλι, μεταξὺ τῶν γυναικῶν ποῦ μᾶρρεσαν, ἡ προτίμησή μου ἔπεφτε στὰ κορίτσια καὶ αὐτὰ μεγάλα, πάνω ἀπὸ δέκα πέντε καὶ δεκάξη ἑτῶν, ποῦσαν δηλαδὴ «κοπελιές», τέλεια διαμορφωμένες πειά. Τὰ μικρὰ κορίτσια, μάλιστα τῆνη-

1 Σαδὸ τὸ διήγημα προσπάθησα νὰ ἐφαρμώσω τὶς ιδέες μου περὶ νεοελληνικῆς πεζογραφίας. Μεταχειρίζομαι τὰ κυριώτερα καὶ θεμελιωδέστερα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν νέαν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας, τὰ ὅποια μὲ τὴν καθαρῶσαν εἰσήλθαν καὶ ἀνέζησαν εἰς τὸν προφορικοῦ λόγου καὶ μάλιστα ἀντικαθιστοῦν ξένες λέξεις, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶνε ἀταίριαστα μὲ τὸ τυπικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς. Ὁ διάλογος εἶνε στὸ ἰδίωμα τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης, ὅπου ἀναφέρεται ἡ διήγησις.

βα, ὄχι μόνο δὲ μᾶρεσαν, ἀλλὰ θαροῦ μάλιστα πῶς μοῦσαν καὶ λίγο ἀντιπαθητικά.

Τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1866 καταφύγαμε σ' ἓνα χωριό, θρεινότερο ἀπὸ τὸ δικό μας, γὰρ νὰ γλυτώσωμε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἐκεῖ μᾶς φιλοξένησε γιὰ κάμποσο καιρὸν ἓνας παπᾶς Σόγγελος* κ' ἤμουν εὐτυχής, γιατί μοῦδιδαν μέλι καὶ καρδιά, ἀλλὰ περισσότερο γιατί μᾶρεσαν οἱ θυματέρες τοῦ Συγγέλου, δυὸ κορίτσια λευκά κι ἀφράτα.

Ἡ ἀγάπη μου δὲν ἦτο προσωπική καὶ δὲν γνώριζε ἀποκλειστικότητες. Πήγαινε γενικῶς πρὸς τὰ κορίτσια ποῦσαν τοῦ τύπου τῆς ἀρεσκειάς μου. Ὅταν γίνηκε ἀποκλειστικὴ καὶ σταμάτησε σ' ἓνα καὶ μόνο πρόσωπο, ἄλλαξε καὶ χαρακτῆρα κι αἰσθημα. Ἡ ἀγάπη μου γίνηκε ψυχικώτερη.

Ἦρθε μέρα ποῦνωσα πῶς ἀπ' ὅλες ποῦ μᾶρεσαν μιὰ ἀγαποῦσα ξεχωριστὰ καὶ τόσο περισσότερο ποῦ κατάλαβα δι' ἄλλον αὐτὴ ἀγαποῦσα. Τὴ λέγαμε Βαγγελιό ἦτο μάλιστα κιά-προσυγγένισά μας. Καὶ τὸ Βαγγελιό δὲν εἶχε τὸν τύπο τῆς ἔως τότε ἀρεσκειάς μου. Ἦτο ψηλόλιγνη καὶ μελαχροινή ἡλικίας· π' ἄνω ἀπὸ τὰ δεκαοχτώ, ἴσως καὶ πάνω ἀπὸ τὰ ἔξοσι.

Σαυτὴν ἔβλεπα περισσότερο τὴν ἔκφραση τῆς ψυχῆς παρὰ τῆς σάρκας τὴν ἄψυχη λευκότητα κι ἀβρότητα. Στὸ ἔξωτερικὸ σύνολο τοῦ Βαγγελιοῦ, στὴ στάση καὶ στὴν κίνηση, στὴ φωνή, στὸ βλέμμα καὶ τὸ γέλιο παρουσιαζότανε μιὰ γλυκειὰ καὶ πονετικὴ ψυχή. Στὰ μαῦρα τῆς μύτης ἔβλεπα μιὰν ἀγίαν καλωσύνη, κίτι ἀπὸ τὸ βλέμμα τῆς Παναγίας· κι ἡ γλυκειὰ τῆς φωνῆ, ὅταν ἀκόμη ἔλεγε ἀσήμαντα κι ἀδιάφορα, ἦτο μουσικὴ ποῦφτανε σὰ βάρη τῆς ψυχῆς μου κ' ἐγέμιζε τροφροῦτητα τὴν καρδιά μου. Ὅσες φορὲς τὴν ἔβλεπα, μοῦδιδε τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία κ' ἡ φωνὴ καὶ τὸ χαμόγελό τῆς ἦσαν τὰ φάρμακα γὰρ κάθε μου λύπη. Ὅταν μάγγιζαν, ὅταν μεθώ-πεναν τὰ χέρια τῆς ἢ μὲ φιλοῦσαν τὰ χεῖλη τῆς, χυνότανε σὶς φλέβες μου ἓνα προᾶντικὸ φέλιτρο, ποῦλυνε κ' ἔδωχε κάθε πόνο. Καὶ πολλάκις θάθελα νὰ κοιμηθῶ κάτω ἀπὸ τὰ χεῖδιά τῆς, σ' ἐκείνη τὴ γλυκειὰ κι ἄλυπη κατάσταση, καὶ νὰ μὴ ξυπνήσω ποτέ. Πολλὲς φορὲς πραγματικῶς κοιμήθηκα μὲ τέτοια εὐτυχία πάνω στὰ γόνατά τῆς, ὅταν τὸ βράδυ ἐρχότανε σπύτι μας γι' ἀποσπερίδα.

Οἱ δικοὶ μου δὲν ἄρρησαν νὰ νιώσουν τὴν ἐξαιρετικὴ ἀγάπη μου στὸ Βαγγελιό· κιάρχισαν νὰ τὴ μεταχειρίζονται ὡς σαρφρονιστικὸ μέσο, γιὰ νὰ μὲ ἠσυχάζουν, νὰ καταπαύουν τὶς δυστροπίες μου. Κοιτᾷ δὲ στοὺς δικούς μου, ἔμαθαν κοί ξένοι τὴν ἀδυναμία μου κἔπαιζαν μὲ τὸν προῶμο ἔρωτά μου. «Ποιὰ θὰ πάρῃς, Γιωργιό;» μὲ ρωτοῦσαν. Κεῖνὸ πάντα ἔδωκε τὴν ἴδια ἀπάντηση: «Τὸ Βαγγελιό». Κεῖναιδὴ ἦσαν κιάλλελες ματὸ τὸ ὄνομα στὸ χωριό, προσδιώριζε: «Τὸ Βαγγελιό τῆς Θεῆς τοῦ Δεσποικοῦ».

Ἐς τὸ σπύτι μοῦλεγε τὴν ἀπειλή: «Καλὰ, νὰ τὸ πῶ τοῦ Βαγγελιοῦ, νὰ μὴ σ' ἀγαπᾷ μπλειό!»¹ Καὶ παρενθὺς ἐπαύανε καὶ κλάματα καὶ ἀταξίες.

Μιὰ μέρα, ποῦπαιζα μὲ ἄλλα παιδιὰ, ἔπεσα κἔκαμα μεγάλη πληγὴ στὸ μέτωπο. Αἵματα ἔτρεχαν κἔβαλα φωνές μεγάλες. Γυναίκες ἔτρεξαν κἔπροσπάθησαν νὰ μοῦ σταματήσουν τὸ αἷμα καὶ νὰ μὲ κατασυχάσουν. Ἄλλὰ μόνον ὅταν ἤρθε τὸ Βαγγελιό καὶ μάγγιξε τὸ χέρι τῆς κιάκουσα τὴ φωνή τῆς, καταπραῖνθηκα μὲ μιὰς. Μοῦβαλε κιάράχη στὴν πληγὴ καὶ τὸ αἷμα σταμάτησε. Ἐπειτα μὲ σήκωσε στὴν ἀγκαλιά τῆς καὶ μὲ πῆγε σπύτι. Τὴ εὐτυχία ποῦ μοῦδωκε κείνη ἡ πληγὴ!

Κ' ἐγὼ μὲ πῆρανε, μὲ φιλοῦσε καὶ μοῦλεγε:

— Πονεῖς ἀκόμη, Γιωργιό μου; Δὲν πονεῖς; αἱ; ... Μὰ μπορεῖς νὰ πονῆς μπλειό κείν ποῦ σὲ φίλησα γώ; Πόσο μ' ἀγαπᾷς ἐδᾷ;²

— Πολλὰ, πολλὰ, τῆς ἔλεγα κἔκλειε τὰ μάτια μου ἀπὸ εὐτυχία.

— Νὰ χαρῶ ἐγώ!...

Καὶ μοῦδιδε νέα φιλιὰ.

Ὅσοι φορὲς ἀρρώσταίνα, ὁ καλλίτερός μου γαιρός ἦτο τὸ Βαγγελιό. Ἄμα τὴν ἔβλεπα, ἅμα τὸ χέρι τῆς ἀγγιξε τὸ μέτωπό μου, ὅσο βαρεῖα κιάν ἤμουν ἀρρώστος, τὸ χαμόγελο ἀνέβαινε στὰ χεῖλη μου. Κ' ἡ παρουσία τῆς εἶχε τὴ μεγαλύτερη θεραπευτικὴ δύναμη σὺς ἀρρώστειες μου. Ἄλλὰ καὶ τὰ πεῖν πικρὰ καὶ δυσάρεστα φάρμακα τῦπαιονα, εὐχάριστα μάλιστα, ἀπὸ τὰ χέρια τῆς.

¹ Μπλειό, πειὰ, πλέον.— ² Ἐδᾷ (ἤδη) τώρα.

Ἡ μεγάλη μου εὐτυχία ἦτο νὰ μὲ κρατῆ στὴν ἀγκαλιά της. Καὶ σὰ μὲπαιζοι ἀπὸ κάτω καὶ μὲσῆκωνε στὸ ὕψος τοῦ ἀναστημάτου της, ἤμιουν στὰ οὐράνια.

Γιὰ νὰ γελοῦν ἄλλα κορίτσια, ἄρχισαν τάχα νὰ κἀνουν ἀντίπραξη τοῦ Βαγγελιοῦ καὶ προσπαθοῦσαν μὲ χάρδια καὶ δῶρα νὰ μάποσπάσουν ἀπὸ τὴν ἀγάπη της. Ἄλλ* ἐγὼ ἤμιουν ἀκλόνητος. Κιόταν τὸ Βαγγελιὸ μᾶκουε νὰ λέω πῶς μόνον αὐτὴν ἀγαποῦσα καὶ μὲβλεπε νὰ τραβιοῦμαι ἀπὸ τᾶλλα κορίτσια, ποῦθελαν νὰ μὲ φιλήσουν, κέτρεχα σαυτὴν, ἐνθουσιαζόταν ἀληθινὰ, μὲσφιγγε στὴν ἀγκαλλιὰ της καὶ μὲ καταφιλοῦσε. Μοῦμαθε καὶ μιὰ πεισματικὴ μαντινάδα ¹ νὰ τὴ λέω στὶς ἀντίζηλές της.

Μιὰν ἢ γιὰγάπη πάγαπῶ, μιὰ ^{νε} μὰ τὸ Θεό* μου,
Καὶ τὸ* ἄλλες παιζῶ καὶ γελῶ, γιὰ νὰ περνᾷ ὁ καιρός μου.

Ἄλλ* εἰς τὸ περιβόλι τῆς εὐτυχίας μου ἐφύτρωσε κένα φαρμακερὸ ἀγκάθι, ποῦ τὸ λένε ζήλια. Καὶ τὸ πρῶτο του κέντημα τῶνωσα μιὰ μέρα πᾶκουσα νὰ λέν οἱ γυναῖκες πῶς ὁ Γιάννης τοῦ Ραφτογιώργη, ἓνα ὄμορφο καὶ γέρο ~~καλλή~~ κάρσι εἴκοσι χρονῶν, ἀγαποῦσε τὸ Βαγγελιὸ καὶ θὰ τὴ ζητοῦσε.

Ἐπαῖξα ἐκεῖ κοντὰ κιόταν ἄκουσα τὴν ὁμιλία πετάχτηκα
— Καὶ τὸ Βαγγελιὸ ἀγαπᾷ τοιε;

— Μπρὲ τὸ ζηλιαρόκατο! εἶπεν ἡ μάνα μου, ποῦτον μὲ τις ἄλλες γυναῖκες.

— Ὅϊ, ² τὴ μούρη σ* ἀγαπᾷ! εἶπε μιὰ ξαδέερφη μου.
Μωρὲ νὺς καὶ θέλει κιἀγαπητικὴ!

Ἐγὼ πλησίασα πεισιμωμένος καὶ κτυπῶντας τοὺς γρόθους μου τὸν ἓνα στὸν ἄλλο, εἶπα στὴ ξαδέερφη μου:

— Ναί, ναί, ἐμέν* ἀγαπᾷ. Ἄ δὲ σ* ἀρέσω σένα, τοῦ Βαγγελιοῦ τᾶρέσω. Μοῦ τὸ λέει αὐτὴ κείντα λὲς ἐοῦ δὲν τᾶκούω.

— Μωρὲ μοῦτρα! εἶπε πάλιν ἡ ξαδέερφη μου.

— Καλλίτερό* ^{νε} τὰ δικά σου;

— Μωρὲ, ὄχι κιᾶ λὲς δὲ σ* ἀγαπᾷ.

— Ὅϊ, ἐσέν* ἀγαπᾷ!

Ἡ ξαδέσφη γέλασε :

— Ἐμένα; Δὲ μοῦ χροιάζεται ἡ γιάγαπη τη.

Ἄπὸ κείνη τὴ μέρα, γιὰ νὰ ξεθλιῶσουν τὴ ζήλια μου, μοῦ ἔλεγε κάθε λίγο πῶς τὸ Βαγγελιὸ δὲ μὲ ἤθελε, γιὰ ἡμῶν μικρὸς, κιότι γλίγωρα θάιρωγα τὴ χυλόπιττα ἀπὸ τὸ Γιάννη. Κ' ἐγὼ τότε ἔκλαιγα, τότε θύμινα καὶ πετούσα πέτρες κιότι πρόχειρο εὔρισκα.

Τὸ χειρότερο εἶνε πῶς κιαντὸ τὸ Βαγγελιὸ, χωρὶς νὰ προσέχη στὸ κακὸ ποῦ μοῦκανε, ἔλαβε μέρος σ' αὐτὸ τὸ παιγνίδι κεύρισκε ἀφορμὲς νὰ μοῦ λέη :

— Τότε δὲ σ' ἀγαπῶ. Θὰ πάρω τὸ Γιαννάκο.

Ἄν μποροῦσα νὰ ψυχολογήσω, θὰ μ' ἀνησυχούσε τὸ νομα τάντιζηλοῦ μου, ὅπως τῶλεγε. Ἀπὸ τὸ χᾶδι, ποῦδιδε σαὐτὸ τὸ νομα, θὰ καταλάβαινα πῶς δὲν τῆς ἦτον ἀδιάφορος κιότι ἡ ἀγάπη της γιὰ μένα ἦτο παιγνίδι.

Κοντὰ στοὺς ἄλλους ἄρχισε νὰ μὲ πειράζῃ κιαντὸς ὁ Γιάννης κιότιαν μὲ συναντοῦσε μοῦλεγε :

— Γιάε, μορῆ, ἀντρας, καὶ θέλει καὶ γυναικᾶ!

— Ντὰ δὲ θὰ μεγαλώσω κ' ἐγώ; τοῦπα μὰ μέρα ἀπειλητικά.

— Ὡστε νὰ μεγαλώσῃς ἐσὺ, θὰ τὸ πάρω γὼ τὸ Βαγγελιὸ.

Νὰ σκάσω ἐγὼ ἀπὸ τὸ θυμὸ κιὰπὸ τὴ συναίσθηση τῆς ἀδυναμίας μου. Ἄν μποροῦσα, θὰ τὸν σκότινα ἄλλὰ δὲ μποροῦσα κ' ἔπρεπε νὰ σκόψω στὴν τωραγικὴ του ὑπεροχῇ, γιὰ ἦτον μεγαλείτερος κ' ἰσχυρότερος. Μιὰ μέρα λέω στὴ μητέρα μου :

— Γιάειντα, μᾶ, δὲ μ' ἔκανες πλειά μεγάλο ;

Ἡ μάνα μου γέλασε.

— Ὅλοι, Γιῶργη μου, γεννοῦνται μικροὶ κ' ἄστερα μεγαλώνουνε. Καὶ σὺ σὰ γενῆς τοῦ καιροῦ τοῦ Γιάννη, θὰ γενῆς μεγάλος σὰν αὐτό.

— Μὴ ὥστε νὰ μεγαλώσω, θὰ πάρ' ὁ Γιάννης τὸ Βαγγελιὸ.

Ἡ μητέρα μου μὲ πῆρε στὴν ἀγκαλιά της καὶ μὲ χᾶδια προσπάθησε νὰ μὲ παρηγορήσῃ.

— Ντὰ δὲ σοῦπε τὸ Βαγγελιὸ πῶς ἐμένα μόνο ἀγαπᾷ ;

—Ναί, μὰ ὁ Γιάννης μούπε, πῶς, ὥστε νὰ μεγαλώσω, αὐτὸς θὰ τὴνε πάρῃ.

—Κέχαθῆκαν οἱ κοπελιές, ὑγιέ μου ; Παίρνεις, σὰ μεγαλώσης, ἄλλη καὶ καλλίτερη.

—'Οἱ, ἐγὼ τὸ Βαγγελιὸ θέλω. Δὲ θέλω ἄλλη.

—Αἶ καλά, κανακόρη μου, τὸ Βαγγελιὸ θὰ πάρῃς· καὶ μὴν ἀκοῦς εἶντα σοῦ λέει ὁ Γιάννης.

Τί θὰ διδα γάμονν μεγάλος νὰ δῆ τότε ὁ Γιάννης !

Σὲ κάμποσον καιρὸ γίνηκε ὁ γάμος μᾶς ξαδέσφης μου. Καλεσμένο τὸ Βαγγελιὸ, καλεσμένος κιὸ Γιάννης· ἐκεῖ κ' ἐγὼ, ποῦ νὰ μὴν εἶχα πάει. Στὸ χορὸ βλέπω τὸ Γιάννη νὰ κρατῆ τὸ Βαγγελιὸ κιανάρει ἢ ζήλια μου. Κέπειδῃ ὅλοι γνώριζαν τὴν ἀγάπη μου, μὲ κύταζαν μὲ πονηρὴ περιέργεια. Κένας ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ χορὸ μούπε μὰ πειραχτικὴ μαντινάδα:

Ξανοίξετε¹ τὸ μπόι του, δέτε καὶ τὴ θωριά του,
Καὶ θέλει κιἀγαπητικὴ, διὰλε τὴν ἀθροσιά του.

—'Αηολοῖσον του, ²μou ψιθύρισε κάποιος ἀπὸ δίπλα μου.
Καὶ σιγὰ μού υπαγόρευσε τὴν ἀπάντησιν :

Μὴ μὲ θεωρεῖς κοντὸ κοντὸ καὶ χαμηλοζωμένο,
'Αποὺ τὴ γῆς δὲ φαίνομαι καὶ τοῖ καρδιές μαραίνω.

'Αλλὰ τὸ δίστιχο δὲ μᾶρσσε, ἴσως διότι μὲ πολυμίχραινε.
'Ἦθελα νὰ πῶ κάτι τι πειδεσὸ περὸ φανο, ἀπειλητικὸ μάλιστα.
Κι' αὐτὸ μού υπαγόρευσε ἄλλος :

Μὴν παίρνεις τὴν ἀγάπη μου, γιατί θὰ μεγαλώσω,
Καὶ θὰ σοῦ δώσω μπαλωτιά³ σὴ γῆς νὰ σὲ ξαπλώσω.

Τὸ πείσμα μούδωκε τὸ θάρρος νὰ πῶ τὸ δίστιχο, μισὸ τραγοῦδι μισὸ ἀπαγγελία. 'Αλλὰ καὶ τὸ Βαγγελιὸ ἤρθε στὴ βοήθειά μου· καὶ μὲ τὴ γλυκειὰ της φωνὴ τραγοῦδῆσε γιὰ μένα :

Θαρρεῖς πῶς εἴμ' ἐγὼ μικρὸ πῶς δὲν ποιεῖ ἢ καρδιά μου;
Σὰν τοῦ μεγάλου καίονται μέσα τὰ σωθικά μου.

Κιὸταν πιασμένη στὸ χορὸ πέρασε κοντά μου, ἔσκυψε μὰ στιγμὴ καὶ μὲ φίλησε. 'Ο Γιάννης μὲ κύταζε καὶ χαμογελοῦσε πειραχτικὰ, σὰ νὰ μού φάνηκε κέγῳ ἄρχισα νὰ κλαίω ἀπὸ πείσμα ἀδυναμίας. Τὸ Βαγγελιὸ ἀφῆκε σὲ λίγο τὸ χορὸ, ἤρθε

¹ Ξανοίγω, τηρεῖ, παρατηρεῖ, κυτάζω. — ² 'Αηολοῦμαι = ἀπονοήνομαι, ἀπαντῶ. — ³ Μπαλωτιὰ, τουφεκιά.

καὶ κάθησε κοντά μου κιαφοῦ μὲ πῆρε σιὰ γόνατάτης, μοῦπε.

— Γιάειντα κλαῖς, Γιωργιό μου; Δὲν τὸ κατὲς πῶς ἐσὲν ἀγαπῶ;

— Καὶ τὸ Γιάννη δὲν τὸν ἀγαπᾷς; εἶπα μάναφιλητό.

Ἐν δὲν ἤμουν τόσο μικρός, θὰ διάκρινα ἴσως ἓνα μικρὸ δισταγμὸ στὴ φωνή της ὅταν μοῦπε:

— Δὲν τὸν ἀγαπῶ... καθόλου.

Τὸ Βαγγελιὸ εἶπε ψέμα, γιατί τὸ Γιάννη τὸν ἀγαποῦσε.

Ὁ Γιάννης ὅμως δὲν τὴν ἀγαποῦσε ἀληθινὰ ἢ ἄλλαξε γνώμη καὶ μετὰ κάμποσον καιρὸν ἀρραβόνισσε ἄλλη. Τότε εἶδα κέρω τὸ Βαγγελιὸ νὰ κλαίῃ· ἀλλ' ἂν κὴ λύπη της πρόδιδε ἀγάπη γιὰ τὸ Γιάννη, μέγαμε νὰ τὴ συμπαθήσω περισσότερο κιακόμη νὰ μοῦ γίνῃ πειὸ μισητός ὁ Γιάννης.

B

Τὰ χρόνια περνοῦσαν, τὸ Βαγγελιὸν δὲν παρτρευότανε κ' ἐγὼ ἔξακολουθοῦσα νὰ τὴν ἀγαπῶ. Ἔτσι ἔγινα ὀχτὼ ἔτων, ἔφτασα σὲ δέκα. Ἀλλὰ τότε ἔγινε ἀνάγκη νὰ πάω σ' ἀνώτερο σχολεῖο στὴν πόλη, ποῦ ἀπεῖχε μᾶς μέρας καὶ περισσότερο δρόμο ἀπὸ τὸ χωριὸν μας. Ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ πάω. Οὔτε φιλοδοξία νὰ μάθω περισσότερα εἶχα, οὔτε νὰ γνωρίσω ἄλλους τόπους πεθυμοῦσα. Τὸ χωριὸν, ὅπου τὸν Βαγγελιὸν, οἱ δικοὶ μου κοὶ φίλοι μου, ἦτον ἄρκετὸ γιὰ τὴν εὐτυχία μου. Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; τὸ μόνο ποῦ μποροῦσα ἦτο νὰ κλαίω κ' ἐκλαψα πολὺ. Ἡ μόνη μου παρηγοριὰ ἦτο ἡ σκέψη ὅτι θὰ γύριζα μέγας, μὲ γράμματα ἀνώτερα καὶ μὲ τῆς χώρας τὸν ἀέρα, ὥστε νὰ γίνω περισσότερο ἄξιος τῆς ἀγαπημένης μου.

Ἐκαμὰ δυὸ ἢ τρία χρόνια στὴν πόλη. Στὶς διακοπὲς ἔβγαινα στὸ χωριὸν καὶ μόλις ἔφτανα, ὁ νοῦς μου στὸ Βαγγελιὸν. Ἡ μητέρα καὶ ἀδερφή μου ἄρχισαν νὰ πειράζονται γιὰ τὴν προτίμησιν. Τὶς ἔπιασε εἶδος ζήλιας. Μὰ, καὶ μένο παιδί, ἔλεγε ἡ μάνα μου, μέλι ἔχει αὐτὴ ἡ κοπελιά;

Ἐγὼ τῶς ἔρα τι μέλι εἶχεν ἢ μᾶλλον τώρα ἄρχιζα νὰ τὸ πιάνω, διότι ἕως τότε ἡ ἀγάπη μου ἦτο αἰσθηματικὰ κατὰ πολλὰ αὐτοαγνοούμενον καὶ μιμητικόν. Τώρα ὅμως ἄρχιζε νὰ καίη καὶ νὰ διαφωτᾷ μέσα μου μιὰ φωτιὰ ποῦ δὲ μ' ἄφηρε νὰ τὴν ἀγνοῶ.

Ἀλλὰ σ' αὐτὴ τὴν αὐτοανακάλυψιν μὲ βοήθησε καὶ τὸ Βαγγελιόν. Ἡμουν μεταξὺ δέκα τριῶν καὶ δέκα τεσσάρων ἔτων ὅταν στὶς διακοπὲς τοῦ Πάσχα πῆγα στὸ χωριόν. Στὸ σπίτι μας βροῖκα τὸ Βαγγελιόν καὶ σκέψη πῶς εἶχεν ἔρθει ἐπίτηδες, γιὰτὶ μὲ περίμενε, μέγαμε νὰ πετάξω. Ἀλλ' ὅταν ἔφρουγα ἀπὸ τὴν ἀγκυλιὰ τῆς μάνας μου γιὰ νὰ πάω σαυτὴν, βρέθηκα σὲ μιὰ κατάστασιν ποῦ δὲν τὴν εἶχα γνωρίσει ἕως τότε. Εἶχα παραλύσει κ' ἐτρομα.

— Κ¹ αὐτὸς ἐμεγάλωσε, γίνηκε ἄντρας! εἶπε τὸ Βαγγελιό. Ἐγὼ φοβοῦμαι νὰ τονε φιλήσω, σὰν προῦτα.

Αὐτὰ τὰ λόγια μὲ χαροποίησαν, ἀλλὰ μέφεραν κιἄνω κάτω. Ἦμουν σατισμένος. Κἔγὼ φοβόμουν, ὄχι νὰ δομήσω, ὅπως πρὶν, στὴν ἀγκαλιά της, ἀλλὰ καὶ μόνο νὰ τὴν πλησιάσω. Ἄλλ' ὅταν σῆνα λεπτὸ νίκησα τὸ δισταγμὸ μου καὶ τὸ Βαγγελιὸ μ' ἀγκάλιασε καὶ μὲ φίλησε, μοῦ φάνηκε ὅτι τώρα μὲ φιλοῦσε διαφορετικὰ. Τὰ φιλιὰ της ἦσαν λιγώτερα, ἀλλὰ καὶ διαρκέστερα κιβλα στὸ στόμα. Μοῦ φάνηκαν ὅτι κἔκαιγαν κ' ἀσθάνθηκα ὅτι τὰ μάγουλά μου ἄναφαν.

Τὸ Βαγγελιὸ γύρισε κἔιπε στὴ μητέρα μου γελαστή:

— Ἐδὰ ποῦ μάκρυνε² καὶ μπορῶ νὰ τονε φτάνω, δίχως νὰ σκύφω, δὲν κάνει³ μπλειὸ νὰ τονε φιλιῶ.

Ἡ μάνα μου δὲν εἶπε τίποτε, οὔτε καὶ γέλασε. Κἔγὼ δὲν τόλμησα νὰ ζητήσω ἐξήγηση, ἄν κι' αὐτὸ ποῦπε τὸ Βαγγελιὸ δὲ μοῦτον ὀλότελα εἰκολονόητο. Ἡ ἀποσβόλωσή μου αἰξαινε ἀπὸ τίς πολλὲς ἀπορίες, ποῦπεσαν διὰ μᾶς στὸ λογισμὸ μου. Γιατὶ τώρα δὲν τολμοῦσα νὰ κυτάξω τὸ Βαγγελιὸ σὰ μάτια; Γιατὶ τὴν ντρεπόμουν, σὰ νὰ τὴν ἔβλεπα πρώτη φορά; Γιατὶ ἔλεγε πῶς τώρα ποῦ μεγάλωσα δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ φιλοῦν; Κἔγὼ ποῦμουν τόσον ἀνυπόμονος νὰ μεγαλώσω! Μήπως θὰ κατανοῦσα τώρα νὰ τὸ θεωρῶ δυστύχημα πῶς μεγάλωνα; Ἀπὸ τὴ ψυχρὴ σιωπὴ τῆς μάνας μου κατάλαβα πῶς περισσότερο κι' ἀπὸ τὸ Βαγγελιὸ ἦτο τῆς γνώμης ὅτι στὴν ἡλικία μου δὲν μοῦ ταίριαζαν πειὰ φιλιὰ καὶ χὰδια. Σήμερο σκέπτομαι ὅτι τὸ Βαγγελιὸ πέταξε κείνο τὸ λόγο γιὰ νὰ δῆ τὴν ἐντύπωση καὶ τὴ γνώμη τῆς μητέρας μου. Ἄλλ' ἐπειδὴ κἠ μητέρα μου κατάλαβε τὸ σκοπὸ τῆς σιωπῆς. Κἠ σιωπὴ τῆς ὁμοῦς ἔλεγε τὴ σκέψη τῆς, κι' ἀπόφρευγε συνάμα νὰ πῆ προάμματα δυσάρεστα, ποῦ δὲν ἤθελε νὰ τὰ πῆ.

Τὰ πόγεμα ἦρθε μιὰ θειά μου κι' ἄκονσα τὴ μητέρα μου νὰ τῆς λέγῃ:

— Ἦρθέ κἠ Βαγγελιὰ τοῦ Δεσποينوῦ κἠρχιζε τὸ Γιωρ-

1 Κἠ (καλέ).—2 Μακρὺς, ψηλός. Μακραίνω, ψηλώνω.—3 Κἠναι, πρέπει, ἀρμόζει.

γή¹, τὰ φίλιά. "Ἦθελα νᾶσουνε νὰ δῆς πῶς ἦκανε². Σὰ νᾶθελε νὰ ρουφήξῃ τὸ αἷμα τοῦ κοπελιοῦ!³

Ἡ θειά μου σκέφθηκε λίγο κέπειτα εἶπε :

— Δὲ θὰ παντρευτῆ μπλεῖδ' αὐτῆ ἢ κοπελιά; *Αργεῖ νὰ παντρευτῆ καὶ πρέπει⁴ πῶς ἀπὸ τῆ λαχτάρα τοῦ παντριγιᾶς τὸ⁵ ἔρχεται σὰν κουζουλάδα.

— Καὶ σὶδὸ παιδί μου μένα θὰ ξεθυμᾶνῃ ἢ κουζουλάδα τῆ;

— Ἡ πυρωμάδα τῆ, ἄλλαξε τῆ λέξη ἢ θειά μου καὶ χαμήλωσε τῆ φωνή τῆς.

Ἄν ἄκουσα τῆ συνέχεια τῆς ὁμιλίας, γιὰτ' ἢ μένα μου μ' ἔδωξε. *Ἀλλὰ τῆ στιγμή τοῦ ξεπρότζα ἔφτασε σταθιά μου μὰ λέξη τῆς μένας μου, πρωτάκουστη γιὰ μένα, ποῖμοιαζε μὲ τῆ μυστηριώδη λέξη τῆς θειάς μου. *Ἀλλ' ἀπὸ τὸν τρόπο τοῦ *πε ἢ μένα μου τῆ λέξη κείνη, «ἢ πυρωμένη,» κατὰ-λαβα πῶς ἦτον ὑβριστικὴ καὶ κακὴ. *Ἐμάντευσα δὲ πῶς ἀπὸ *δὲ καὶ πέρα ἢ ἀγάπη μου κινύνευε καὶ προκαταβολικῶς ἄρχισα νᾶνησυχῶ καὶ νὰ λυποῦμαι.

Τὸ Βαγγελιὸ δὲ μετάρθε σὶδὸ σπῆτι μας κάμποσες μέρες. *Ἀλλ' ἦτον καὶ μεγάλῃ βδομάδα καὶ τὴν ἔβλεπα σὶν ἔκκλησία ἢ ἔξω.

Τῆ μεγάλῃ Παρασκευῇ τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ σκόρπισαν σὶὰ περιβόλια καὶ σὶς ἀνθισμένες πλαγιὰς καὶ χαρούμενα μάζευαν λουλούδια γιὰ τὸν ἐπιτάφιο. Κάθε μία ἔπρεπε νὰ πάῃ μὰν ἀνθοδέσμη σὶδὸν ἐπιτάφιο τῆς ἐνορίας τῆς κείχανε συνορισμὸ ποιὰ νὰ συνθέσῃ τὴν ὠραιότερη. *Ἐκεῖ π' ἀνθολογοῦσαν, σιγοτραγουδοῦσαν κιόλα. Σὶδὸ ξεπίλισμα τοῦ ἐπιταφίου, τῆς κάθε μᾶς τὴν ἀνθοδέσμη θὰ τὴν ἔραπαζε κείνος τοῦ τῆ ρεγόντανε: κιὰν ἦσαν δυὸ ἢ τρεῖς οἱ ἔραστὲς, μποροῦσε νὰ γίνῃ καὶ μάχη. *Ὡστε, κοντὰ σὶδὸ θρησκευτικὸ αἰσθημα, ἦτο καὶ κάποιο ἄλλο αἰσθημα, τοῦ κινούσε τοὺς διαλογισμοὺς τῶν κοριτσιῶν.

Μιὰ π' αὐτὲς τὶς κοριτσοῦτες συντροφιὰς πῆρε καὶ μένα

1 Γιωργῆς, ὑποκοριστικὸ σοβρωότερο ἀπὸ τὸ Γιωργιό. — 2 Στὴν ἀνατολικὴν Κρήτη ἢ ἀΐξηση ὅπου τονίζεται, γίνεται χρονικὴ καὶ τὸ ε γίνεται η' ἡμακα, ἀλλὰ ἐμάκαμε. — 3 Κοπέλι, παιδί. — 4 Πρέπει, φαίνεται.

σιὸ γύρο των. Σ* αὐτὲς, ἐννοεῖται, ἦτο καὶ τὸ Βαγγελιό. Τὰ κορίτσια μὲ ὀρωτοῦσαν πῶς πέρασα στὴ χώρα.

— Καὶ δὲν ἀνεξήτηξες ¹ τὸ χωριό; μούπε μιά.

Μὲ τὸ κεφάλι ἔκαμα ναί, ἀλλὰ τὰ μάτια μου στράφηκαν σιὸ Βαγγελιό. Αὐτὸ τὸ κίνημά μου τῶσαν τὰ κορίτσια καὶ μιά ξεφρόνησε:

— Μπρὲ τὸν πονηρό! Εἶδετε τὴν ἀμματιά ποῦ τὸ ἤρριξε;

Γέλασαν κι' αὐτὴ ποῦκαμε τὰναφώνημα εἶπε στὴν ἀδερφή μου:

— Ἄκου τα σύ. Καλλίτερα *πὸ σένα κι' ἀποὺ τὴ μάνα του *χει τὴ Βαγγελιά. Δὲ ζηλεύεις;

— Γιάττα νὰ ζηλέψω; Ἐγὼ *μ' ἀδερφήτου. Ἐσεῖς πρέπει νὰ ζηλεύετε, ποῦ ἀπ' ὅλες σας ἐδιάλεξε τὸ Βαγγελιό.

— Μὰ θαορεῖς πῶς δὲ ζηλεύγομε; εἶπε ἄλλο κορίτσι μὲ εἰρωνιά. Τέτοιο ντελικανή ² ποιά δὲ θὰ τὸν ἤθελε; Μὰ σὰ δὲ μᾶζε μπεγενιτζίει ³ νὰ σκάσωμε μαθές; ⁴ Μόνο μικὸς ποῦ μᾶζε πέφτει μιά ὀλιά. ⁵

Τώρα, βλέπετε, ἦμονυ μικρός.

Σαῦτὸ τὸ μεταξὺ κἀτι μυνημούρισε τὸ Βαγγελιὸ ποῦ δὲν τᾶκουσα, ἀλλὰ μάντευσσα ὅτι ἡ ὀμιλία τῆς ἦτο δυσάρεστη. Ἐπειτα ἔτρεξε σὲ μιά κουφοξυλιά, καταστόλιστη μὲ τὰ δαντελωτὰ λευκά της ἄνθη. Κ' ἐνῶ ψήλωνε, γιὰ νὰ φτάξῃ τὸ ἄνθος ποῦ ἤθελε νὰ κόψῃ, ἔλεγε:

— Τοῦτονὲ θὰ βάλω στὴ μέση τοῦ ροδαρᾶς ⁶ μου καὶ γύρου γύρου τᾶλλα σειρές.

*Ἀλλὰ μᾶλλον φαίνεται πῶς ἤθελε νὰ κόψῃ τὴν κοκκινιάδα ποῦχε χυθῆ σιὸ πρόσωπό της καὶ νὰ στρέψῃ ἄλλου τὴν ὀμιλία.

Σὲ λίγο ἕνα κορίτσι λέγει τοῦ Βαγγελιοῦ:

— Δὲν εἶδες πῶς ἤλλαξε ἡ φωνὴ τοῦ Γιωργιοῦ;

— Πῶς ἤλλαξε; εἶπε τὸ Βαγγελιό· φαίνεται ὅμως ὅτι πρώτη αὐτὴ *χε παρατηρήσει αὐτὴ τὴ μεταβολὴ κῆκανε πῶς

¹ Αναζητῶ = ποθῶ, νοσταλγῶ. *Ἡ ἄ ν ἄ εἰς τὰ σύνθετα διατηρεῖται στὴ δυτικὴ Κρήτῃ· ἀλλὰ στὴν ἀνατολικὴ Κ. γίνεται α ν ε. — ² Ντελικανῆς (Τουρκ.) νέος, λεβέντης. — ³ Μπεγενιτζίω (Τουρκ.) προσιμῶ, μοῦ ἀρέσει ἕνας ἢ μία. — ⁴ Λοιπόν. — ⁵ Ἄλιο. — ⁶ Ροδαρά, ἀνθοδόσημ.

δέν καταλάβαινε.

— Ἐχόντρικνε ἢ φωνή του. Μιλεῖ βραχνά, σάν τὰ πετειναράκια, ὄντε πρωτοκοράζοννε.

— Ἀντροπατεῖ, ἐξήγησε ἡ ἀδελφή μου, ὅπως ἄκουσε τὴ μητέρα νὰ λέγη. Ἐμεγάλωσε δέν τότε θεωρεῖς;

Ἐγὼ ὁ ἴδιος δέν εἶχα προσέξει σ' αὐτὴ τὴ μεταβολὴ τῆς φωνῆς μου. Αὐτὴ δὲ ἡ παρατήρηση καὶ τὰ σχετικὰ ποῦ ἄκουσα μοῦδωκαν ἀφορμὴ κιἄλλων σκέψεων. Συλλογισμένο ἦτο καὶ τὸ Βαγγελιό· κενῶ τἄλλα κορίτσια τραγουδοῦσαν ἢ ἐφαλλαν τροπάρια τοῦ ἐπιταφίου, αὐτὴ σιωποῦσε. Μιά στιγμὴ, σάν νὰ αἰσθάνθηκα τὸ βλέμμα της, στράφηκα καὶ τὰ μάτια μας ἀντικροῦστηκαν. Μὲ κύταζε μελαγχολικὴ, γιατί ἴωθε τὴν ταραχὴ μῆς καρδιᾶς, ποῦτον ἀκόμη πολὺ παιδικὴ γιὰ τέτοια βάσανα· ἀλλὰ καὶ διότι στὴ δική της ψυχὴ γινότανε πολὺ μεγαλειότερη τρικυμία ἀπὸ τὸ ἀδύνατο αἰσθημα ὅπου τὴν ἔρριξε ἡ μοῖρα της, κιἄρχιζε νὰ προβλέπη τὰ βάσανα ποῦ τὴν περίμεναν. Σὰ νᾶτο μαγνήτης, πάντα κοντιὰ της βρισκόμουν· καὶ μιὰ στιγμὴ ποῦχαμε μακρυνθῆ ἰγνάκι ἀπὸ τίς ἄλλες, σιγοτραγοῦδησε μὰ μαντινάδα, ποῦ μόνον ἐγὼ ἄκουσα :

Δέν εἶνε πόνος νὰ ποῦῃ, πόνος νὰ θανατόνη,
Σάν τὴν ἀγάπη τὴν κρυφῆ, ὄντε ξεφανερῶνε.

Ἔπειτα μὲ κύταζε καὶ τὸ βλέμμα της ἔλεγε: « Σὲ καταλαβαῖνοι, καῦμένο παιδί· μὰ σὺ πῶς νὰ μὲ καταλάβῃς; »

Κ ἢ σοβαρότη ποῦχε τὸ πρόσωπό της τελείωσε σένα μελαγχολικὸ χαμόγελο.

Τὰ κορίτσια μιλοῦσαν γιὰ τὸ ξεστόλισμα τοῦ Ἐχτάφιου, ὡς τὸν ἔλεγον· κι' ἀναμεταξύ των πειραζόντανε γιὰ τοὺς ἀγαπητικούς των. Πειράζαν περισσότερο καὶ σκληρὰ μιὰ ἄσχημη καὶ παράωρη, ¹ Καὶ τῆς ἀπέδιδαν ὡς ἐραστὴν ἕνα τραυλὸ, βραδύγλωσσο κηλίθιο, λεγόμενο Δημήτρη κελιλεγόμενο περιπαιχτικὰ Φορδακό. ²

— Βγενιό, τῆς εἶπε μιά, νὰ βάλῃς στὴ ροδαρά σου καὶ καρδαμουλίδες. ³

¹ Παράωρος καὶ παράουρος σ' τὴν Κρήτη σημαίνει τὸν ἐξαμβλωματικὸ, τὸν κακοπλαμένο. — ² Φορδακὸς κιἄφορδακός, ὁ βάρταχος. —

³ Κάρδαμα τῶν ποταμῶν.

— Γιάειντα καρδαμουλίδες; ούτως ἄλλη.

— Γιατὶ θάρσουνε τοῦ Δημητροῦ.

— Ἡ καρδαμουλίδες τάρσουνε;

— Δὲν ἄρσουνε τῶν ἀφορδακῶ;

Τὸ Βγεγνὸ θύμωσε.

— Ἐκεῖνος ποῦ μ' ἀγαπᾷ, μωρὴ, δὲν εἶν' ἀφορδακός.

Εἶνε καλλίτερος ἀπὸ κείνο ποῦ θὰ πάρῃς ἐσύ.

Δὲν ἀφῆκαν ἀπίσρακτο καὶ τὸ Βαγγελιὸ καὶ μένα μαζῆ.

— Μὴ ξεχάσῃς νὰ βάλῃς χαμηλιὰ τῆ ροδαρά σου, γιατί δὲ θὰ φτάξῃ τὸ Γιωργιὸ καὶ θὰ τῆνε πάρῃ κιανεὶς ἄλλος.

Τὸ Βαγγελιὸ ἔκαμε νὰ γελᾷσῃ, ἀλλὰ φανότανε πῶς δὲν εἶχε ὄρεξῃ.

Στὸ πείσμα ὅμως κείνης ποῦθελε νὰ μὲ πειράξῃ γιατί ἤμουν μικρός, ἐγὼ στὸ ξεσ-όλισμα πῆρα τὴν ἀνθοδέσμη τοῦ Βαγγελιοῦ. Ἄλλ' ἂν αὐτὸ ἦτο γιὰ μένα θορίαμβος, πολὺ φοβοῦμαι σήμερο διὸ τὸ Βαγγελιὸ θὰ ἀισθάνθηκε κρυφὴ λύπη, γιατί δὲ βροῦθηκε κανεὶς νέος νὰ πάρῃ τὴν ἀνθοδέσμη της, ἀλλὰ τὴν ἀφῆκαν σ' ἕνα παιδι δέκα τεσσάρω χρονῶ.

Στῆ δευτέρα Ἀνάστασις ἦρθ' ἔξω στὴν ἐκκλησία τὸ Βαγγελιὸ κῆκαμε τὸ Χριστὸς Ἀρέστη μὲ τὴ μητέρα καὶ τὴν ἀδερφή μου. Ἦρθε καὶ σὲ μένα, ἀλλὰ τὰ χεῖλη της πέρασαν ἀπὸ τὸ μέτωπό μου, χωρὶς νὰ γκίξουν.

Ἐμείνα καὶ τὴ βδομάδα τῆς Λαμπρῆς στὸ χωριὸ ἀλλ' ὄλες αὐτὲς τίς μέρες μιὰ φορὰ μόνο ἦρθε στὸ σπίτι μας τὸ Βαγγελιὸ καὶ μιὰ φορὰ πῆρα στὸ δικό των. Ὅταν ἦρθε, μοῦ φερε αὐγὰ κόκκινα καὶ κουλούρια. Ἀλλὰ πάλι δὲ μὲ φίλησε. Ἀπλώσε μόνο τὸ χέρι της καὶ μοῦ θύπενσε τὰ μαλλιά κιάφοῦ δὲν ἔκαμε τὴν ἀρχή, κὲγὼ δὲν εἶχα τὸ θάρρος. Ἐνῶ ὅμως μιλοῦσε μὲ τὴ μίνα μου, πλησίασα στὴν καθέκλα της καὶ πῆρα στάση παραπονετικὴ. Λιροῦσα τὰ φίλιά της. Τὸ κατάλαβε καὶ τὰγαπημένο της χέρι ἀπλώθηκε πάλι στὸ κεφάλι μου. Ἐπῆρα θάρρος καὶ κινήθηκα πρὸς τὴν ἀγκαλιά της· ἀλλὰ τὸ ἴδιο χέρι μέσπρωξε ἀπαλά.

— Ὅϊ, Γιωργή μου, δὲν κάνει. Δὲν τῶπαμε πῶς ἐδά'σαι μεγάλος καὶ δὲν εἶσαι μπλειὸ γιὰ φιλιὰ;

— Καλὰ σοῦ τὸ λέει, ξεγινιασμένε, εἶπε μὲ θυμὸ ἡ

μάνα μου. Δὲν πᾶς ὄξω νὰ βρῆς τοὶ σόγκαρους¹ σου, μόνο κάθεσαι στὸ σπῖτι μὲ τοὶ γυναῖκες, σὰ νᾶσαι κοπελιά; Δὲν ντρέπεσαι μιὰ δλιά!

“Ὁρμησα ἔξω, ἀλλὰ δὲν πῆγα μακριά· κιόταν σὲ λίγο ἔφευγε τὸ Βαγγελιό, μεῖδε νὰ κλαῖω πῶς ἀπὸ ἓνα δέντρο. Ἄλλ’ ὡς νὰ φοβήθηκε τὴ μάνα μου, ποῦχε προβάλει στὴν πόρτα, μοῦρριξε μόνο μιὰ πόνετικὴ ματιὰ καὶ πέρασε χωρὶς νὰ μοῦ πῆ λέξη.

Ἡ μητέρα μου ἤρθε· κεῖ ποῦκλαυγα καὶ μοῦπε, μὲ χλευαστικὴ φωνὴ τώρα:

— Γιάε,² κλαίει καὶ δὲν ντρέπεται! Γιάε ἄντρας! Καὶ δὲ μοῦ λὲς γιάνειντα κλαῖς; Γιατὶ δὲ σ’ ἀφῆκα νὰ κάγγης τὸ μορρό, νὰ σὲ χαϊδεύουνε, σὰν ὄνταν ἐκατουργιούσουν ἀπάνω σου; Εἶδες, μορρέ, ἄλλο τῶ χρονῶ σου νὰ τότε βάνουν οἱ κοπελιὲς στὴν ποδιά τως; Ἀέ θωρρεῖς τὸ μπόι σου; Ἐσὺ ὄσαι, μορρέ, μπλειὸ ντελικανῆς καὶ θὰ σὲ παίζουν ἀκόμ’ οἱ κοπελιὲς, σὰ μορρό, νὰ σοῦ λένε πῶς σάγαποῦνε καὶ πῶς θὰ τοὶ πάρης; Κρίμας καὶ τὰ γοάμματα ποῦχεις μαθωμένα! Δὲν πᾶς νὰ παίζης τοὶ κουτσοῦνες³ μὲ τὰ κοπελιδάκια; Μὰ ἡ Βαγγελιά δὲν εἶνε δὰ καὶ κοπελιδάκι. Κοσοεφτιά κοσοεφτιὸν χρονῶ νε. Ἄν ἤτονε παντρεμένη τοῦ καιροῦ τση, θάχε παιδιά, σὰν ἐσένα. Μάνα σοῦ πέφτει, μορρέ, καὶ σὺ κάθεσαι καὶ λὲς πῶς τὴν ἀγαπῆς καὶ πῶς θὰ τὴνε πάρης. Μὰ ὥστε νὰ φτιάξης ἐσὺ τὸν καιρὸ τση παντριγιᾶς, αὐτὴ θάνε γοᾶ, ζαρωμένη καὶ φαρούτα. Καὶ δὲ θωρρεῖς, μορρέ μπουντιάλακα, πῶς ἀπὸ ὅδὰ δὲν τὴνε θέλει κιανεῖς καὶ θάπομείνη στὸ ὄφι; Θὰ γεράση ἀπάντρευτη. Μὰ εἶδες ἐσὺ, μορρέ, ἄντρα κιανένα νὰ πάρη γυναῖκα μεγαλείτερή του; Κ’ ἐσὺ λὲς πῶς ἀγαπῆς μιὰ γεροντοκόρη, ἀπὸν σὲ περνᾶ δέκα πέντε χρόνους κοντά.

Αὐτὰ τὰ λόγια, ἀντὶ νὰ φέρουν τὸ ἀποτέλεσμα ποῦθιλε ἡ μητέρα μου, ἔφεραν μᾶλλον τὸ ἀνάποδο. Κιᾶν δὲ μίσησα τὴν μητέρα μου, γιὰ τὴν κακία ποῦ φανέρωναν τὰ λόγια της, πάντα θύμωσα πολὺ γιὰ τὴν.

Ὡς τόσο δὲ μπορῶ νὰ πῶ, ὅτι ἀπὸ τὴ λάσπη ποῦρριξε ἔμεινε ἀλέρωτη κιἀπαρამόρφωτη ἢ ζωγραφιά ποῦχα στὴν

1’ Ομηλικους.—2Καὶ γιὰ δ ε=ἰδού, ὄριστε, νυτάχτε.—3 Κοῦκλες.

καρδιά μου. Ἀλλὰ κείνο ποῦ πρώτα πρώτα ἔκρινε τὴν ὄρα κείνη ἦτον ἕνας βαδὺς πόνος γιὰ κείνο ποῦ μάθαινα, ὅτι τὴν ἀγαπημένη μου περιέμενε μιὰ μεγάλη δυστυχία, νὰ γεράσῃ ἀνύπαντρη.

Ἦμουν πρόθυμος νὰ κάμω κάθε θυσία γιὰ νὰ τῆς ἐμποδίσω κάθε δυστυχία. Καὶ πόσον θὰ ἤθελα νὰ πῶ νὰ τὴν παρηγορήσω. Νὰ τῆς πῶ πῶς ἦτο μικραμένη καὶ δύστυχη, γιὰτὶ περὶ ὁ καιρὸς καὶ δὲν παντρεύεται· μὰ μένα γιὰτὶ δὲ μὲ λογάριάζε; Ἄν ἤμουν ἀκόμη μικρὸς (ἂν καὶ δὲ μποροῦσα νὰ βεβαιωθῶ ἂν ἤμουν μικρὸς ἢ μεγάλος), θὰ μεγάλωνα· καὶ τότε θὰ τὴν ἔπαιρα ἐγώ. Ἄς ἦτο μεγάλη ἡ ἀγάπη μου θάταν πάντα ἡ ἴδια.

Ἀλλὰ πῶς νὰ τῆς πῶ τέτοια πράγματα, ποῦ, καὶ μόνο νὰ τὰ σκέπτομαι, ντροπέμοννα καὶ μοῦ φαινότανε τεράστια;

Ἦ μέρα ποῦ θάρρεγα γιὰ τὴν πόλη πλησίαζε κῆμονν περίλυπος. Ὅταν πρὸ δυὸ βδομάδων ἦρθα στὸ χωριό, ἤμουν τόσο χαρούμενος, μὲ τόσες ἐλπίδες εὐτυχίας, καὶ τώρα εἶχα τὴν ἀπελπισία στὴ ψυχῇ. Κῆ μελαγχολία μου φάνηκε στὴ μορφῇ μου. Ὠχρίαζα κι ἀδυναίταζα, ὡς ἔλεγεν ἡ μητέρα μου, κι αὐτὸ τὸ μεταχειρίστηκε ὡς πρόφραση ἐναντίο τοῦ Βαγγελιοῦ. Αὐτὴ μὲ τίς πρόωρες ἰδέες ποῦ μοῦβαλε στὸ κεφάλι, τάραξε τὴ γαλήνη τῆς παιδικῆς μου ψυχῆς καὶ μῆβαλε σὲ λογιμοὺς ἀταίριαστους στὴν ἡλικία μου.

Τὴν ἐντύπωση ὅτι γλώμματα κι ὅτι ἔπασχα ἔκαμα καὶ στὸ Βαγγελιό, ὅταν μιὰ πὸ τίς τελευταῖες μέρες συναντηθήκαμε κάτω στὰ λύφντα. Βρεθήκαμε σῆνα δρόμο ἀσύχναστο, ποῦ τὸν σκέπαζαν μεγάλες ἐλιές.

— Γιάεντα, Γιωργιό μου, εἶπε, ἐγλώμματα, ἀποὺ ὄσον σὰν τὰ προλιάντικο ρόδο, δντεν ἤρθες ἀποὺ τὴ χώρα;

— Γιατὶ δὲν ἔρχεσαι μπλεῖο στὸ σπίτι μας... καὶ φοβοῦμαι πῶς δέ...

— Πῶς δὲ σάγαπῶ; Αὐτὸ θές νὰ πῆς;

— Ναί.

— Ὅϊ, θέλω νὰ μοῦ τὸ πῆς ὁ ἴδιος. Θέλω νὰ τὰκούσω ἀποὺ τὸ χροσό σου στόμα.

— Φοβοῦμαι πῶς δὲ μάγαπῆς μπλεῖο.

Ἐπεσε πάνω μου, ὡς θύελλα, κι ἄρχισε νὰ μὲ φιλῆ ἀχόρ-

ταγα κιὰτέλειωτα σιὸ στόμα, σιὰ μάγουλα, σιὰ μαλλιά. Καὶ τόσο μῆσφιγγε σιὴν ἀγκαλιά της, ποῦ θὰ ποροῦσα ἴν μᾶφρηε ἢ εὐτυχία μου νὰ αισθανθῶ πόνο. Ἔκανε σὰν τρελλή καὶ μὲ κάθε φιλή μοῦλεγε καὶ μιὰ φράση πύρινη. Μιὰ στιγμή μάλιστα, ποῦ μοῦδωκε σιὸ στόμα ἓνα φιλή, αισθάνθηκα σιὰ χεῖλη μου καὶ μιὰ ἑλαφρὰ δαγκωματιά.

— Ἐγὼ δὲ σάγαπῶ, ἐγὼ, καρδιά τῆ καρδιᾶς μου, ἐγὼ φῶς τῶν ἀμματιῶ μου; Ἐγὼ ποῦ χάνομαι, ποῦ θὰ χαθῶ γιὰ σένα; Ἄχ! νὰ μποροῦνα νὰ σἀνοῖξω τὴν καρδιά μου. Μὰ θὰ μὲ καταλάβῃς;... Ἐγὼ, Γιωργή μου, δὲ σάγαπῶ, ἐγὼ, ἐγὼ;

Τὸ κεφάλι της ἔπεσ' ἔπειτα σιὸν ὄμο μου κίμπουσα λεπιά. Ἡ ἀναπνοή της ἦτο βίαση, σὰν νὰ κουράστηκε πολὺ, κὴ καρδιά της κινουῖσε δυνατά.

Ἐπειτα ἄρχισε νὰ κλαίη καὶ τὰ δάκρυά της ἔπεσαν σιὸ πρόσωπό μου. Κεῖλε μὲ φωνὴ περίλυπη:

— Μὰ δὲ θέλουνε, πουλί μου, νὰ σάγαπῶ.

— Ποιοί;

Ἄντι νὰ μοῦ δώσῃ ἀπάντηση, μὲ ρώτησε:

— Ἐσὺ θὰ μάγαπᾶς;

— Ναί.

— Παντοτεινά;

— Παντοτεινά.

— Θέλουνε καὶ δὲ θέλουνε;

— Θέλουνε καὶ δὲ θέλουνε.

Ἄεν ἦτο δύσκολο νὰ καταλάβω ὅτι ἡ μάνα μου ἦτο ποῦ δὲν ἤθελε νὰ μάγαπᾶ τὸ Βαγγελιό. Μήπως ἀλλοιούτικα δὲν τῶξερα; Ἡ μητρικὴ μου ἀγάπη κὴ ἀγάπη μου γιὰ τὸ Βαγγελιό πιάστηκαν ζεῖνη τὴν ὥρα σὲ φοβερὴ πάλη. Ἄλλὰ σ' αὐτὸ ἀκουσίτηκαν βήματα κιδιμιλίες. Τὸ Βαγγελιό ταράχτηκε καὶ μούπε σιγὰ καὶ βιαστικά:

— Ἄεν κάνει νὰ μᾶζε δοῦνε μαζῆ, μόνο φύγε.

Καὶ τραβήξαμε, αὐτὴ πρὸς τὸ χωριό, ἐγὼ πρὸς τὰ κάτω. Ἦμουν πολὺ συγκινημένος κ'αἰσθανόμουν σὰ διαφορετικὸς ἄνθρωπος. Σιὸ φανέρωμα τῆς φλογερῆς γυναικίας ἀγάπης ὠρίμασα διὰ μιᾶς. Καὶ καθὼς ἡ πεταλούδα βγαίνει ἀπὸ τὸ κουκοῦλι της καὶ πετᾷ, βροῖθηκα σὲ νέο κόμητο καὶ σὲ νέο

φῶς ἔβλεπα τὸν ἑαυτό μου καὶ τὴν ἀγάπη μου. Νόμιζα ὅτι σὲ μιὰ στιγμή ἀπὸ παιδί ἔγινα ἄντρας καὶ στὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου ἀνοίχτηκαν μουσῆσια. Κιἔξω ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴ παραφορὰ, δὲ βοήθησε σαυτὴ τὴ μεταβολὴ λίγο κη ταραχὴ ποῦδειξε καὶ μοῦπε τὸ Βαγγελιό, ὅταν ἀκούστηκαν βήματα, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ μᾶς δοῦν μαζῆ. Ὁ φόβος κείνος μοῦλεγε πῶς ἤμουν ἀσχετὰ μεγάλος, ὥστε νὰ σκανδαλισθοῦν ὅσοι θὰ μέβλεπαν σὲ μέρος ἐρημικὸ μὲνα κορίτσι. Κιὼπως οἱ νέοι, ποῦχουν μουστάκια, ἦτο φόβος κὲγὼ νὰ ἐκθέσω μᾶφορμὴ τέτοια ἔνα κορίτσι. Τὸ χέρι μου πῆγε στὸ πάνω χεῖλος μου κὲχάιδεψέ ἀνύπαρκτο μουστάκι. Χωρὸς ἄλλο ὁμως δὲν ἤμουν δπως πρὸ μισῆς ὥρας. Στὴν ἡσυχίᾳ μου παιδικὴ σόρκα τῶρα ἄρχιζαν νὰ συνταρασσονται καὶ νὰ χοχλιάζουν ἡφάιστεια. Ἡ ἀνάμνηση τοῦ γυναικείου κόρφου, π'ἄγγιξε καὶ πιεζότανε πάνω μου, ἀναβε τὸ αἷμα μου καὶ στὴ φαντασία μου παρουσιάζοντο ἀπόρητα τῆς ζωῆς, ποῦ, ἔως τελευτιᾶ μόλις ἐπώπτευα κι' ἀκόμη μοῦμεναν σκοτεινὰ καὶ μουσηρώδη.

Τῆ δευτέρᾳ τοῦ Θεοῦ ἔφραγα γιὰ τὴν πόλη, Κι' αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ λύπη μου ἦτο μεγαλειότερη παρὰ τὴν πρώτη ἀναχώρησή μου. Διότι τὸ Βαγγελιό δὲν ἦρθε νὰ μάποχαιρετήσῃ τῶρα ποῦ τὸ πεθνοῦσα περισσότερο. Ἄλλ' ὅταν μᾶκρυνα λίγο ἀπὸ τὸ χωριό, φάνηκε τὸ σπίτι τῆς θεῖας τοῦ Δεσποινιοῦ στὸ πάνω μέρος τοῦ χωριοῦ, ἔνα κάτασπρο δίπατο σπίτι μὲ γάστρες στὰ ψηλά του παράθυρα καὶ μιὰ μεγάλη πορτοκαλιὰ στὴν ἀλλή. Μοῦ φάνηκε πῶς σὲνα παράθυρο πρόβαλλε τὸ Βαγγελιό. Ἦτον ἐκεῖ καὶ περίμενε νὰ μὲ δῆ ὅταν θὰ παρουσιαζόμουν σι' ἀνοικτὸ μέρος τοῦ δρόμου. Πολλὲς φορὲς στράφηκα κι' ἀποχαιρετοῦσα τὸ σπίτι τῆς ἀγαπημένης μου, ποῦ τὴ φανταζόμουν νὰ κλαίῃ ἀνάμεσα σι' ἄνθη κὲ καρδιά μου μέσα ἔλεγε τὰ τρυφερότερά της λόγια. Ἄλλ' ὅταν ὁ δρόμος ἀπογρόσιε κὲνα ὑψωμα ἔξερνε τὸ χωριό, μοῦ φάνηκε ὅτι τὸ βουνὸ κείνο καταπλάκωσε τὴ ψυχὴ μου.

Ἐκλαγα πολλὸ στὸ δρόμο κιἔταν ἔφρασα στὴν πόλη μοῦ φάνηκε μαύρη. Πῶς θᾶχα τὴν ὑπομονὴ νὰ περάσω τοὺς μῆνες ποῦμεναν ἀκόμη ἔως τίς θερινὲς διακοπές; Καὶ πῶς θᾶχα νοῦ νὰ μελετῶ καὶ νὰ παρακολουθῶ τὴν παράδοση; Ἄμα ἔπιανα βιβλίο, ἔμπαινε ἀνάμεσα τῆς σελίδας καὶ

τῆς προσοχῆς μου ἕνα πρόσωπο μὲ μαῦρα λυπημένα μάτια
κι ἄκουα τὴν ἀγαπημένη φωνὴ νὰ μοῦ λέγῃ. «Θέλουνε καὶ δὲ
θέλουνε, θὰ μ' ἀγαπᾷς;»

Ἔτσι περνοῦσα τὶς σελίδες ἀφηρημένος, οὐκ ᾔσταν χαρτὶ
ἄγραφο. Οἱ καθηγητὲς μου μὴγάποῦσαν ἕως τότε καὶ μὲ
θεωροῦσαν ἀπὸ τοὺς καλλίτερονς στὴν τάξη μου. Καὶ τὴν ὥρην
ἀποροῦσαν καὶ μοῦλεγαν :

— Τὶ ἔπαθες, παιδί μου; Στὸ χωριὸ τὸν ἀφῆκες τὸ
νοῦ σου;

Ὁ ἀγωγιάτης, ποῦ μ' ἐπῆγε στὴν πόλιν μὲ τὸ μουλάρι
τον, ἦτο χωριανὸς μας μὲ τὸνομα Δρακογιώργης. Ὅταν
μᾶφῆκε νὰ γυρίσῃ στὸ χωριό, μούπε :

— Καὶ δὲ θὰ μοῦ κάμῃς ἐδῶ, Γιωργιό, κιαμὰ παραγ-
γεμιὰ γιὰ τὸ χωριό; Δὲ θὰ πῶ χαιρετίσματα σὲ κιανένα;

— Σῶλους νὰ πῆς, τοῦπα ἀνόρεξα.

— Καὶ σὲ κιαμὰ ψυχὴ ξεχωριστά; Ξαναρώτησε μὲ πο-
νηρὸ χαμόγελο.

Κῶμα θυμοῦ ἀνέβηκε στὸ λαιμὸ μου. Μοῦ φάνηκε πῶς
αὐτὸς ὁ χωριανὸς ἔβαλε τὰ χοντρά καὶ λερωμένα χέρια του
στὴν καρδιά μου καὶ βεβήλωσε τᾶγια τῶν ἁγίων. Ἐγὼ ποῦ
ἄλλοτε ἔλεγα σὸποιο μὲ ρωτοῦσε ποιὰν ἀγαπῶ καὶ ποιὰ θὰ
πάρω, τώρα ἤθελα νὰ κούβω τὴν ἀγάπη μου στὰ κατάβatha
τῆς καρδιᾶς μου.

— Σὲ κιαμιά, εἶπα ἀπότομα.

— Καλά! θὰ μαρτυρήσω κὲγὼ τοῦ Βαγγελιοῦ (κατὲς τὸ
δὰ πῶς εἴμεστα γειτόνοι) πῶς εἶπα τοῦ Γιωργιοῦ ἂν ἔχῃ νὰ
πέψῃ στὸ χωριὸ ξεχωριστὰ χαιρετίσματα κιαὐτὸς μούπε μὲ
μάνιτα¹ πῶς δὲν ἔχει. Θεὸς νὰ τοῦ τὸ πῶ; *

Μιλῶ ἐγώ. Ἄλλ' ὅταν ὁ ἀγωγιάτης δευτέρωσε τὴν ἐρω-
τησὴν του, δὲν κρατήθηκα κεῖλα ὄχι μὲν ζωηρὸ ἀνασῆξιμα
τοῦ κεφαλιοῦ.

Ὁ Δρακογιώργης γέλασε.

— Πονηρέ! κρουφρὸ τῶχαις, αἰ; Πότε ἔγιν' ἢ κολοκῦθα,
πότε ἔμίκρον' ὁ λαιμὸς τση!

¹ Μάνιτα, θυμός. Μανίζω=θυμῶμαι.

Μέπιασε μιὰ ἀνησυχία, γιατί φοβόμουνα τι θὰ πήγαινε νὰ πῆ στοὺς Βαγγελιοὺς ὁ Δρακογιώργης. Ἐπειδὴ τὸν γνώριζα, ὅτ' ἤθελε νὰ κἀν ἀσιτεῖα, ἴσως θὰ πήγαινε νὰ πῆ στοὺς Βαγγελιοὺς πῶς δὲν τὴν ἀγαποῦσα, γιὰ νὰ κλέψῃ κιὰπ' αὐτὴν τὸ μυστικό. Καὶ σκέφθηκα νὰ τῆς γράψω γράμμα' ἀλλ' ἀμέσως μετανόησα. Ἀφοῦ δὲν ἤξερε γράμματα ἢ φτωχή, πῶς θὰ τὸ διάβαζε καὶ ἄλλον πῶς νὰ ἐμπιστευθῆ νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ;

Ὡς τόσο κἀθησα κέγραφα ἕνα γράμμα. Σαυτὸ τὴν βεβαίωνα γιὰ τὴν ἀγάπη μου καὶ τὴν λύπη μου ποῦ δὲ τὴν εἶδα νὰ τὴν ἀποχαιρετήσω ὅταν ἔφρευγα. Ἀλλὰ καὶ γιὰτὸ φοβόμουν μήπως πήγαινε κανεὶς νὰ τῆς πῆ φέμματα πῶς ἔπαρνα νὰ τὴν ἀγαπῶ. Τῆς ἐξηγοῦσα τί συνέβηκε μὲ τὸν Δρακογιώργη καὶ τὴν ἔκανα προσεκτικὴ νὰ μὴ τῆς πῆ φέμματα ὁ ἀγωγιάτης καὶ γελαστὴν κιὰπ' αὐτή. Τελείωσα ἔπειτα τὸ γράμμα μὲ ὄσες μαντινάδες τοῦ χωρισμοῦ ἤξερα.

Τὸν «Ἐρωτικόκριτο» γνώριζα ἕως τότε ἀπὸ τίς χειμωνιάτικες ἀποσπερίδες¹, ὅπου τὸν διάβαζαν μὲ μιὰ τραγουδιστὴ ἀπαγγελία. Τὸν γνώριζα κιὰπὸ τὰ μέρη ποῦ τραγουδοῦσαν στοὺς χοροὺς. Ἀλλὰ μόνον τότε μούτυχε τὸ βιβλίον καὶ τὸ διάβασα δλόκληρον. Καὶ τόσο βρῆκα τὸν πόνο μου στοὺς στίχους τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, ὥστε ἔκλαιγα ἐγὼ τοὺς διάβαζα. Μοῦδρε μάλιστα καὶ ἰδέα νὰ κάμω κι' ἐγὼ ἕνα παρόμοιον ποίημα καὶ νὰ περιγράψω τὰ ἐρωτικά μου βάσανα. Ἀλλ' ἡ σιχουραγικὴ μου ἐπιχείρηση δὲν πῆγε πολὺ μακριά. Τὴν ἀφήκα γρήγορα.

Ἀὐτὴν ἀφήκα ὅμως καὶ τὰ γράμματα. Σχεδὸν κἀθε μέρα ἔγραφα ἕνα κατὰ τὴν ψυχικὴν μου διάθεση. Καὶ τὰ φύλαγα μὲ τὴν σκέψη νὰ τὰ διαβάσω τοῦ Βαγγελιοῦ ὅλα μαζί, ὅταν τὸ καλοκαίρι θὰ πήγαινα στοὺς χωριῶ.

Μετὰ καιρὸν εἶδα καὶ πάλιν τὸν ἀγωγιάτη στὴν πόλιν. Ἀλλ' αὐτὴ τὴν φορὰ δὲν μᾶστιευθῆκε γιὰ τὸ Βαγγελιοῦ. Μοῦφερε δυσάρεστα νέα.

— Ἡ Βαγγελιά, ἡ καυμένη, δὲ μπορεῖ.

— Εἶναι 'χει; ρώτησα μ' ἀνησυχία, ποῦ δὲ φρόντισα νὰ κρύψω.

— Κιανεὶς δὲν κατέει. Ὅλο ἀνήμπορη κιὰρρωσταρά νε, Ἀὐτὸ μπορεῖ καλὰ καλὰ νὰ σηκώσῃ τὸ σταμνὶ νὰ πάη στὴ βρύση.

¹ Βεγγόρες τοῦ χωριοῦ.

Καὶ μὲ τὴ μίνα σου ἔνε σιὰ μαχαίρια, μὰ εἰνιά ἔχοννε δὲ μπόρεσα νὰ καταλάβω. Ἐὶ μίνα σου δὲ θέλει νὰ τὴ δῆ σιὰ μάτια τση καὶ λέει καὶ κακὰ λόγια γιὰ τὴν καϊμένη τὴν κοπελιά. Μ' αὐτὴ δὲν ἀνοίγει τὸ στόμα τση. Ποτὲ δὲν τὴν ἤκουσα νὰ πῆ κακὸ γιὰ τὴ μίνα σου. Μὰ σάμπως λέει αὐτὴ ποτὲ γιὰ κιαρένα καὶ στραβὰ πατεῖ ; Δὲν ἤθελε καὶ νὰ μάθης πῶς ἡ μίνα σου τήνε κατατρέχει καὶ μοῦ διπλοπαράγγερε νὰ μὴ σοῦ πῶ πρᾶμμα.¹ Μὰ γιάειντα νὰ μὴ σοῦ τὰ πῶ νὰ τὰ κατές ; Ἐγὼ τῷ χωράτευγα καὶ τὸ ἤλεα² πῶς ἔτσια τὰ τοιγχοῖζοννε πάντα ἡ πεθερὲς καὶ τυφάδες, μὰ τὸ καῦμέχαρο³ τὸ Βαγγελιὸ δὲν ἔχει ὄρεξη γιὰ γέλια. Ἐσένα μοῦ παράγγερε νὰ σὲ χαιρετῶ καὶ μοῦδωκε κένα χαιρετισμὸ νὰ σοῦ βαστῶ καμπόσα κουλουράκια νὰ τρῶς τὴν ταχνή⁴ ὄντε πᾶς στὸ σκολεῖδὸ νὰ τοῦ θυμᾶσαι. Ὑστερα μοῦπε πῶς ἂν τύχη κέμαδες ἀπὸ ἄλλο πῶς ἡ μίνα σου τὴ μίχεται νὰ μὴ θαρρέψης, λέει, πῶς κιαεὶτὴ ἔχει ὄχθριτα τῷ μίνας σου, γιὰτὶ ὅ,τι κιαῖν τῷ λέη, αὐτὴ δὲ θέλει τὸ κακόν τση.

Τὸ Βαγγελιὸ τοῦ διπλοπαράγγειλε, γιὰτὶ γνώριζε τὴ ψυχὴ μου καὶ καταλάβαινε ὅτι θὰ γινόμευνα δυστυχὴς ὅταν θὰ μάθαινα πῶς ἡ μητέρα μου ἦτον ἄδικη καὶ κακὴ. Ὁ χωράτης ὁμοῦς ἀπὸ μοχθηρία, ἀσυνείδητη ἴσως, μοῦ ἔπε τὰ ὄσα γίνηκαν. Καὶ μὲ τέτοια μορφή κακίας μοῦ πιρσοῖασαν τὴν μητέρα μου, ποῦ γύρισα πέρα τὸ πρόσωπο. Μοῦτιον ἀντιόφορο νὰ βλέπω ἔτσι κείνη ποῦ μέγερνησε καθ' ἀνάμωνον ντροπὴ μαζῇ καὶ θλίψη νὰκαλόπτω ὅτι κείνη, ποῦ τῆς ἔδιδε τὴν καλωσύνη τῆς Παναγίας, ἦτο τόσο ἄδικη καὶ σκληρὴ γιὰ μὰ κοπελιά, σὰν τὸ Βαγγελιό.

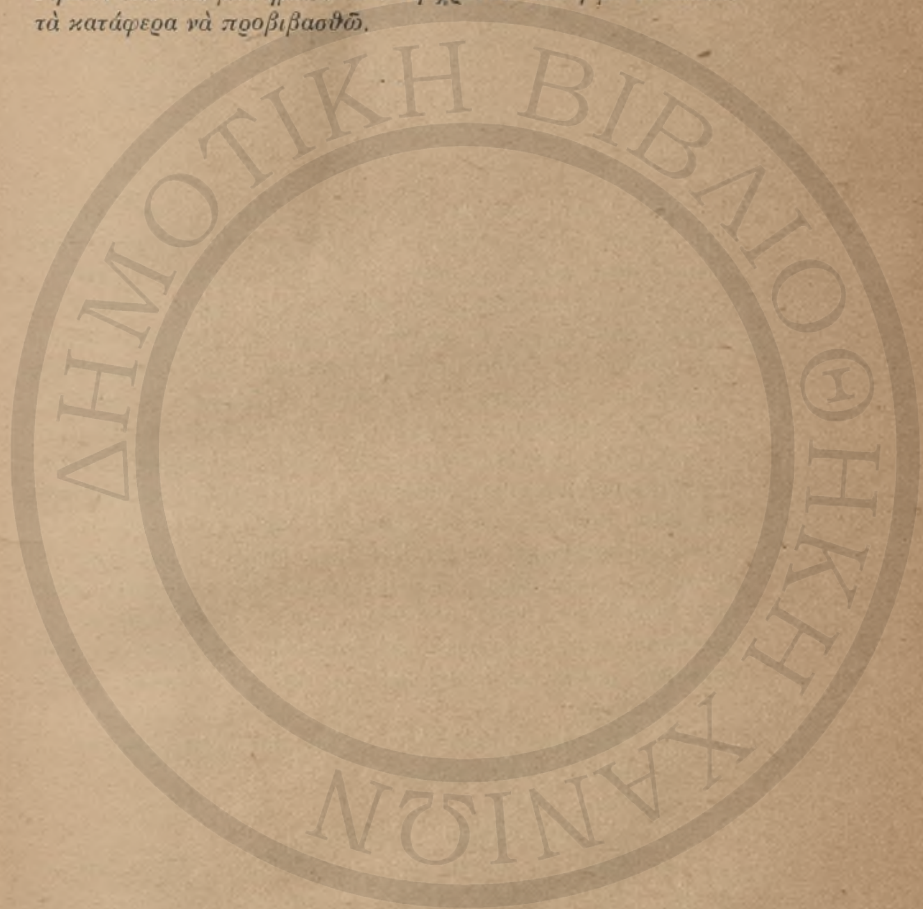
Ἡ λύπη κῆ ἀγαπάχησή μου ξεθόμαρε, ὅσο μποροῦσε νὰ ξεθυμάνη, σένα γράμμα ἀπὸ κείνα ποῦ δὲ θὰ πήγαιναν. Σαυτὰ τὰ γράμματα χροσσιῶ μεγάλη χάρη, γιὰτὶ μὲ τὴν παρηγοριὰ καὶ τὴν ἀνακούφιση ποῦ μοῦδωκαν στὶς τρικυμίες κείνες τῆς ἐρηβικῆς μου καρδιᾶς, μὲ στήριξαν καὶ μὲ βοήθη-

1 Σάβωντικὴ φράσις πρᾶμμα σημαίνει τίποτε. Δὲν ἔχω πρᾶμμα.—

2 Τῆς ἔλεγα.— 3 Καῦμέχαρος καὶ Καφοῦρος εὐφημιστικώτερα τοῦ Καῦμένου.— 4 Ταχνή, πρῶτ.

σαν νὰ περάσω τὸν καιρὸ ποῦ μοῦ μενε μέχρι τῶν ἐξετάσεων
καὶ τῶν θερινῶν διακοπῶν. Δὲ μπόρουν ὅμως νὰ με βοη-
θήσουν καὶ στὰ μαθήματα καὶ τὴ χροιά κείνη μὲ δυσκολία
τὰ κατάφερα νὰ προβιβαθῶ.

Μὲ τί ἀναγκατωμένα αἰσθήματα γύρισα τότε στὸ χωριό. Μὲ τί πόθο νὰ δῶ τὸ Βαγγελιό, ἀλλὰ πρὸ πάντων μὲ τί δνειροπολήματα, ποῦ εἶχε κτίσει ἡ περιέργειά μου ἀπὸ τὴν τελευταία μας συνάντηση. Καὶ πάλι ὁμως φοβόμουν ὅτι ἡ νέα εὐτυχία, ποῦ ἄρχιζα νὰ νιώθω στὴν ἀγάπη τῆς γυναίκας, θὰ ναυαγοῦσε στὴν ἔχθριτα τῆς μητέρας μου. Καὶ σ'αὐτά, πόθους καὶ φόβους, μπλεκόταν ἕνας δισταγμός. Ἄρχιζα νὰ καταλαβαίνω τὸ ἀταίριαστο τῆς ἡλικίας τοῦ Βαγγελιοῦ καὶ τῆς δικῆς μου. Τὰ λόγια τῆς μητέρας μου, ἂν κήθιζα νὰ μὴ τὰ πιστεύω, δὲν ἔμειναν ἄκαρπα· τὰ δυνάμωσε κὴ πείρα τῆς ζωῆς. Μερικοὶ φίλοι, ποῦχα κάμει στὸ γυμνάσιο, διηγοῦντο ὅτι εἶχαν ἐρωμένες καὶ παρατηροῦσα ὅτι ὅλοι ἀγαποῦσαν κορίτσια ἴσης περιόδου μ' αὐτοὺς ἡλικίας. Μὲ ρώτησαν ἂν εἶχα κερῶ ἐρωμένη, ἀλλ' ἐγὼ δὲ φανέριωσα τὸν ἐρωτά μου. Γιὰ νὰ δῶ ὁμως τὴν ἐντύπωσή των, διηγῆθηκα γιὰ ἕνα παιδί στὸ χωριό μας παγαποῦσε μιὰ κοπελιά, μεγαλείτερη ἀπ' αὐτὸ πολλὰ χρόνια.

— Πόσα;

— Περισότερα ἀπὸ δώδεκα, ἴσως καὶ δέκα τέσσερα.

— Κι αὐτὸς πόσω χρονῶ νε;

— Δέκα τεσσάρω.

Γενικὸ ἀναφωνητὸ μοῦ ἀπάντησε:

— Μαντὴ ν'ε μάνα του, μωρέ! Ὡστε νὰ μεγαλώσῃ αὐτός, κείνη θ'ἄνε γοῦ! Θ'ἄνε κι' ἄσκημη, γιὰ νὰπομείνῃ τόσο χρονῶ ἀπάντριετη.

— Δὲν εἶν' ἄσκημη, βιάστηκα νὰ πῶ.

Καλοθανόμουν τόση ντροπή, ὡς νάχα μολογήσῃ πῶς ἐγὼ ἤμουν ποῦ τὴν ἀγαποῦσα.

Ἄλλὰ κατὰ τὸν τελευταῖο μῆνα τῆς διαμονῆς μου στὴν

πόλη ἔτυχε καὶ καίτι ἄλλο ποῦ τάραξε τοὺς λογισμοὺς μου. Στὸ ἀπέναντί μου σπύρι ἦτον ἓνα ξανθὸ παχουλὸ κορίτσι, δέκα πέντε ἢ δέκα ἕξι ἐτῶν, ποῦ μοῦκανε προκλητικὰς ἐμφάνσεις, ὅπως νόμισα τουλάχιστον. Τὸ κορίτσι κείνο μοῦδωκε ἀφορμὰς νὰ σκεφθῶ· ἄλλ' ἢ ἀγάπη ποῦ μὲ περιέμενε στὸ χωριὸ βροῆκε τὴ δύναμη νὰ διώξω τὸν πειρασμό.

Στὸ χωριὸ ἔφτασα δειλινὸ κέλειδῆ σὲ λίγο φάνηκα ἔτοιμος νὰ ξεπορτίσω, ἢ μάνα μου μοῦπε μὲ θυμωμένον παρόνο :

— Χόρτο νὰ μὴν κόψῃς ἐδᾶ, ¹ μόνο ² νὰ σφιξῆς ³ στοῖ Βαγγελιῆς. Ἐμᾶς, πρέπει, μῶς βαριέσαι.

— Ποιὸς σοῦπε πῶς θὰ πάω κειά;⁴

— Δὲν τὸ θωρῶ πῶς ὁ νοῦς σου ἔκειά;

Στὰ χεῖλή μου ἦρθε μιὰ αὐθάδεια. «Ὅπου θέλω θὰ πάω,» ἀλλὰ δὲν τὴ ξεστόμισα.

— Δὲν ντρέπεσαι, μωρὸ, μιὰ δλιά; εἶπε ἡ μητέρα μου. Μὸς ⁵ ἔφταζες καὶ δίχως καλὰ καλὰ νὰ δῆς καὶ νὰ χαιρετήξῃς τὴ μάνα σου καὶ τὴν ἀδερφή σου, θὲς νὰ σφιξῆς στὴ γειτονιά. ⁶ Εἶντα θὰ ποῦν οἱ γιάθρωποι; Κοιτῶ μου ἄντρα; ἐγίνηκες μωρὸ, καὶ δὲ μπορεῖς νὰ ξεχάσῃς τὰ παιδίστικα. Ἀκόμη θωρεῖς πῶς εἶσαι μωρὸ γιὰ νὰ σὲ χορεύουνε στὰ γόνατα. Ἄλλο δὲ λείπει παρὰ νὰ λὲς καὶ τρευλά, ἔσα ποῦ μίλιες μικιὸς. Ἐγὼ ἀβαπῶ Γκελιό.

Ἄν καὶ στένοχωρημένος, γέλασα.

— Γελᾶς; εἶπε ἡ μητέρα μου. Μὰ θὰ γελᾶ κιὸ κόσμος νὰ σὲ θωρῇ νὰ ξετρέχῃς μιὰ γεροντοκοπελιά. Μὰ κιὰτὴ νὰ μὴ ντρέπεται τὸ ἄθροῦπος! Εἶντα θέλει ἀπὸ σῆνα, ποῦ τοῖ πέφτεις παιδί τῆ; Ἄντρα σὲ θέλει γιὸ καῦκο; ⁷ Κοιζουλάδα, πρέπει, τὴν πιάνει τὴν κακομοῖρα, ἀπὸ τὸν καῦμό τῆ, γιὰτὶ δὲ βροῖκει ἄντρα. Καλὰ τὸ λὲει κ' ἡ θειά σου τὸ Καλιό. Μὰ δὲ θὰ τὴν ἀφήσῃ γιὸ νὰ ξεμωάλισῃ τὸ παιδί μου καὶ νὰ τὸ κάμῃ ἀνεμπαῖγνιδο τοῦ χωριοῦ. Τοῖ τᾶπα γιὸ, καιρὸς περασμένος, τὰ ὅσα τοῖ πρόποννε κιὰπὸ τότες δὲν ἐμ-

1 Χόρτο δὲν κόψω—δὲ χάνω στιγμή.—2 Μόνο—ἀλλά.—3 Σφιγ-
γω—τρέχω.—4 Ἐκειά, κειά—κεῖ.—5 Μὸς—μόλις.—6 Στὴ γει-
τονιά—ἐπίσκεψη.—7 Καῦκος—ερατῆς, κρητὸς μοιχός.

λήσαμε· καὶ δὲ σύρη χέρι ἀπὸ τὸ παιδί μου, θά τήνε κάμω νὰ φύγη ἀπὸ τὸ χωριό. Ἐγὼ τήνε λυποῦμαι ἔισα ποῦ κατάντησε καὶ δὲν πιάνει ἄθροπος χρυσὸ μῆλο ἀπὸ τὰ χέρια τση, μὰ δὲν ντρέπεται καὶ καθόλου.

Πετάχτηκα ἔξω, περισσότερο γιὰ νὰ μὴν ἀκούω τὰ σκληρὰ λόγια τῆς μάνας μου. Ἐξῶ βοῆκα τὴ Δρακογιώργαινα καὶ μοῦπε πῶς τὸ Βαγγελιὸ ἦτον ἀκόμη ἄρρωστη κιόλα σιὸ χειρότερο πήγαινε. Πετσὶ καὶ κόκαλο εἶχε γίνει. Ἀπὸ κείνο ποῦ μοῦπε ἡ μάνα μου, ὅτι δὲν πιάνει ἄθροπος χρυσὸ μῆλο ἀπὸ τὰ χέρια τση καὶ π' ὅσα μοῦπε ἡ γυναίκα τοῦ Δρακογιώργη, τὸ Βαγγελιὸ παρουσιαζότανε σιὴ φαντασία μου σὲ θλιβερώτατη κατάσταση. Κίτρινη, ἀδυνατισμένη καὶ ζαρωμένη, ἀληθινὴ γριά, ὅπως τὴν ἔλεγαν, ἀπόροια τοῦ κόσμου, σὰ ρόδο μαραμένο καὶ πεταμένο σιὸ δρόμο, ποῦ κανεὶς δὲ στρέφεται νὰ τὸ κοιτάξῃ. Κεῖσι ὅπως τὴ φανταζόμουν, τὴ λυπόμουν περισσότερο, ἀλλὰ καὶ δὲν τὴν ἀγάπησα περισσότερο. Ἐνῶ μὲ τόσο πόθο ἐρχόμουν νὰ τὴ βρῶ, τώρα φοβόμουν νὰ τὴ δῶ. Ἦρθε μάλιστα σιγμὴ ποῦ κάποια ὁρῆ ἄναγε σιὸν ἐγωϊσμό μου, γιὰ ἡ ἀρρώστεια κὴ μεταβολὴ τῆς γιγόντιας ἐμπόδιο σιὰ ὄνειροπολήματα τῆς νέας μου ἀγάπης, μὲ κείνα ποῦ ἦρθα σιὸ χωριό.

Ἄν κείχα κάμει ἀπόφαση νὰ παρακούσω τὴ μάνα μου καὶ τὴν ἄλλη μέρα τραβοῦσα πρὸς τὸ σπίτι τῆς θεῆς τοῦ Δεσποιοῦ, πήγαινα ἀνόμεξα. Σιὸ δρόμο βλέπω τὸ Βαγγελιὸ καὶ κατέβαινε μὲ τὸ καλάθι σιὸν ἄγκωνα. Θαρρῶ καὶ πῶς μῖδε κίσως γιὰ νὰ μ' ἀποφύγη μὲς σιὸ χωριό, πῆρε ἓνα πλάγιο δρόμο. Ἐγὼ γύρισα πίσω καὶ βιαστικὰ προχώρησα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Κεῖπειδὴ καταλάβαινα πρὸς ποῦ θὰ πήγαινε καὶ ποῖο δρόμο θ' ἀπαιγε, προσπέρασα, μῆκα σ' ἓνα παραστρατο κέκεϊ τὴν περίμενα. Σὲ λίγο φάνηκε κιόταν ξαφνικὰ μῖδε σάπυσταση, σιάνηκε, εἶτε ἀπὸ συγκίνηση, εἶτε γιὰ τὸ φοβήθηκε νὰ μὴ τὴ δοῦν μαζὴ μου.

Ἡ ἰδέα ποῦ μοῦχαν δώσει γιὰ τὴν κατάστασὴ τῆς δὲν ἦτο καὶ πολὺ ὑπερβολικὴ. Ἦτο σχεδὸν ἀγνώριστη. Ἀδύνατη καὶ κατάχλωμη καὶ τὰ μαῦρα τῆς μάτια, ποῦ φανόντανε μεγαλῆτερα, εἶχαν τὴν ἀγωνία πουλιοῦ πληγωμένου. Ἄλλ' αὐτὰ τὰ μάτια ἦσαν ἐκεῖνα π' ἀγαποῦσα κιόταν τάντικρυστα, τὸ

κρούμα τῆς καρδιάς μου πέρασε κιόρχισαν παλμοὶ στὸ στῆθος μου.

Κιόταν ἤρθε κοντά μου κιόκουσα τὴ φωνή της, δὲν ἔβλεπα πειὸ τὴν παραμόρφωση τῆς ἀρρώστειας. Στὰ μάτια καὶ τὴ φωνή της βροῆκα τὸ Βαγγελιὸ ποῦ λαχταροῦσα κιόβλη ἢ ἀγάπη μου ἄναιφε. Ἔτρεξα καὶ τὴν ἀγκάλιασα πρώτος κιόαυτὴ μὲ φίλησε, μὲ φίλησε τρελλά. Καὶ μοῦπε, χωρὶς νὰ μάρῆση ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της :

— Τὸ κάτεχα Γιόργο μου, πῶς θάρχόσουνε καὶ σάνῆμενα. Μὰ γιὸ ἢ μαρρομοίρα σάνῆμενα ἀπὸν τὴ Δεύτερη τοῦ Θωμᾶ, ὅτιεν ἔφυγες. Σὲ θάρουνα τότες ἀπὸν τὸ παραθύρι ὥστε ποῦ φανόσουν. Ἐσὸν μὲ ἔδες ;

— Ὅλο στὰ παραθύρια σας θάρουνα, μὰ μπόρουν νὰ σὲ δῶ, ποῖτουνε τὰ μάτια μου θελωμένα ποῦ τὰ δῆζουνα ;

Τὸ Βαγγελιὸ ἐνθουσιόστηκε.

— Ὁμορφα ποῦ τὰ λές ! Ἐκλαιες, πιιδί μου ;

— Ἐκλαια οἶλη τὴ στοῖατα.

— Ἐκλαιες γιὰ τὸ χωρισμό μας ;

— Ναί. Γιὰ τὸ χωρισμό μας βροῆκα τὸ Ρετόχοριτο καὶ τὸν ἐδιάβαζα.

— Πῶς ἤθελα νὰ μοῦ τότε διάβαζες καὶ μένα ! Μὰ δὲ μᾶς ἀφῆρουν, ἀλοίμονό μου !

Τῆς εἶπα δύο ἢ τρεῖς στίχους τοῦ « Ἐρωτόχοριτου », ποῦ θυμόμουνα, κιόαυτὴ, ἐνθουσιασμένη ποῦ τοὺς ἄκουε ἀπὸ τὸ στόμα μου, ἔλεγε :

— Χαρῶσε πῶς τὰ λές, ζαχαρένιε μου !

Τότε κέγῶ, ἀποκότσια καὶ τὴ φίλησα γιὰ πρώτη φορᾶ, ἀφ' ὅτου μεγάλωσα.

Καὶ τὸ Βαγγελιό :

— Νά, εἶπε, ἐδᾶ ἔσαι ἄντρας ! Κέινα γλυκιὰ ποῦ φιλεῖς, κανακάρη μου !

Μὲ κόνταξε καλὰ καλὰ, γιὰ νὰ δῆ, φαίνεται, τὴ μεταβολὴ ποῦχα πάρει ἀπὸ τὴν ἡλικία, κατὰ τὸ διάστημα ποῦλειπα. Καὶ μουρμούρισε, σὰ νὰ μονολογοῦσε :

— Ὅλο καὶ μεγαλόνει.

Ἔπειτα ἐνθὺς μοῦπε :

— Όφες, ὄνταν ἤμαθα πῶς ἦρθες, ἀνήμενα νὰ φανῆς, ἄν καὶ κάτεχα πῶς δὲ θάρχόσου...γιατὶ δὲ θὰ σάφηνανε νὰρ-
θῆς. Δὲ σοῦπανε νὰ μὴ μοῦ μιλήσ;

*Ὁ ἀντὶ νὰπαντήσω στήν ἐρώτησή της, τὴ ρώτησα κέγώ :

— Μὰ ἐμαλώσετε, λέει, μὲ τὴ μάνα μου ;

— Ποιὸς σοῦ τῶπε ;

— Ὁ κισατζής¹ ὁ Δρακογιώργης, ὁ γείτονάς σας.

— Ἐγώ, γιὰ ἐμεῖς, δὲν ἐμάλωσα μὲ κιανένα, εἶπε μὲ
πίκρα τὸ Βαγγελιώ. Ἐμένα μὲ μαλώσανε, γιατί, λέει, σὲ
βγάλω ἀπὸ τὸ νοῦ σου.

Κιάφοῦ σῶπασε λίγο :

— Μὰ μπορεῖ, εἶπε, νὰ χουνε καὶ δίκιο. Ἴσως ἢ γιὰ γάπη
μου νὰ σοῦ κάνη κακό. Κατέω κέγώ ; Γιατὸ εἶπα μὲ τὸ
νοῦ μου...

Δὲν τέλειωσε τὴ φράση.

— Δὲ μοῦ λές, Γιωργό μου, ἐνεζήτας με στὴ χώρα ; Μὲ
θυμούσουνε ;

— Μερονηχοῦ.

— Ἐκάτεχά το, γιατί τὸ περισσότερες βολές ποῦ σὲ ἔδα
στὸνερό μου, σὲ θύρου δακτυομένο. Ἐσοῦ μὲ νειρεύτηκες
κιαιμὰ βολά ;

— Πολλές βολές.

Τὸ πρόσωπό της πῆρε μιὰ παράξενη ἔκφραση :

— Καὶ μὲ ἔδες στὸν ὑπνο σου ποθαμένη ;

— Μιὰ βολά.

Δὲν περιμένε, φαίνεται, τὴ βεβαιωτικὴ ἀπάντηση κέκαμε
μικρὸ ἀνατίναγμα. Ἐπειτα ἔμεινε συλλογισμένη γιὰ κάμπο-
σες στιγμές.

— Καὶ σοῦφερε ὁ κισατζής τὸ χαιρετισμὸ ποῦ σἔπεψα ;

— Τὰ κουλουράκια ; Ναι.

— Τὰ ζύμωσα μὲ τὰ χέρια μου, γιὰ νὰ σοῦ ποῦνε κιαντὰ
τὴν ἀγάπη ποῦ σοῦχω, Γιωργή μου.

— Κέγώ σοῦγραφα γράμματα.

— Γράμματα ; εἶπε μὲ χαρούμενη ἔκπληξη, ποῦ ἀμέ-
σως γύρησε σ' ἀνησυχία. Κεῖντα γενῆκαν αὐτὰ τὰ γράμματα ;

¹ Κισατζής (κισατζής = μισθώμα) ἀγογιάτης. (Τουρκ.)

"Εμένα δὲ μοῦ φέρανε κιανένα. Μὴν πᾶ κή μάνα σου...

— "Ηγραφά τα, μὰ δὲν τᾶπεμπα.

— Γιατί δὲν κατέω νὰ τὰ διαβάσω;

— "Εφοβούμωνα νὰ μὴν πέσουν σὲ ξένα χέρια καὶ τᾶνοί-
ζουνε.

Τὸ Βαεγγλιὸ σκέφθηκε.

— Κοῖμας, εἶπε, νὰ μὴ μοῦ τα πέμψης! Θὰ μοῦ κάνανε
μεγάλο καλό. ἴσως καὶ νὰ μὴν ἀρρώσταϊνα.

— "Ημαθα πῶς ἦσουν ἀρρωσταρά.

— Εἶμαι, παιδί μ', ἀκόμη. Δὲν τὸ θωροῖς;

— Μὰ εἰντὰ χεῖς;

— Κατέω κέγῳ; "Εἶσα λνόνω καὶ πάω καὶ τὸ γιατρικὸ
μου δὲ βρῖσκειται. Κρυφότερμες λένε πῶς ἔχω. Μὰ δὲ μοῦ-
πες, εἰντα τᾶκανες τὰ γράμματα ποῦ μοῦἠγραφες. "Ησι-
ζές τα;

— "Οἱ, ἐστέρηνά' τα κέχω τα ὄλα.

— Κοῖμα νὰ μὴ μοῦ τὰ πέμψης! "Εγὼ, καὶ χωρὶς νὰ
κατέω γράμματα, θὰ καταλάβαινα εἰντα λέγανε. Θὰ τῶς
ἔδιδα φιλιὰ καὶ θὰ μοῦλέγανε μοναχά τως εἰντα τῶς ἐπαράγ-
γειλε ὁ Γιῶργος μου νὰ μοῦ ποῦνε. Μᾶφτανε καὶ μόνο τῆ
μυρωδιά σου νὰ μοῦ φέρανε. Κοῖμας, κοῖμας! θᾶσανε τὸ
καλλίτερο γιατρικὸ γὰ μένα.

— Τᾶφερα νὰ σοῦ τὰ διαβάσω. Καὶ τὸ ἴδιο θὰ σὲ για-
τρέφουνε.

— Νὰ μοῦ τὰ διαβάσης; εἶπε συλλογισμένη. Μὰ ποῦ;
Δὲ σοῦπα πῶς δὲ θέλουνε νὰ σοῦ μιλιῶ; Κέπαε ποῦ στέκομε
νὰ μᾶσε δοῦνε καὶ νὰ τὸ μάθῃ ἢ μάνα σου, δὲ θᾶν' ὁ στε-
μὸς² μου στὸ χωριό...Ναρθῆς στὸ σπῖτι μας, εἶπε σὲ λίγο.

"Αλλ' εὐθὺς μετάνιωσε.

— "Οἱ, ὄι, δὲ θέλω λόγια φθᾶνουν τὰ ὄσα ἔχω ἀκουσμένα.
Μὰ κή μάνα μου θὰ στενοχωρηθῆ.

"Αρχισε νὰ κλαίῃ καὶ σπύγγισε τὰ δάκρυα μὲ τὴν ποδιά
της. "Επειτα μοῦπε:

— "Αἰντε, Γιωργή μου, πῆνε³ νὰ πάω κέγῳ στὴ δουλειά

1 Στερεῖνῳ, φυλάω.—2 Δὲν εἶν' ὁ στεμὸς μου=Δὲ θὰ μορῶ
νὰ μείνω.—3 Πήγαινε.

μου. Δὲ θέλω νὰ μᾶςε δοῦνε. Καὶ θὰ σοῦ πῶ γὼ ποῦ θὰ τὰ διαβάσωμε τὰ γράμματα.

Ποῦν νὰ χωριστοῦμε, ἀναστέναξε κείμε :

— "Ἄς κάτεχα γράμματα !...

"Ὅση ὄρα ἦμουν μαζῆ με τὸ Βαγγελιό, ἡ ἀγάπη μου ἦτο τόσο θερμῆ, ποῦ τὴ μεταβολῆ, ποῦ τῆς ἔκαμε ἡ ἀσροσ-
στεια, δὲν τὴν ἔβλεπα. "Ἄμα ἔμεινα μόνος, μ' ἔπιασε μὴ
ψυχρὴ ἀπογοήτευση. "Ἐπιώθα δεῖ ὄσα μοῦτασσε ἡ νέα μου
ἀγάπη βρῖσκαν τόσα ἐμπόδια, ποῦ φαινόνταν ἀδύνατα. Καὶ
τώρα ποῦ δὲν τὴν ἔβλεπα καὶ δὲν τὴν ἄκουα, δυνάμωναν
ὄσα δυσάρεστα εἶχ' ἀκούσει γιαντὴν ἀπὸ τὴ μάνα μου κίλλ-
λους. Καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλω, σὴ φαντασία μου ἄρχισε νὰ
γίνεται μὴ σύγκριση μεταξὺ τοῦ Βαγγελιοῦ καὶ τῆς ξανθῆς
γειτονοπούλας σὴν πόλη. "Ἐκείνη ἦτον δλόδοροσο κορίτσι
δεκάξη χρονῶν, μὲ μάτια γαλανά, μὲ μὴ πλεξούδα σὴν
πλάτη. Καὶ τὸ Βαγγελιό δὲν ἦτο πειὰ νέα ἢ τοῦλάχιστο γρη-
γορα θὰ γεροῦσε κῆτον μαρομένη κιάδύνατη, μόνο κόκαλα.

Περίεργο. ὄσο ἦμουν σὴν χώρα μακριά της, ἡ ἀγάπη
της εἶχε τόση δύναμη, ποῦ μὲ κωρίεσε ἀποκλειστικά. Σὶδὸ
χωρὶδὸ γίνηκε τὸ ἀντίθετο. "Ὅταν προτῆτερα ἦμουν κοντά
της, τὴν ἀγαποῦσα, περισσότερο ἴσως κί ἀπὸ πρίν. "Ἄλλὰ
μόλις ἔφυγα ἀπὸ κοντά της, ἐξασθένησε ἡ ἀγάπη της κιάφηκε
νὰ εἰσβάλουν σὶδὸ νοῦ μου ἐχθρικοὶ λογισμοί. "Ἡ μέθη τῶ
φιλιδὸ της, τῶ ματιῶ καὶ τῆς φωνῆς της τὸ μάγεμα ξεθύμαιναν
μάκριά της κιάφηγαν νὰ θυμοῦμαι δυσάρεστες λεπτομέρειες.
"Ὅσο θυμόμονα μάλιστα τὸ ἀδυνάτισμά της, τὸ ξανθὸ κορί-
τσι πλησίαζε νὰ κικήση σὴν σύγκριση.

"Ἡ νέα μου ἀγάπη, ποῦ βγήκε ἀπὸ τὸ ξύπνημα τῶ σα-
κικῶ μου πόθου, ἦτο ἰλικιώτερη τῆς παλαιᾶς κῆσαν γιαντὴν
ἀδύνατη τροφή τὰ ἰσχνὰ κάλλη. Πεδυμοῦσα καμπυλότητες
κιάβρόδτητες, σάν κείνες ποῦ ἔβλεπα κέφρανταζόμενουν σὶδὸ πλού-
σια νεύατα τοῦ ξανθοῦ κοριτσιοῦ. Τώρα σκεπτόμονουν ὄτι ἡ
ἀγκαλιὰ τοῦ Βαγγελιοῦ ἦτον κάπως ξερὴ κίθτι σποῦς ἀγκαλια-
σμούς της αἰσθανόμονουν πολὺ τὰ κόκαλα. Καὶ θυμούμενος τὴ
γειτονοπούλα τῆς χώρας, φανταζόμενονα τι θησαυροῦς θαῤρι-
σκαν οἱ ἐφηβικοίμονουν πόθοι σὴν ἀγκαλιὰ τῆς κόρης κείνης
μὲ τὸ γεμάτο κόρφο.

"Ἄλλὰ μόλις πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ μου αὐτοὶ οἱ ἄπιστοι λο-

γισμοί, μ' ἔπιασε τέτοια μεταμέλεια, ὥστε μοῦρθε ὀρμηὴ νὰ σπάσω τὸ κεφάλι μου σ'ένα τοῖχο. Σὰ νάβλεπε ὁλος ὁ κόσμος καὶ τὸ τὸ Βαγγελιὸ τὸς στοχασμούς μου, μ' ἔπιασε πικρότατη ντροπὴ καὶ μοῦ φαινόταν πῶς ἤμουν ἕνας αὐτιδανός, ποῦ οὔτε οἱ ἄνθρωποι, οὔτε ὁ Θεὸς θὰ συγχωροῦσαν.

* Ἀλλὰ πάλιν εἶνε βέβαιον πῶς ἡ ἀγάπη μου δὲ στεκότανε καλὰ σὲ τὰ πόδια της. Κῆρθε σιγμὴ ποῦ ζήτησα καὶ μιὰ συμβιβαστικὴ λύση στὴν ἀμνηχανία μου. Δέ μποροῦσα ν' ἀγαπῶ καὶ τίς δύο; Ἡ χωρητικότητα τῆς καρδιάς μου αὐξαίνε τῶρα τόσον, ποῦ φαινόταν ὅτι θὰ χωροῦσε καὶ περισσότερες ἀπὸ δύο.

Μιὰ βραδιά ποῦχε νυκτιῶσει, ὑπεραπὸ κάμπουσες μέρες, συναντηθήκαμε μὲ τὸ Βαγγελιὸ μπροστὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἡ πλατεῖα τῆς ἐκκλησίας ἦτον ἔρημη καὶ τὸ Βαγγελιὸ σιάνθηκε καὶ μοῦλε :

— Ἔλα τὴν τρίτη τὰπομεσήμερα στοῦ Ντερβίση τὰ Χαράκια καὶ βάστα καὶ τὰ γράμματα. Στὴν κερατιὰ¹ νὰ μ' ἀνημένης.

Κεῦθὸς ἔφυγε κιλόγυρε στὴ γωνιά τῆς ἐκκλησίας.

Τὴν τρίτη τ' ἀπόγεμα ἤμουν στοῦ Ντερβίση τὰ Χαράκια, ἕνα βράχο μεγάλο, σὰρκετὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ χωριό. Ὁ βράχος ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κοβότανε ἀπότομα καὶ σχημάτιζε γκρεμὸ φοβερό. Κάτω σὸ βάθος ἔτρεχε μικρὸ ποτάμι, ἀνάμεσα σὲ πλατάνια, μυρτιές καὶ βάτους, καὶ σ'ένα μέρος γκρεμιζότανε μάρφους καὶ βοῆ κέσχημάτιζε καταρράκτη. Ἀπὸ τὸ δῶθε μέρος ὁ βράχος χαμήλωνε κῆτον εὐκόλο νάνεβη κανεὶς καὶ νὰ προχωρήσῃ ἕως τὴν κορυφή.

Σὲ μιὰ σχισμάδα χαμηλὰ σὸ βράχο, εἶχε φυτρώσει μιὰ χαρουπιὰ μὲ πολλὲς παραφνάδες καὶ σκέπαζε πολλὴ ἔγταση. Κάθησα κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο, μὲ τρόπο ποῦ νὰ μὲ κούβουν οἱ παραφνάδες.

Ἡ ἰδέα ὅτι θάρχότανε τὸ Βαγγελιὸ νὰ μὲ συναντήσῃ, διάλυσε τοὺς ἄπιστοὺς μου λογισμοὺς καὶ τὴν περίμενα μὲ συγκίνηση, σὰ νὰ μὴν εἶχε ταράξει καὶ ψυχράνῃ τίποτε τὴν ἀγάπη μου. Ἀλλὰ δὲν περίμενα πολὺ. Σὲ λίγο φάνηκε τὸ

¹ Κερατιὰ, ἢ χαρουπιὰ. Τὴν λέγουν καὶ Ξυλοκερατιὰ.

Βαγγελιό. Ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο καὶ κάθε λίγο στεκότανε ν' ἀνασάνῃ· καὶ τὴ λυπήθηκα ποῦ φανταζόμουνα τὴν κοῦρασὴ της. Κρατοῦσε καλάθι, ὥστε νὰ φαίνεται σὰ νὰ χοροτολογοῦσε ἢ πῶς πήγαινε σένα λαχανόκηπο δικό των, ποῦταν παραπάνω.

Σηκώθηκα πίσω ἀπὸ τὰ παράκλαδα τῆς χαρουπιᾶς γιὰ νὰ με δῆ. Κὴ καρδιά μου ἀληθινὰ σκιοτοῦσε, σὰ νὰθελε νὰ τρέξῃ σὲ προὔπλητσή της. Ὅταν ἔφτασε στὸ κάτω μέρος τοῦ βράχου, κάθησε ξεφνησιμένη κέβλεπα τὸ στήθος της νὰνατινάσεται μὲ ἀγωνία. Ἐτοῦσα νὰ πάω κοντά της, ἀλλὰ μοῦγενε μὲ τὸ χέρι νὰ μείνω ἐκεῖ ποῦμουν.

Ἐμεινε κάμποση ὥρα στὴν ἴδια θέση κέπειτα σιγὰ σιγὰ ἀνέβηκε τὸ λίγο μέρος τοῦ βράχου, γιὰ νὰ φτάσῃ ἔως στὸ δέντρο.

— Δὲ μπορῶ, παιδί μου, εἶπε μὲ φωνὴ πολὺ ἀδύνατη καὶ κομμένη. Ἐγὼ, πρέπει, δὲν εἶμαι μπλεῖο γιὰ ζωὴ. Πολλὲς φορὲς εἶπα πῶς θάβγαιν ἢ ψυχὴ μου, ὥστε νὰ φτάξω. Καὶ πιάσε νὰ δῆς πῶς κατομαί.

Ἀπλωσε τὰδυνατισμένο χέρι της καὶ τῶπιασα.

— Πῶς καῖς, ἀλήθεια!

Πέρασαν γάμποσα λεπτὰ γιὰ νὰ βρῆ τὴ δύναμη νὰ μοῦ μιλῆσῃ πάλι.

— Γιὰ πέ μου, Γιωργό, ἂν ἀποθάνω, θὰ με κλάψῃς;

— Ἄν ἀποθάνῃς; Μὰ γιὰεἰντα θάποθάνῃς; Ἐγὼ δὲ θέλω νάποθάνῃς...εἶπα μὲ παιδιάτικη θλίρι, σὰ νάμουν ἔτοιμος νὰ κλάψω. Δὲ θέλω, γιατί...

— Γιατί; ρώτησε τὸ Βαγγελιό, γιὰ νὰ πῶ κείνο πάποσιώπησα.

Συνάμα ἔσκυψε λίγο καὶ μὲ κύταζε κατάματα μὲ τὰ μεγάλα της μάτια ποῦλαμπαν ἀπὸ πυρετό.

Τῆς εἶπα,

— Γιατὶ σάγαλιῶ κῦστερα εἶντα θὰ γενῶ;

— Ἀγάπη μου!

Μέσουσε στὴν ποδιά της, μὲ κάθησε στὰ γόνατά της, σὰν ὅταν ἦμουν μικρὸ παιδί, καὶ μὲ καταφίλησε. Κιῶπως ἀντίκρουσα τὸ πρόσωπό της, ἔβλεπα νὰντιφέργῃ στὰ μάγουλά της ἢ φωτιὰ ποῦ τὴν ἔκαιε.

Νέα διακοπή κέπειτα μούπε :

— "Έλα 'δὰ νὰ μὸυ διαβάσης τὰ γράμματα.

Σηκώθηκα κέβγαλα τὸ δέμα ἀπὸ τὸ σιῆθος μου. Εἶχα βάλει τὰ γράμματα σὲ χρονολογικὴ σειρὰ· κιόλα εἶχαν τὸ στερεότυπο προσοίμιο περὶ τῆς υἱείας. Στὰ περισσότερα ἔκανα καὶ προσπάθειες «πεπαιδευμένου» καὶ παράχωνα κάπου κάπου καμμιὰ λέξη ἢ φράση ἀπὸ τὰ βιβλία ποῦ διάβαζα. Ἀρχισα μὲ τὸ πρῶτο ποῦχα γράφει :

« Ἀγαπημένο μου Βαγγελιό,

« Πρῶτον ἔρχομαι νὰ ἐρωτήσω διὰ τὸ αἴσιον τῆς υἱείας σου. Ἄν ἐρωτῆς καὶ δι' ἐμέ, κλαίω, κλαίω, ἀφ' οἴτου ἔργα ἀπὸ τὸ χωριό. Καὶ ποιὸς νὰ μὲ παρηγορήσῃ ἐδῶ ποῦ εἶμαι ξένος στὰ ξένα; Κλαίω κιόλο τῶνομά σου ἔχω στὸ νοῦ μου καὶ στὸ στόμα μου.

Κοιμοῦμαι καὶ θυμοῦμαι σου, ξυπνῶ στὸ νοῦ μου σέχω
καὶ στὸνερο μου σὲ θεωρῶ μιὰγκυλισμένη σέχω.

Ὅπου δὲν εἶσαι τοῦ λόγου σου, ὁ κόσμος μοῦ φαίνεται ἔρμος καὶ σκοτεινός. Πιάνω νὰ διαβάσω καὶ δὲ μπορῶ νὰ συμμαζέψω τὸ νοῦ μου. Ὁ νοῦς μου γίνηκε νερὸ κιόλο σὲ σένα τρέχει...»

Τὸ Βαγγελιό μούκοψε τὸ διάβασμα κείπε :

— Γιάε τὸ ποτηρό, μαντινάδες ἀπὸν τοὶ κατέει! Καὶ πῶς τοὶ ταιριάζει ὅπου πρόπει!

« Πῶς θὰ τότε περάσω τόσον καιρό, ποῦ θὰ κάνω νὰ σὲ δῶ. Ἡ μέρες μοῦ φαίνονται χρόνοι. Καὶ θαρρῶ πῶς μιὰν ἡμέρα θὰ παραιτήσω καὶ τὰ γράμματα καὶ τοὺς καθηγητὰς καὶ θάρθῶ σὶδ χωριό. Ὡ πῶς τᾶνεζήτῶ!...»

— Θεορεῖς ἐδᾶ; εἶπε πάλι τὸ Βαγγελιό. Ἄν ἐκάτεχα γράμματα θὰ σοῦγραφα κέγῶ νὰ σὲ παρηγορήσω, γιὰ νὰ μὴν τύχη καὶ φύγης ἀπὸν τὸ σκολειό καὶ θᾶτονε πολὺ κακὸ γιὰ σένα.

Τᾶλλα γράμματα δὲν ἔλεγον πολὺ διαφορετικὰ πράγματα. Τὸ Βαγγελιό ὅμως τᾶζουε μὲ πολλὴ σοβαρότη καὶ δὲν ἄφηνε νὰ χάσῃ λέξη. Σᾶνα γράμματα ἔλεγα ὅτι, ὅπως ἦτονε πάντα σὶδ νοῦ μου, σενείθιζα λίγο κατὰ λίγο νὰ νομίζω πῶς ἦτο

μαζή μου πραγματικά κι ὅτι μὲ συντρόφευε στὸ διάβασμα·
κῆτσι εὐρισκα ὄρεξη νὰ διαβάζω.

— Ποῦνε γραμμένο αὐτό; εἶπε μὲ πολλή ζωηράδα τὸ
Βαγγελιό.

Τῆς ἔδειξα τὸ μέρος κι αὐτὴ πήρε τὴν ἐπιστολὴ καὶ φί-
λησε τὴν περικολπὴ κείνη.

Σῆνα γράμμα, ποῦ τῆς ἔλεγα πῶς ἔμαθα τὴν ἀσθένεια
της, ἔγραφα πῶς λυπήθηκα ποῦ δὲν ἤμουν κοντά της « νὰ
φανεῖ γιατρὸς στὸν πόνο της », ὡς λέει κὴ μαντινάδα. Τὸ
Βαγγελιὸ ἀναστέναξε καὶ μάποκοιθῆκε μὲ ἄλλη μαν-
τινάδα :

Ἄ πόνο μου ἂ ἀγιάρευτος, μᾶνε στὸ πόδι πάνω!

Μιά μέρα ποῦ θὰ πορπατῶ θὰ πέσω νὰποθάνω.

Κατόπιν ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ τὰ δάκρυά της δὲν ἔπαυαν
ἕως ὅτου τελείωσαν τὰ γράμματα.

— Ἄν ἐκάτεχα γράμματα, εἶπε τότε, εἶντα δὲ θᾶξω νὰ
σοῦ γράφω, πουλάκι μου! Πόσα γράμματα δὲν τὰ λέει κιανεῖς
καλλίτερα μὲ τὴν πένα!

Ἡ βοή τοῦ καταρράχτη ἔφθαιεν ἕως στὸ μέρος ποῦ
καθώμεστα. Καὶ τὸ Βαγγελιό, ἀφοῦ σπύγγισε τὰ μάτια της,
εἶπε :

— Πᾶμε νὰ δοῦμε τὸν ἐγκρημὸ καὶ τὴ ρίχτρα!

Ἄνεβήκαμε καὶ φτάσαμε στὴν κορυφὴ τοῦ βράχου. Μέσα
ἀπὸ μιὰ μεγάλη σχισμάδα προσβάλαμε στὸ χάος καὶ τὰ πρό-
σωπά μας ὄρθωσε τοῦ ποταμοῦ ἢ ἀγαπνοῆ. Τὸ Βαγγελιὸ
σύρθηκε πίσω μὲ κίνημα φόβου :

— Μάνα μου! νὰ πέση κιανεῖς ἀπὸ παέ, ἢ φανιά του
δὲ θὰ βρεθῆ!

Ὅταν σὲ λιγάκι κατεβήκαμε καὶ μπήκαμε στὸ λιόφντο, τὸ
Βαγγελιὸ ἀπλωσε τὸ χέρι της καὶ μοῦπε :

— Γιὰ πύσσε πάλι νὰ δῆς πῶς καίω.

Πραγματικῶς τὸ χέρι της ἔκαιε τώρα περισσότερο καὶ τὰ
μάγουλά της ἦτανε φωτιά.

1 Ρίχτρα, καταρράχτης.—2 Ἡ φανιά του δὲ θὰ βρεθῆ ἢ δὲ θὰ-
κουστῆ=δὲ θὰ μείνη τίποτε.

Περπατήσαμε λίγο κάτω από τις ελιές σιωπηλοί και συλλογισμένοι. Ἐγὼ συλλογιζόμουν μὲ κάποια κρυφὴ δυσαρέσκεια πῶς πολὺ ἔκλαιε τὸ Βαγγελιὸ κιδὶ τὰ κλάμματα δὲν τὴν ὠμόρφαιναν. Ἀλλὰ γενικῶς τὸ κλάμμιμο δὲ μᾶρσε τώρα, γιατί μού θύμιζε τὰ μικρὰ παιδιὰ μὲ τὲς μύξες των. Μιὰ γυναίκα ποῦκλαιε, κιδταν ἀκόμη μού κινούσε συμπάθεια, μὴ φαινόταν πῶς ξέπεφτε, πῶς γινόταν ζῶο δειλὸ καὶ κακομοιρασμένο.

Μπροστά μας ἄνοιξαν οἱ ελιές καὶ φάνηκε μακριὰ τὸ φαράγγι, μιὰ βαθειὰ σχισμίδα τοῦ βουνοῦ. Τὸ ἄνοιγμά του φαινότανε μαῦρο· ἀλλὰ σὶδ πάνω μέρος γελοῦσε λίγη μακρυνὴ δάλασσα.

— Ἐπῆς ποτέ σου σὶδ φαράγγι; μὲ ρώτησε τὸ Βαγγελιό.

— Ἐπέρασα κονιά, μὰ ἐκειά ἴδια δὲν ἔπῆα.

— Ἐγὼ ἴπῆα. Κατὲς βάθος ἀποῦ τῶχει; τρεῖς φορὲς σὰν τὸν ἔγκρεμὸ ποῦδαμε. Καὶ κάτω σὶδν πάτο τρέχει ἕνα νερό. Σὰ ξανοίξης ἀπὸ πάνω κάτω, ζαλίζεσαι καὶ θαρρεῖς πῶς σὲ ρουφᾷ τὸ φαράγγι καὶ πῶς θὰ σὲ καταπιῇ.

— Ἦκουσα πῶς οἱ νεράιδες ἔχουν ἐκειά μέσα κατοικητήριο.

— Ἐτσι λένε... Ἐοῦ ζαλίζεσαι σὰ ξανοίξης ἀγκρεμὸ;

— Ὁχι, εἶπα.

— Ἐγὼ ζαλίζομαι καὶ θαρρῶ πῶς ἔτσι θὰ πέσω νὰ σκοτωθῶ κιαιμιὰν ἡμέρα. Γιατὶ μᾶρσση νὰ θαρρῶ σὶσ* ἔγκρεμοῦς.

* Ἀξάρνα μού λέει :

— Νὰ σοῦ πῶ, Γιῶργο· θαρρῶ πῶς ἡ μίνα σου ἔχει δίκιο, ἀποῦ σοῦ λέει νὰ μὴ μού σιμόνης. Καὶ νὰ κάμης ὅ,τι σοῦ λέει ἡ μίνα σου. Δὲν κάνει καὶ νὰ παρακοῦς σέκελνη ποῦ σ* ἐγέννησε, παιδί μου. Εἶνε μεγάλο κοῖμα.

Εἶχε σταθῆ στὴ σκιά μιῦς ελιᾶς καὶ στήριζε τὸ χέρι της σῆνα χαμηλὸ κλάδο. Μιὰ ἤλιον ἀχτίνα σχηματίζε σὰν ἄστρο πάνω ἀπὸ τὸ μέτωπό της. Καὶ τὸ πρόσωπό της ἦτο ὠχρὸ, σχεδὸν σὰν κέρινο, κείχε σοβαρὴ γαλήνη ἀγίας. Ποτὲ δὲν τὴν εἶχα δῆ ἔτσι.

— Δὲν κάνει... ἔξακολούθησε, δὲν ταιριάζει νὰ μάγαπῆς ...σὰ μεγάλος, γιατί ἔσαι πολὺ μικρὸς γιὰ μένα. Ἐγὼ μαι

μεγάλη... Κοντεύω να... γεράσω. Κι ὡστε να γενῆς ἐσὺ ἄντρας σωστός, ἐγὼ θάμαι...

Τὸ σιῆθός της ἀνασειόταν ἀπὸ λυγμούς, ποῦ δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ ξεσπάσουν. Ἀλλὰ μὲ τὴν τελευταία λέξη δὲ μπόρεσε πειὰ νὰ περιορίσῃ τὴν τοικνυμία τῆς ψυχῆς της. Κι ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

Τὴ λυπόμουν, ἀλλὰ καὶ δὲν καταλάβαινα πολλὴ αὐτὲς τίς κλάυφες κι ἄρχιζα νὰ τίς βαριοῦμαι, γιατί, ὡς εἶπα, καὶ δὲ μᾶρεσαν. Ἐγὼ ἤθελα νὰ τὴν ἀγαπῶ, ὄχι νὰ τὴ λυποῦμαι.

Πάνω στὸ κλάμα τὴν ἔπιασε κένας βήχας δυνατός, ποῦ τὴν ἔσειε τὴ δυστυχομένη, σὰν καλάμι. Ἀφοῦ ἤσυχασε μοῦ λέγει :

— Ἦκουσες, Γιῶργο μου, εἶντα σοῦπα ; Νὰ κίμης κατὰ πῶς σ' ἄρμηρέγει¹ ἢ μάνα σου. Αὐτὴ κατέει καλλίτερο τὸ καλό σου καὶ θέλει τὸ καλό σου περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο.

— Κι ἄπὸ τουλόγου σου ;

— Κι ἄπὸ μένα, εἶπε ἀποφασιστικά τὸ Βαγγελιό, Δὲ σοῦπα πῶς ἢ δική μου ἀγάπη δὲ μπορεῖ νᾶνε γιὰ καλό σου ;

— Καὶ μοῦ λὲς νὰ μὴ σ' ἀγαπῶ μπλεῖο ;

Μὲ κύταξε κάμποσα δευτερόλεπτα καὶ τὰ μάτια της θόλωσαν ἀπὸ νέα δάκρυα.

— Ἐγὼ, χρυσέ μου, δὲ θέλω νὰ μάγαπῆς ; ... Ντὰ μπορῶ νὰ ζήσω χωρὶς ; ... Ὡ ἢ κακομοῖρα, φωτιά ποῦ ῥιζα πάνω μου !

Τὰναφυλλητὸ τῆς ἔπνιξε τὴ φωνὴ καὶ μὲ δυσκολία κατὰφερε νὰ μῶ πῆ τὰκόλουθα :

— Ὅτ' νὰ μ' ἀγαπῆς, παιδί μου, ὡς μάγαποῦσες προῦτα, σὰ δεύτερη μάνα σου, σὰ μεγάλη ἀδερφή. Μὰ νὰ μὴν τὰποδείχνης. Νὰ μάγαπῆς μὲς² στὴν καρδιά σου. Δὲ σοῦ ζητῶ ἄλλο προῦμμα. Ἐλα³ δὰ νὰ σὲ φιλήσω, γιὰ ὑστερὴν βολά, γιατί φοβοῦμαι πῶς θὰ μᾶσε χωρίσουνε παντοτεινὰ καὶ δὲ θέλω νὰ σὲ θωρῶ κρυφὰ, σὰν κλέφτρα.

Κι ὡς νὰ εἶχε σβυσθῆ τὸ πάθος ποῦχαν ἔως τότε τὰ φιλιὰ της, ὡς νὰ ἐξαγνίσθη στὸν πόνο ἢ ἀγάπη της καὶ γύρισε στὴν

¹ Ἄρμηρέγει καὶ Ὁρμηρέγει, συμβουλευῶ.

πρώτη ἀδικία, μοῦδωκε ἓνα ἤρεμο, μητρικὸ ἀσπασμὸ στὸ μῆτωπο. Ἐπειτα ἀπλωσε τὸ χέρι της στὰ μαλιά μου κὶ χειρονομία κείνη ἦτο μᾶλλον εὐλογία παρὰ θωπεία.

Σήκωσα τὰ μάτια μου καὶ τὴν εἶδα, Μοῦ φάνηκε ψηλό-τερη καὶ τώρα τὸ φῶς τῆς ἡλίου κύκλωνε τὸ πρόσωπο της μὲ φωτοστέφανο ἀγίας.

— Ἄνιτε γὰ παιήνης, Γιώργο, μοῦπε, κὶ Θεὸς νᾶνε μαζῆ σου. Καὶ μιὰ ψυχὴ ποῦ σάρακιθ θὰ σοῦ παρουσιέεται ὅπου κι ἂν πᾶς, ὅπου κι ἂ βροίκεσαι.

Ἡ τελευταία της φράση ἔτρεμε καὶ τώρα τὸ ἀποκέρωμα τοῦ προσώπου της ἦτο τέλεια νέκρα. Μόνο στὰ μάτια της, θαρροῦσες, ἔμενε ζωὴ ἀκόμη. Μιὰ στιγμή νόμισα ὅτι θὰ πέση κὶ ἴδια στηρίχτηκε στὸ δέντρο. Ἐπειτα εἶπε μὲ φωνὴ ποῦ μόλις ἀκούστηκε :

— Ἐγὼ θὰ πάω πάνω, στὸ κηποῦλι μας. Ἐσὺ γὰ πάρες κάτω.

Τράβηξα κάτω, χωρὶς γὰ πῶ τίποτε. Ἀλλὰ σὰν πῆγα κάμποσα βήματα, γύρισα καὶ τὴν κῦταξα. Ἦτον ἀκόμη στὴν ἴδια θέση, σὰ γὰ μὴν εἶχε τὴ δύναμη γὰ ξεκινήση. Σὲ λίγο ἄρχισε κιανέβαινε σιγὰ σιγὰ κἔβηχε ἓνα μικρὸ ξεροὸ βήχα. Ἐπειτα τὴν ἔκρουσαν τὰ δέντρα καὶ δὲν τὴν ἔβλεπα πειθὰ ἄκουα ὁμως τὸ βήχα της, ὡς ὅπου κιαντὸς ἔπαρε νᾶκούεται.

Τὶς τελευταῖες στιγμὲς ποῦ στεκότανε στὴ σιὰ τοῦ δέντρου μοῦδωκε μιὰ βαθύτατη συγκίνηση, ἓνα αἴσθημα σὰ θρησκευτικό. Τώρα τὴ λυπόμωνα καὶ ψιθύρισα : « Κακορρίζικο Βαγγελιό ! » Ἀλλὰ σὲ τέτοια στιγμή τ' ἤθελε ν' ἀνακατευθῆ τὸ κορίτσι μὲ τὴν ἀνοξιότατη ἀνθηση καὶ τὴ ξανθὴ πλεξούδα ; Πολεμοῦσα γὰ τὸ διώξω ἀπὸ τὴ φαντασία μου, ἀλλὰ τίποτε ἀπὸ ὅδ' ὅτ' ἔδιωγα, ἀπὸ κεί παρουσιαζότανε, μὲ παιγνιδιό-ρικο γέλιο, σὰ γὰ μοῦπαιζε τὸ κηποῦλι. Ὅπως πῆγανε πάνω τὸ Βαγγελιό, εἶχα δὴ τὶς δυὸ πλεξούδες της κάτω ἀπὸ τὸ τσεμπέρι, κῆσαν ἰσχνές, σὰν αὐτὴ. Τὶ ἀξιολύπητα πράμματα ἦσαν κείνα τὰ μαλιά, συγκρινόμενα μὲ τὸ πλεγμένο χρυσάφι, ποῦπαιζε μελλεγμοὺς φιδιοῦ στὴν πλάτη τῆς ἄλλης ! Δὲν ἤθελα γὰ κάνω τέτοιες σύγκρισεις, ἀλλὰ καὶ δὲ μποροῦσα γὰ τὶς ἀποφύγω. Τὸ σπῆτι σου μπορεῖς γὰ τὸ κλείσης στοῦς

εργοκλητικούς επισκέπτες, ἀλλὰ ὄχι καὶ τὸ νοῦ σου. Κιὸ ξανθὸς πειρασμὸς εἶχε μιὰ ἐπιμονὴ τοῦ διαβόλου.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ μάνα μου δὲν ἠσύχαζε, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι μέρα καὶ νύχτα ὁ τοῦς της δούλευε γιὰ ναῖση τροπὸ νὰ μάποσιάζη ἀπὸ τὸ Βαγγελιὸ γιὰ πάντα. Τὰ λόγια δὲν τῆς φαινόνταν ἀρετά.

Μιὰ μέρα μοῦ λέει :

— Τὰ ὠζά¹ μας εἶνε σιὸν Ἀμαλό. Δὲν πῆς καὶ οὐ νὰ περάσης μᾶκτις μέρες, νὰ δῆς πῶς διάγουν οἱ βοσκοί ; Θὰ χοσιάζης καὶ γαλατερά ποῦ τὰγαπῆς. Σὲ μιὰ δυὸ μέρες θὰ πάη ὁ ξάδεοφός σου ὁ Βασίλης τοῦ παπᾶ γιὰ νὰ κυνηγήση. Τοῦπα νὰ πᾶτε μαζῆ καὶ τᾶκουσε μὲ πολλή του χαρά. Θὰ σοῦ βροῖ, λέει, κἔναν τσιφτέ² νὰ σὲ μάθη νὰ κυνηγῆς. Κιὸ Βασίλης, ὡς θᾶκουσε, ἔχει γενεὶ καλὸς κυνηγός. Ποιὲ δὲ γροῖζει χωρὶς λαγό.

Ἡ ἰδέα τῆς μητέρας μου μὲνθουσίασε. Τὸ τουφέκι καὶ τὸ κυνήγι ἦσαν ἀπὸ τοὺς μεγάλους μου πόθους.

— Θεὸς νὰ πῆς ; μὲ ρώτησε ἡ μητέρα μου.

— Μὰ θὰ μοῦ δώση τὸ τουφέκι νὰ τῶχω γώ ;

— Κιαμέ ; Ὅσες μέρες θᾶστε σιὸν Ἀμαλό, τὸ τουφέκι θᾶνε δικό σου. Νάχης μόνο τὸ νοῦ σου νὰ μὴ σὲ σβολώση.³ Ὁ Βασίλης θὰ σ'ἀρμηνεύγη κιότι⁴ νᾶρθῆ νὰ μοῦ πῆ πῶς ἡμαδες νὰ παῖζης,⁵ θὰ σᾶγοράσω, κανακίση μου, ἕνα τουφέκι νᾶνε μοναχικό σου καὶ νὰ παιγῆς νὰ κυνηγᾶς, ὅντε θές.

Ὁ Βασίλης ποῦ τὸν εἶδα τᾶπόγεμα μοῦ βεβαίωσε τὰ λόγια τῆς μάνας μου. Εἶχ' ἕνα δίκαννο ελαφρό, ποῦ θὰ μοῦ τῶδιδε νὰ κυνηγῶ ὅλες τῆς μέρες ποῦ θὰ μέναμε σιὸν Ἀμαλό.

— Καὶ πότε θὰ πᾶμε ;

— Ὅποτε ἀπὸ δυὸ μέρες, τὸ σαββάτο ποῦρχεται.

Ἐγὼ θὰ ἦθελα νὰ πᾶμε τὴν ἄλλη μέρα εὐθύς, ἀλλ' ὁ Βασίλης δὲν εὐκαιροῦσε τόσο γρήγορα.

Τῆς δυὸ μέρες πέρασα σὲ πυρετὸ προσδοκίας καὶ σιὸν πυρετὸ κῆνο, μπορῶ νὰ πῶ, λησμόνησα ἐλότελα κάθε ἄλλο. Ἀνυπομονοῦσα νὰ πάρω σιὸ χέρι μου τὸ τουφέκι κἔκανα

1 Ὠζά, ζῶα, τὰ γιοπορόβατα. — 2 Τσιφτές (τουρκ.), δίκαννο. — 3 Σβολώνω, σακατεύω. — 4 Ὅτι, ὅτε. — 5 Παίζω, πνροβολῶ, σπαιεύω.

ὄνειρα γιὰ τὰ κυνήγια ποῦ θάκανα.

Μετὰ τρεῖς μέρες ἀνεβήκαμε στὸν Ἀμαλό. Ὁ Βασίλης ἦτο μεγαλεϊτερός μου κάμποσα χρόνια, νέος πλέον τέλειος. Ὅταν τὴν ἀγγὴ ἤρθε καὶ με πῆρε, εἶδα ὅτι εἶχε μόνο ἓνα τουφέκι κέφοβήθηκα πῶς με γελούσαν.

— Καὶ τὸ δικό μου τουφέκι ποῦνε ; Δὲ μοῦπες πῶς θὰ μοῦ δώσης ἐγὰ τουφέκι νὰ τῶχω μοναχικό ;

— Τὸ δικό σου θὰ τὸ βοῆς σὴ μάντρα. Τῶχω ἀρητὸ ἀπὸν τὴν ἄλλη βολὰ ποῦ πῆρα στὸν Ἀμαλό, ἐδὰ καὶ δέκα μέρες.

— Ἐσεῖς μὲ γελᾶτε, εἶπα μὲ δυσπιστία, κυνίζοντας ποῖνε τὸ Βασίλη, ποῖνε τὴ μάνα μου.

— Γιάειντα νὰ σὲ γελᾶσωμε ; εἶπε ὁ Βασίλης. Γιὰ νὰ πᾶς στὸν Ἀμαλό ; Σὰ δὲ θές, μὴ ῥθῆς. Μὰ σὰ θές νὰ βασιτῆς τουφέκι, νὰ τὸ δικό μου.

— Ἐγὼ νὰ τὸ βαστώ ;

— Εἶνε βαρὺ καὶ θὰ σὲ κουράσῃ, μὰ σὰ θές, βίαια το σῶλη τὴ στοῦατα.

— Δὲ μὲ κουράζει μένα.

Ἐνα προᾶμμα τόσο ἐπιθυμητό, μποροῦσε νὰ μὲ κουράσῃ ;

— Σὲ ἀνέβασμα, μοῦπε ὁ Βασίλης, θὰ παίξῃς καὶ τὴν πρώτη σου τουφεκιά.

Δὲ χρειαζότανε περισσότερο γιὰ νὰ παύσουν οἱ δυσπιστίες κ' οἱ διαταγμοὶ μου. Ὁ δρόμος ἦτον ὄλος ἀνήφορος, τριῶν περίπου ὥρων, καὶ τὸ τουφέκι ἦτο βαρὺ γιὰ τὴν ἡλικία μου. Σὲ κάμποση ὥρα ἄρχισε νὰ ποῆ ὁ νῶμος μου, ἀλλ' ὑπόφερα χωρὶς παράπονο τὸ βάρος. Ἐροῖσα καὶ σέγα πουλλὲ στὸ δρόμο, ἀλλ' ἀπότυχα. Ὁ Βασίλης ἕως μὲ βεβαίωσε πῶς τὸ βοῆκαν ἄκρη μερικὰ σκάγια κιότι εἶδε φτερά ποῦ φυγαν στὸν ἄερα. Κέτσι ἡ πρώτη μου βολὴ ἦτο μισὴ ἐπιτυχία.

Ὁ Ἀμαλὸς εἶνε ὁροπέδιο σὲ μεγάλο ἔψος. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὸ νότιο, τὸ κλειοῦν ὑψώματα μὲ πρίνους, μεγάλα καὶ δυνατὰ δέντρα ἀπὸ τὸ βόρειο μέρος ἦτον ὁ Ἀφέντης, μαδάρα, γυμνὴ καὶ κατάξερη. Ἀνάμεσα στοὺς πρίνους ἦσαν πολλὰ

1 Μαδάρα ψηλὴ καρυφὴ, γυμνὴ.

μιτάτα¹ κιὰπ* ὅλες τίς μεριές ἀντηχοῦσαν κουδουνίσματα καὶ σφυριές.

Κάτω στήν ἄκρη τοῦ κάμπου ἦτον ἓνα ἐκκλησιδάκι τ' Ἀγιοῦ Πνεύματος. Ἀπὸ τὸ ἱερό του πήραζε νερὸ κατάκρου. Τὸν κάμπο σκέπαζε χόρτο παχύ, ἀλλά, ὡς ἄκουσα νὰ λέγουν οἱ βοσκοί, δὲν ἄφηναν τὰ πρόβατα νὰ βόσκουν στὸ ὑγρὸ μέρος, γιατί τὸ χόρτο εἶχε βδέλες.

Ὅταν φθάναμε, ἄκουσα παράξενες κραυγές πουλιῶν κιὸ Βασίλης μοῦπε πῶς ἦσαν κολιακούδες. Τίς εἶδα καὶ νὰ περονοῦν στὸν ἀέρα κοπάδια κιὸ Βασίλης μοῦπε :

— Θεὸς νὰ τῶσε παίξις ;

— Μὰ τοὶ τρῶνε ;

— Δὲν τοὶ τρῶνε, γιατί εἶνε λέει, ὄξυνο τὸ κριάς τως.

Μὰ σὺ θὰ παίξις γιὰ νὰ μάθης.

Μοῦ εἶπε πῶς νὰ σκοπεύσω κιότιαν περονοῦσαν σὲ καλὴ ἀπόσταση, ἔσουρα τὴ σκαντάλη. Δὲν περιγράφεται ἡ συγκίνηση κὴ χαρὰ μου ὅταν εἶδα μιὰ κολιακούδα νὰ στριφογυροῖται στὸν ἀέρα καὶ νὰ πέφτη.

— Μωρέ, ζωὴ νάχης Γιωργιό! Ἐσὺ θὰ γενῆς μεγάλος κνηγός. Ὅλοι ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ καθιστὰ καὶ σὺ τὴν πρώτη σου πετυχιὰ τὴν ἔκαμες στὰ πεταχιὰ!

Ἐτρέξα κελῆρα τὸ πουλί καὶ τὸ περιεραζόμουν* κιδιαιτεροῦ χαρὰ μοῦκαμε ὅτι τὰ πόδια τῆς ἦσαν κόκκινα. Ὁ θρίαμβός μου ἔτσι γινότανε μεγαλείτερος μὲ τὴ σκέψη ὅτι τὸ πουλί ποῦ σκότωσα ἦτον ἔχταχο πουλί.

Ἐφτάσα στὸ μιτάτο μας, κρατώντας θριαμβευτικὰ τὸ θήραμά μου* κιότιαν ὁ γέρο τυροκόμος ποῦ βοῦκαμε* κεῖ ἄκουσε πῶς σκότωσα τὴν κολιακούδα στὸ φτεροὺ κῆτιον ἢ πρώτη μου τουφεκιά, ἔδειξε μεγάλο θαύμασμό. Ἐγὼ πετοῦσα ἀπὸ περηφάνεια καὶ περισσότερο παρὰ σάλλη περίσταση εἶχα τὸ συναίσθημα πῶς ἤμουν ἄντρας πλέον.

Γιατὸ κιότιαν σὲ λίγο κατάλαβα πῶς ὁ Βασίλης μὲ μεταχειρίστηκε σὰν παιδί πειράχτηκα πολὺ. Τὸ δίκαννο ποῦ μοῦχε πῆ ὅτι θαῦρισκα στήν μάντρα δὲν ἦτον ἐκεῖ. Μοῦπε πῶς τάχα τὸ εἶχε πάρει κάποιος βοσκός, ποῦλειπε, ἀλλὰ γὰρ κατάλαβα πῶς μοῦχε* πῆ ψέματα κιότι τὸ δίκαννο ποῦ μοῦ-

1 Μιτάτο, στάνη. Καὶ μάντρα.

ταξε ἦτον ἀνύπαρχτο. Ὁ Βασίλης ὄμως βρῆκε τρόπο νὰ μὲ ἱκανοποιήσῃ.

— Μπρὲ παιδί μου, ἐσὸν τουφέκι δὲ θές; Νὰ τουφέκι. Ὅσες μέρες θὰ κάνωμε στὸν Ἀμαλὸ τὸ τουφέκι μου θὰνε δικό σου. Θὰ παίνομε μαζῆ στὸ κυνήγι καὶ βάστα το σὺ τὸ τουφέκι. Ἄ θές μοῦ τὸ δίδεις καὶ μένα πότε πότε νὰ παίζω κιανεροὺς πουλιοῦ. Δὲ σὰρέσ' ἔτσι;

Εἶχα τόση μανία γιὰ τὸ κυνήγι, ποῦ θὰ δεχόμουν ἄκαθε συμβιβασμό, ἀρκεῖ νὰ κυνηγοῦσα. Ἐτσι μάλιστα θάχα κοντά μου καὶ τὸ Βασίλη γιὰ νὰ μοῦ δίδῃ ὁδηγίες· γιατί ὅσο κι ἂν μὲ μέθυσε ἡ πρώτη ἐπιτυχία, καταλάβαινα πὼς αὐτὴ ἦ δουλειὰ εἶχε καὶ τέχνη, ποῦ δὲν τὴν ἤξερα. Ἐγὼ οὔτε νὰ γεμίσω τὸ τουφέκι δὲν τὰ κατάφερα.

Ἡ ἐπόμενη μέρα μοῦφερε μιὰ μεγάλη ἀπογοήτευση. Θάρριξα δέκα πέντε τουφεκιές, χωρὶς νὰ χτυπήσω τίποτε, ἐνῶ ὁ Βασίλης σκότωσε τρεῖς πέρδικες. Γύρισα στὴ μάντρα μελαγχολικός, ἀλλὰ μὲ παρηγόρησαν. Αὐτὸ, ἔλεγαν, μπορεῖ νὰ συμβῆ καὶ στὸν καλλίτερο κυνηγὸ. Τὸ κυνήγι κι ὁ κυνηγὸς ἔχουνε μέρες. Πραγματικῶς τὴν ἄλλη μέρα σκότωσα δύο μικρόπουλα. Βγῆκε καὶ μιὰ πέρδικα μπροστά μου, ἀλλὰ τόσο μετάρραξε ὁ θόρυβός της, ποῦ, ὅσο νὰ συνέλθω, εἶχε πάει πολὺ μακριά. Τὸ ἴδιο ἔπαθα καὶ μένα λαγὸ. Τὸν ἔβγαλε ὁ σκύλος τοῦ ξάδεοφου.

— Θές νὰ τοῦ παίξῃς; μοῦπε ὁ Βασίλης καὶ μοῦῖδιδε τὸ τουφέκι. Ἄ δὲν τότε πύσῃ ὁ σκύλος, θὰ μῆς τότε σιμώσῃ καὶ τότε τοῦ παίξῃς.

Ἐτοιμάστηκα, ἀλλ' ὅταν ὁ λαγὸς πέρασε κοντά μου, λησμόνησα τὴν ετοιμασία μου. Κιᾶν ἐρχότανε κατὰ πάνω μου, φοβοῦμαι πὼς θὰ τῷβαζᾶ στὰ πόδια. Ἀλλ' ὁ σκύλος κατάφερε νὰ τὸν πύσῃ.

Καὶ πάλιν ὁ Βασίλης βρῆκε τρόπο νὰ μὲ παρηγορήσῃ :

— Καλὰ ἔκαμες καὶ δὲν τοῦπαίξῃς, γιατί ἦτονε φόβος νὰ σκοτώσῃς τὸ σκύλο. Ἐπαινοῦνε πολὺ κοντά.

Οἱ ἀποτυχίες, ἀντὶ νὰ ἐξασθενοῦν, δυναμώναν τὸ πάθος μου στὸ κυνήγι. Κάθε βράδυ κοιμούμουν με τὴν ἐλπίδα ὅτι τὴν ἐπόμενη θὰ γύριζα φορτωμένος κυνήγια.

Ἀλλὰ κιᾶν δὲν χτυποῦσα τίποτε, οἱ περιπέτειες τοῦ κυνη-

γιοῦ μενχαριστῶσαν τόσον, ὥστε νὰ μὴ μιλπογοητεύουν οἱ ἄκαρποι μου κόποι.

Δέκα πέντε μέρες περάσαμε στὸν Ἀμαλὸ καὶ τὶς θεωρῶ ἀπὸ τὶς πειρὲς εὐχαρίστες τῆς ζωῆς μου. Ἡ ὄρεξη μου εἶχε ἀποθηριωθῆ κέττορα σὰ λύκος. Τὸ βράδυ ἀνάβαμε φωτιά, γιὰτὶ ἔκανε κρού στὴν καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ. Κι ἂν τὴ μέρα δὲ σκότινα τίποτα, τὴ νύκτα σιὰ ὄνειρά μου ἔκανα θραύση. Καμμιά φορὰ μάλιστα ὄνειρευόμουν πῶς τουφέκιζα θηρία ποῦ γνῶρίζω μόνο ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἱστορία ἢ ἀπὸ τὰ παραμῦθια.

Οἱ βοσκοὶ ἔκαναν εὐχάριστη συντροφιά ἂν κῆσαν ἀπλοῦκοὶ κἀπειροὶ τοῦ κόσμου. Ἐίπε ζήτημα ἂν τρεῖς φορὲς τὸ χρόνον πῆγαιναν στὸ χωριὸ καὶ κανεὶς τῶν ἴσως δὲν εἶχε πάει στὴν πόλη. Οἱ περισσότεροὶ ἦσαν ὀλιγόλογοι, συνειθισμένοι ὅπως ἦσαν νὰ ζοῦν μὲ τὰ ζῶα σὺς ἐρημιές. Ἀλλ' ὁ γέρο τραροκόμος ἤξερε πολλὰ πράγματα. Τραγουδοῦσε παλαιὰ τραγοῦδια κέλεγε διάφορα παρασάφαρα, δηλαδὴ αἰνίγματα καὶ καθαρογλωσσόδια. Ἀπὸ τὰ τελευταῖα θυμοῦμαι ἕνα :

— Γιὰ πὲ Γιωργιό, μὰ γλίγωρα γλίγωρα « ὁ καρὸς ἀγὰ γλυφε».

Ἐγὼ τῶλεγα καὶ γελοῦσαν, γιὰτὶ ἔμπλεκε ἡ γλώσσα μου.

Θυμότανε καὶ διάφορα ἐπεισόδια τῶν ἐπαραστάσεων καὶ τὰ διηγότανε ὀραῖα.

Σὺς κνηγιτικιές μου ἐκδρομές δὲ μετέωραν μόνον τοῦ κνηγιτοῦ οἱ περιπέτειες, ἀλλὰ καὶ τῆγνωστα κινδραῖα μέρη ποδβλεπα. Καὶ γνῶρίζω ὅλα τὰ μέρη στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀμαλοῦ. Ὁ Βασίλης ποῦχε πολλὲς φορὲς κνηγιῆσει ἐκεῖ πάνω, μούταν ὀδηγός μου. Διότι δὲ μᾶφνέ ποτε νὰ πηγαίνω μόνος, ἀπὸ φόβο μὴν πύθω τίποτε. Αὐτὸς ἤξερε ποῦτον πηγὴ ἢ ἀρόλιθος¹. Ἦξερε καὶ τὰ βάρανθρα ποῦ διατηρεῖται χιόνι τὸ καλοκαῖρι.

Ἀλλὴ ἡδονὴ γιὰ μένα ἦτον ἡ θέα καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ ἔθρου. Ὅταν ἀπὸ κεῖ πάνω ἔβλεπα πόσον χαμηλὰ ἦσαν κάτω ἡ γῆ καὶ θάλασσα, νόμιζα πῶς πετοῦσα, σὰν νᾶμουν ἀνώτερος

¹ Ἀρόλιθος, πέτρα μὲ κόλλωμα, ὅπου διατηρεῖται τὸ νερό τῆς βροχῆς.

ἀπὸ ἀνθρώπου. Στὰ ἕψη κείνα μὲν φαινότανε πῶς ἦσαν ἐλαφρότερα τὰ μέλη μου. Ἀργότερα, ὅταν θυμώμουν αὐτὰ τὰ αλοθήματα, ἐξηγνῶσα τῇ ψυχολογίᾳ τῶν ὄρειων, ποῦνε πειδ περιήρανοι ἀπὸ τοὺς πεδινούς. Καὶ χαρακτηριστικὸν εἶνε κείνο ποῦ λέγεται στὴ δυτικῇ Κρήτῃ. Μιὰ μέρα ποῦ καθόντανε κάμποσοι Ριζίτες ἑνὲς μιὰ κορυφῇ καὶ παρατηροῦσαν κάτω στὰ πεδινὰ μέρη, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶπε: «Ἀραγε, μωρέ, κιαὐτοὶ οἱ κατομερίτες ἔχουνε ψυχὴ;»

Μιὰ μέρα φθάσαμε ἀνατολικιώτερα σάλλη κοιλάδα ποῦ τῇ λένε Λάπαθο. Ἄλλῃ μέρα κάναμε κάτι δυσκολώτερο καὶ τολμηρότερο ἀνεβήκαμε στὸν Ἀφέντη. Ἡ μαθάρσ κείνη εἶνε ἡψηλότερη καὶ πειδ κεντρικῇ κορυφῇ τῆς Δίκτης κέπειδὴ ξεπερνᾷ στὸ ἕψη ὅλο τὰ γύρω βουνά, τὸ θέαμα ποῦ παρουσιάζεθαι μπροσιὰ μας ἦτο διάπλατο καὶ μέγιστο. Ἡ Κρήτη φαινότανε στὴ μεγαλείτερο τῆς ἐπιμήκη ἔκτασῃ, ἀνίμεσα σὲ δυὸ θάλασσεσ, τὸ Κρητικὸ καὶ τὸ Λιβυκὸ πέλαγος. Στὴ μέση σιεκόταν ὁ κωικὸς ὄγκος τοῦ Ψηλορείτη καὶ δὲ μᾶς ἐμπόδιζαν γέφυρ, θὰ βλέπαμε ἴσοσ καὶ τὰ Λευκὰ Ὄρη δυτικώτερα. Ὁ κάμποσ τῆς Μεσσαράσ ἀπλώνεται στὸ μεταξὺ τῆς Ἰθῆσ καὶ Δίκτης διάστημα καὶ στὴ βορεινῇ παραλία διακοινοῦτανε, σὰν ἀσπριδερῇ κηλίδα, τὸ Ἡράκλειο κιάπεναντί του τὸ νησι Δία. Ἀνατολικὰ μιὰ διαδοχῇ βουνῶν καὶ κοιλάδων κέπειτα τελείωνε ἡ Κρήτη στὴ Σητεία κιάλλη θάλασσα παρουσιάζεθαι ἀπὸ κεί μὲ δυὸ νησιὰ, τὴν Κάσοσ καὶ τὴν Κάρπαθο.

Ἀπ' ὅλα ὁμοσ αὐτὰ τὰ θεάματα τῇ ζωηρότερο ἐντύπωσ μοῦκαμε τὸ μεγάλο ὄροπέδιο τοῦ Λασιθιοῦ, ὅπον κατέβαιναν οἱ βορεινὲσ πλευρὲσ τοῦ Ἀφέντη. Τὸ ὄροπέδιο τοῦ Λασιθιοῦ, ποῦχει μεγάλη δόξα στὴν ἱστορία τῆς Κρήτῆσ, εἶνε χαμηλότερο τοῦ Ἀμαλοῦ, ἀλλ' εἶνε πολὺ μεγαλείτερο καὶ κατοικημένο. Ἐνας κάμποσ, ἀγροειδὴσ στὸ σχῆμα, ποῦ τὸν κλείουν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη βουνά, εἶνε ὁμαλὸσ σὰ χαρτί, ποῦ τὸ οριζόνιον διασταυρωμένα χαντάκια πολυάριθμα καὶ γύρω τὰ χωριά, ἀσπριδερά στὸ πράσινο πλάισιο ποῦ σχηματίζουσι ἀμπέλια καὶ δέντρα. Τὸ χειμῶνα ἡ ὄρεινῇ αὐτῇ πεδιάδα θὰ γινόταν λίμνη,

1 Ριζίτες, ὄρεινός. Κατωμερίτες καὶ κερπίτες ὁ πεδινός.

ἂν δὲν εἶχε στή δυτική της ἄκρη τὸ χῶνο, μὰ καταβόθρα, δπου τὰ χαντάκια ὀδηγοῦν τὰ νερά και καταπίονται.

Εἶχα ἀκούσει γιὰ τὰ γοῖμα τῶ βουνῶ μας, εἶδος ἄγριες αἶγες, μεγαλείτερες ἀπὸ τίς ἡμερες, ποῦ τρέχουν σὰ λάφια και πηδοῦν βάραθρα φοβερά, ἀλλὰ δὲν ἔτρυχα νὰ δῶ. Τότε ἦσαν ἀκόμη, ἀλλ' ἔως σήμερο λιγότεραν πολὺ, μετὴ μεγάλη καταδίωξη ποῦ τοὺς ἔκαμαν οἱ κνηγοί. Δὲν εἶδα κανένα κείχα ἀπελπιστῆ ἂν θάβλεπα. Ἀλλὰ τὴν τελευταία μέρα τῆς διαμονῆς μου στὸν Ἀμαλό, ἐνῶ ξεκουραζόμουνα μετὸ Βασίλη κάτω σέναν πρῖνο, ἄκουσα θόρυβο κείθα γὰ περιγῆ σταντικρονὸ πλάι και σὲ μικρὴ ἀπόστασι ἕνας τράγος.

— Ἀγρίμι, Γιώργη! μούπε σιγανὰ ὁ ξάδερφος. Θωροεῖς το ;

Σὰν νᾶκουσε τὴ φωνὴ ὁ τράγος, στάθηκε μὴ σιγμὴ κείθα πολὺ μεγάλα κέρατα, γυριὰ πρὸς τὰ πίσω. Ἐπειτα ἔφυγε τρέχοντας κέγινε ἄφαντος μες στοὺς πρῖνους και τοὺς βράχους.

— Ἄν τοῦ παίζουμε θὰ εἶπα τοῦ Βασίλη, δὲ θὰ τὸ φτάνανε τὰ σκάγια ;

— Δὲν θὰ τὸ φτάνανε, μὰ κιᾶνε τὸ φτάνανε, δὲ θὰ τοῦ κάνανε προῖμμα. Τὰ γοῖμα θέλει μπάλλα γιὰ νὰ πέση.

Οἱ κνηγητικές μου ἐπιτυχίες, μετὰ τὴν πρώτη, ἴσανε λιγοστὲς και μικρὲς· κιῶμως γύρισα στὸ χωριὸ μετὴν ὄρεξη και τὴν ἐπιμονὴ νὰ ἐξακολουθήσω τὸ κνηγι. Μάναψε και περισσότερο τὴ μαρία τοῦ κνηγιουὸ ὁ Βασίλης μετὴ τίς ὑπερβολὲς ποῦλεγε γιὰ μένα. Ἡ μητέρα μου φαινότανε χαρούμενη, δὲν ἔκαμε ὁμως τὴν ὑπόσχεση ποῦ μούχε δόσει γιὰ τὸ δίκαννο. Ἦθελε, ὡς ἔλεγε, νὰ μάγοραση ἕνα τοιφετὸ ἐλαφρό. γιὰ τὰ χέρια μου· κέπειδι τέτοιος δὲ βοιωζότανε στὸ χωριὸ, θὰ παράγγελε νὰ μοῦ τὸ φέρουν ἀπὸ τὴν πόλη. Ὡς τόσο θάπτον στή διάθεσή μου τὸ τουφέκι τοῦ Βασίλη. Μούπε κι ὁ ξάδερφος ὅτι ὄσες φορὲς θὰ πηγαίναμε στὸ κνηγι θὰ κρατοῦσα ἐγὼ τὸ τουφέκι του κιαντὸς θάπαιρνε δανεικό. Κέτσι θάχα δικό μου τουφέκι.

Πρώτη φορὰ ποῦ γύρισα στὸ χωριὸ ἀπὸ ἀπουσία χωρὶς νὰ δείξω ἀνυπομονησία νὰ δῶ τὸ Βαγγελιὸ· κὴ μητέρα μου τῶχε κρυφὴ και μεγάλη χαρὰ, ἀλλὰ κιἀπόφυγε νὰ μοῦ πῆ

τίποτε.

Μόνο για τὸ κυνήγι μιλοῦσα καὶ σκεπτόμουν. Τὸ πάθος τοῦ κυνηγιοῦ φαινόταν ὅτι ἀποτελεῖωσε τὴν καρδιά ποῦχε ριχτεῖ στὴν ἀγάπη μου. Καὶ σκεπτόμουν πῶς ἀφοῦ ἡ ἴδια μὲ συμβόλευε νὰ μὴ τὴν συναρτῶ καὶ νὰ τὴν ἀποφεύγω, τί νὰ κάμω κἐγώ; Κἐτσι μοῦδωκε μιὰ πρόφραση, ποῦ καὶ μόνος μου ἴσως θαῦρισκα, γιὰ νὰ φαίνωμαι θυμωμένος καὶ ἀδικημένος καὶ νὰ τῆς ρίχτω τίς αἰτίες. Φταίω γὼν σὰ δὲ θέλει νὰ τῆρε θωροῶ; Ἔλεγα μὲ τὸ τοῦ μου.

Ἄλλὰ κιὰπὸ κἀτι λόγια π'ἄκουα σιὸ διὰβα μου καταλάβαινα πῶς ἡ μοχθηρία κὴ κακογλωσσιὰ τοῦ χωριοῦ εἶχε πάρει δρόμο κατὰ πάνω μας. Μιὰ γυναίκα, ποῦ φημιζόταν ὡς ἡ χειρότερη γλῶσσα τοῦ χωριοῦ, ψιθύρισε σἄλλες γυναῖκες, μιὰ βραδιά ποῦ περνοῦσα: «Ὁ γαμπρός! ὁ γαμπρός!» Ἄλλη φορὰ ἄκουσα νὰ λέν περιπαιχτικά πῶς τὸ Βαγγελιὸ ἀρρώστησε ἀπὸ τὸν καῦμό της, γιὰτὶ δὲν τὴν ἤθελε ἡ πεθερά. «Καὶ τί κῶμα νὰποτῆχη ἓνα τόσο ταυριασιὸ ἀντρογόνο!» Σ' ἄλλη συντροφιά γυναικῶν μοῦ φάνηκε πῶς μείπαν «καῦκο», μὲ μιὰ λέξη ποῦχ' ἀκούσει κιὰπὸ τὴ μάνα μου κῆν δὲν τὴ καταλάβαινα, μάντενα πῶς ἦτον κακὴ. Ἔτσι ἀρχίζα νὰ νιώθω κἐντο, ποῦ μοῦχε πῆ ἡ μητέρα μου, πῶς θὰ γινόμουν τἀνεμπαιγνίδο τοῦ χωριοῦ. Ἄλλ' ἡ κακογλωσσιὰ καταδίωκε περισσότερο τὸ Βαγγελιὸ κἐμένα μὲ θεωροῦσαν θῦμα της, γιὰ νὰ τὴν κατακρίνουν περισσότερο. Τώρα ἔβλεπα καὶ γιὰτὶ αὐτὴ ἡ δύστηχη τόσο φοβότανε τὴ γλῶσσα τοῦ κόσμου. Ἄλλ' ἀντὶ γιὰτὸ νὰ τὴ συμπαθῶ, εὔρισκα νέα πρόφραση γιὰ τὸ ἀποτράβηγμά μου.

Ἄλλὰ καὶ τὸ κυνήγι μᾶφηνε τοῦ γιὰ τίποτε ἄλλο, ἔξω ἀπὸ τίς φροντίδες του; Ὅλη μέρα βρισκόμουν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ τὸ βράδυ ἔφτανα κατάκοπος καὶ κοιμόμουν ἔννο χωρὶς ὄνειρα. Πῆγα μὲ τὸ Βασίλη καὶ σιὸ γιὰλὸ καὶ περάσαμε μέρες. Κυνηγήσαμε πολὺ κῆνταν γύρισα σιὸ χωριὸ, ἦμουν μαῦρος σὰν ἀράπης ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Γιὰ τὸ Βαγγελιὸ ἄκουα πῶς ἦτον πάντα ἀρρωστη. Ἡ μάνα μου δὲ μὸῦλεγε τίποτε ἄλλ' ἡ ἀδερφή μου, ποῦ δὲν εἶχε πάρει, φαίνεται, νὰ τὴ συμπαθῆ λίγο, μοῦπε πῶς ἡ κατάστασή της ἦτο πολὺ ἀσχημῆ. Ὁ πνετὸς κῆν βήχας δὲν τὴν

ἀφηναν νύκτα καὶ μέρα καὶ στήν ἐκκλησία, ποῦ πήγαινε σπά-
νια, τῆς ἐρχόντανε λιγομάρες κέφευγε στή μέση τῆς λειτουρ-
γίας ἢ τοῦ σπερνοῦ. Τώρα ἔβγαινε πολλὴ λιγοστά ἀπὸ τὸ
σπίτι.

Αισθάνθηκα κάποιο πόνο, ἀλλ' ἡ σκέψη μου δὲ χρονοτριβήσε
πολὴ στὸ Βαγγελιὸ καὶ τίς ἀρρώστειες τῆς. Ὡχ! ἀδερφέ,
κι ἀντὶ ὅλο ἄρρωστη θάνα; Τί νὰ τὸν κάνω γὰρ τὸ βήχα καὶ
τίς κλάρες τῆς; Ἡ ἀρρώστεια τῆς, ποῦγινε ἐμπόδιο στὰ νέα
μου ὄνειροπολήματα, ἄρχιζε νὰ μοῦ πειράζῃ τὰ νεῦρα.

Σαυτὴ τὴ ψυχικὴ μου κατάσταση, κείνη π' ἀγαποῦσα
μοῦ φαινόταν σὰν ἀπομακρυσμένη καὶ κείνη ποῦμενε μὲ
τόνομά τῆς ἦτο μιὰ ἀγνωστη, ἓνα κατάντημα ἀγνώριστο κιά-
ξιολύπητο τοῦ παλαιοῦ Βαγγελιοῦ. Τί σχέση λοιπὸν εἶχα μαυτὴ
τὴν ἀγνωστη, ποῦ μὲ τὴν κακομοιριά τῆς στάθηκε, σὰν ἐμπό-
διο, στὸ δρόμο τῶν ἐφηβικῶ μου ὄνειρων;

Ἡ μητέρα μου ἔβλεπε ὅτι πένυχε νὰ μὲ τραβήξῃ ἀπὸ
τὸ Βαγγελιὸ κιότι στὸ πάθος τοῦ κνηριοῦ ἢ μητρικῆ τῆς
ἐξουσία βρῆκε καλὸ σῆμαχο. Ἀλλὰ γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό,
ἴσως καὶ γιὰ νὰ δοκιμάσῃ τὸ βαθμὸ τῆς ἐπιτυχίας τῆς, σκέ-
φθηκε καὶ νὰ μ' ἀπομακρύνῃ ὀλίγελα γιὰ κάμποσον καιρὸν
ἀπὸ τὸ χωριό. Ἐτοί θὰ περνοῦσε κιὸ περισσότερος καιρὸς
τῶν διακοπῶν καὶ νὰ γυρίσω ἔπειτα στήν πόλη. Μιὰ μέρα λοι-
πὸν μοῦ πρότεινε νὰ πᾶμε μαζὴ στὸν Ἅγιο Θωμᾶ, ἓνα μα-
κρονὸ χωριό, ὅπου ἦτον παντρεμένη ἡ μεγαλειότης τῆς ἀδερφῆ.

Ἡ πρόταση μᾶρεσε, γιὰτὶ εἶχ' ἀκούσει πῶς ὁ Ἅγιος
Θωμᾶς ἦτον ἀπὸ τὰ ὠραιότερα χωριά. Ἀκόμη θαῦρισκα ἐκεῖ
καὶ δυὸ φίλους μου ἀπὸ τὸ γυμνάσιο. Ἐτοί θὰ ἱκανοποιούσα
καὶ τὴ ζωηρὴ περιέργεια τῆς ἡλικίας μου νὰ ἴδω νέα μέρη.
Δὲν παράλεψαν νὰ μοῦ ποῦνε ὅτι θαῦρισκα στὸν Ἅγιο Θω-
μᾶ καὶ δυὸ ξαδέφρα, κνηροῦς, καὶ μαυτοῦς θὰ ἐξακολου-
θοῦσα τὰ κνήγια μου. Ἀλλ' ἡ μεγαλειότης παρακίνηση γιὰ
τὸ ταξίδι τ' Ἁγίου Θωμᾶ ἦτο κάτι ποῦ μοῦπε ἡ μάνα μου.
Ἦτο ταμένη στήν Παναγία τὴν Καλυβιανὴ καὶ θὰ μέπαινε
νὰ πᾶμε μαζὴ. Ἡ Καλυβιανὴ φημιζότανε τότε πῶς ἔκανε
θαύματα. Ἐκτὸς ἄλλων, εἶχε κάμει καλὰ καὶ μιὰ δαιμονιζό-
μενὴ ἀπὸ τὸ χωριό μας.

Ἡ παιδικὴ μου φαντασίᾳ ἦτο θαμβωμένη ἀπὸ τὰ ὅσα

ἤκουα γὰρ τὰ θαύματα τῆς Καλυβιανῆς· κείχα μεγάλη περιέργεια, ἀλλὰ καὶ ζῆλο θρησκευτικὸν νὰ τὰ δῶ καὶ νὰ προσκυνήσω τὴν εἰκόνα τῆ θαναματοουργίᾳ.

Τὸ ταξίδι δὲν ἄρχησε νὰ γίνῃ. Γιὰ νὰ πᾶμε στὸν Ἁγ. Θωμᾶ, περάσαμε πολὺ μέρος τοῦ κάμπου τῆς Μεσαρῶς σὲ φοβερὴ κάβα. Ὁ Ἅγιος Θωμᾶς δὲ μοῦ φάνηκε κατώτερος τῆς φήμης του. Μεγάλον κούρατο χωριὸν μὲ νερὰ καὶ περιβόλια. Ὁ θεῖος μου ἦτον πλούσιος καὶ τὸ σπῆτι του εἶχεν ὄλα τὰγαθά. Οἱ ξαδέφροί μου ἦσαν νέοι μεγάλοι· εἶχαν καὶ δυὸ ἀδελφρῆς μικρότερες. Ὅλοι μοῦ κήμανε μεγάλες χαρῆς καὶ δὲ ξέρανε πῶς νὰ μὲνχαριστήσουν. Πραγματικῶς δὲ οἱ ξαδέφροί ἦσαν κνηγοί· καὶ σὸν ἄκουσαν πῶς μᾶρεσε τὸ κνηγι, μούπαν πῶς εἶχαν καλοὺς σκύλους κῆνα τουφέκι ἐλαφρὸν κατὰ-ληλο γὰρ μένα νὰ πηγαίνω μαζὶ των.

Μία μέρα ξεκουραστήκαμε κῆπειτα πήγαμε σὴν Καλυβιανή. Ἀνατυχῶς δὲν ἦτο, φαίνεται, ἐποχὴ κατάλληλη γὰρ θαύματα. Οἱ προσκνηητῆς κοί ἄρρωστοί ἦσαν λίγοι. Κῆκουσα πολλῆς ιστορίες θαυμάτων, ἀλλὰ θαῦμα δὲν εἶδα. Ἀπὸ τοὺς ἄρρωστοὺς ἦτον ἕνας νέος τρολλὸς ἢ δαιμονιζόμενος, ὡς τὸν ἔλεγαν οἱ παπᾶδες. Στῆ λειτουργίᾳ τὸν ξάπλωναν μπρὸς σὴν ὄραία πύλη· κιδταν ἔβραζαν τᾶγια, ὁ παπᾶς τὸν πᾶτοῦσε. Ὁ τρολλὸς φώναζε κιδ παπᾶς ἔλεγε σὶδ δαίμονα, ποῦτον, ὡς ὑπόδειται, μέσα σὶδν ἄρρωστο:— «Ἐβρα θεοκατάραι, ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, νὰ πᾶς σὶὰ τᾶςταρα τοῦ Ἄδου, τὸ κατοικητήριό σου!» Ὁ ἄρρωστος ἀποκρινόταν, ἀντὶ τοῦ δαίμονα:— «Ἀπὸ ποῦ νὰ βγῶ;— Ἀπὸ τᾶνύχι τοῦ μυκιοῦ του δακτυλιοῦ, νὰ μὴν τοῦ κάμης κακό.»

Τότε ὁ ἄρρωστος γελοῦσε ἀληθινὸν σατανικὸν γέλιο κῆλεγε:— Κιαμὲ δὲ θὰ βγῶ; Ἄ δὲ βαριέσαι, ἀνήμενε.

Κῆγὼ ποῦ πιστενα πῶς ὁ ἴδιος ὁ δαίμονας μιλοῦσε, ἀσθανόμουν σὶδ σῶμα μου ἀνατριχίλλες. Ἀντὸς ὁ διάλογος φαίνεται πῶς εἶχε πολλὰκις ἐπαναληφθῆ κιδ δαίμονας ἀντὶ νᾶβγη, κοροῖδενε. Ἦτο ἀπὸ τὰ πειρ πονηρὰ πνεύματα, ὡς ἔλεγαν οἱ παπᾶδες. Κιάφοῦ μὲ τὸ καλὸ δὲν ὑπάκουε, πολεμοῦσαν νὰ τὸν ἀναγκάσουν μὲ τὸ ξύλο. Ἐδεσαν τὸν κακομοίρη τὸν τρολλὸ, κῆπίστεναν πῶς ἔδεσαν τὸ διάβολο.

Ἐγὼ πιστενα ὅσα ἤκουα· ἀλλὰ συνάμα μοῦ ἐρχότανε ἡ

ἀπορία, τὴ εὐχαρίστηση εἶχεν ὁ δαίμονας καὶ μὲ τόση ἐπιμονὴ ἤθελε νὰ κατοικήσῃ στὴν κοιλίᾳ ἐνὸς ἀνθρώπου, σένα μέρος τόσο στενόχωρο κέπτε τέλους ὄχι καθαρό. Ἄν τοῦλάχιστον ὁ ἄρρωστος ἦτο κανένα ὄμορφον κορίτσι, θὰ τῶνιωθα. Δὲν ἔφταναν ὅμως σὲ κανένα συμπέραςμα ἀπιστίας. Μόνον ἀνόητη μοῦ φαινόταν τοῦ διαβόλου ἢ διαγωγῆ· ἀλλ' ἂν δὲν ἦτον ἀνόητος, πῶς διαρκῶς θ' ἀνακατενότινε σὲ ξένες δουλειές;

Στὸν Ἅγιον Θωμᾶ βρισκόμουν διαρκῶς σένα κύκλον ἀγάπης. Ἡ θεία μου εὔρισκε τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα νὰ μεὐχαριστῆ καὶ ξαδέρφες μοῦδειχναν τὴν τρυφερότερη ἀγάπη καὶ ἀφοσίωση. Ὅλοι γιὰ μένα φρόντιζαν, γιὰ μένα μιλοῦσαν. Νὰ μὴ μοῦ λείρη τίποτε, νὰ μὴ στενοχωρηθῶ ἀπὸ τίποτε. Κ' ἡ μεγαλειότερή μου ξαδέρφη ἔλεγε:

— Κοῖμα ποῦ τὸ Γεωργιὸν ἔνε πρώτος ξαδέρφός μου. Ποιὸν ἄλλο θάπαιονα καλλίτερο;

Ἄμφιβᾶλλο ὅμως πῶς, κίᾶν δὲν εἶχαμε τόση στενὴ συγγένεια, θὰ συμφωνοῦσα κέγῶ στὴν προτίμησή της, γιὰ τὴ ξαδέρφη δὲν ἦτον ὄμορφη. Ἀλλὰ κὴ μητέρα της ἔκαμε μιὰν ἄλλην ἐπιφύλαξη.

— Ἐπρεπε νᾶνε καὶ μεγαλιότερος σιοσι χρόνους γῆ σκιάς σὸγκαιρός¹.

Ὅταν δὲν πῆγαινα κυνήγι μὲ τοὺς ξαδέρφους μου, ἔκανα διάφορα παιγνίδια ἀθλητικὰ μὲ τοὺς πολλοὺς φίλους ποῦ ἀπόκτησα σιὸν Ἅγιον Θωμᾶ. Ἐκεῖ γνώρισα καὶ τὸ καστέρι τοῦ λαγοῦ· κίτσι ἔκαμα τὴ μεγαλιότερή μου κυνηγητικὴ ἐπιτυχία· μὰ νύχτα σκότιωσα λαγόν.

Στὴ Μεσαρά χόρτασα νὰ βλέπω κί ἄλογα, ποῦσαν πολλὰ σπᾶνια σι ὄρεινὸ μας χωριό. Ἰση δὲ καὶ μάλιστα μεγαλιότερη ἀπὸ τὸ κυνήγι ἦδονὴ μοῦδιδε ἡ ἱππασία. Κιὸ θεῖος μου, ποῦτιον καλὸς καρβαλάρης καὶ μὲ τοὺς ἐρίππους τοῦ Κόρακα εἶχε πολεμήσει κατὰ τὰ τρία χρόνια τῆς περασμένης ἐπαναστάσης, εἶχε καλὰ ἄλογα. Οἱ ξαδέρφοι μᾶμαθαν νὰ ἱππεύω καὶ μαζῆ γνώρισαμε τὴ Μεσαρά. Πῆγαμε σιοὺς Ἅγιους Λέκα καὶ φτάσαμε ἔως σιὸ Τυμπάκι. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ στρωτὸ βᾶδισμα τῶν κρητικῶν ἱππων² ἢ ἱππασία δὲν εἶνε δύσκολη.

1 Τοῦλάχιστο ἴσης ἡλικίας. — 2 Λέγεται γιοργός.

Ἡ θεία κοί ἄλλοι ἤθελαν νὰ μᾶς κρατήσουν ἕως τὸ Λεκαπεντιάγουστο, νὰ πᾶμε καὶ σὶ τὸ πανηγύρι τῆς Καλυβιανῆς. Ἄλλ' ἡ μητέρα δὲν ἤθελε νὰ μείνωμε περισσότερο. Ἐπειτα δὲν εἶχαμε μείνει καὶ λίγο καιρὸ ἄσκητὸ βάρους, ἔλεγε ἡ μητέρα μου, ἐδώκαμε στοὺς συγγενεῖς μας. Ἄς ἐρθοῦν κιαῖτοι νὰ περάσουν καμπόσον καιρὸ σὶ τὸ χωριὸ μας. Ἡ θεία κοί λοιποὶ ἤθελαν νὰ κρατήσουν τοῦλάχιστον ἑμένα. Ἄλλ' ἡ μητέρα μου, ἂν καὶ φαίνεται τῆς ἄρεσε λίγο τὸ προᾶμμα, ἐπέμενε νὰ μὲ πάρη μαζῇ της. Φοβότανε μήπως μοῦ συμβῆ τίποτε σὶ τὴν ἐπιστροφή, γιὰ τὸ θὰ περνοῦσαμε ἀπὸ τουροχοχώρια. Ἐπειτα εἶχα ρεμπελέψει ἔπρεπε καὶ νὰ διαβάσω λίγο.

Θὰ μᾶς συντροφέυε ὁ μεγάλος ξάδερφος· κιὸ θεῖος εἶπε γελαστὸς τῆς μητέρας μου :

— Θὰ περάσης ἀπὸ τούτορικα χωριά· μὰ μὲ τὰ δυὸ παλληκάρια, ποῦ θὰ σὲ συντροφεύουνε, δὲν ἔχεις νὰ φοβηθῆς. Ἐγὼ κιόλας γιὰ καλλίτερη σιγονοριά θάοματώσω τὸ Γιωργή. Θὰ τοῦ χαρίσω τὸ τουφέκι ποῦ πιαρονε σὶ τὸ κνηῆρι, γιὰ τ' εἶδα πῶς τ'ἀρέσει.

Ἐτοι ἔκαμα τὴν ὁδοιπορία τῆς ἐπιστροφῆς ὁπλιωμένος, μὲνα ἑλαφρὸ μονόκαννο τουφέκι, δικό μου, κὴ χαρά μου ἦτο μεγάλη.

Στὸ δρόμο δὲ μᾶς ἔτυχε τίποτε ἄλλ' ὅταν φθάσαμε πρὸ χωριό, μάθαμε πολὺν δυσάρεστα πράγματα γὰρ τὸ Βαγγελιό.

Στὴν ἀπουσία μας εἶχεν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλη ἕνας γιατρός. Τὸν κάλεσαν νὰ δῆ τὴν κόρη τοῦ Λεσποτινοῦ, κι' αὐτοῦ τὴν ἐξέτασε, εἶπε στοὺς δικούς της ὅτι ἡ ἀρρώστια της ἦτον ἀπελπιστικὴ κι' ὅτι λίγον καιρὸ εἶχε νὰ ζήσει. Αὐτὰ εἶχε μάθει ἡ ἀδελφοῦ μου ἄλλ' ἢ μητέρα μου, ποῦ τάχα τώρα λυπότανε «γὰρ τὴν ἄμοιση κοπέλι» μοῦπε περὶ ὀρισμένα πράγματα. Τὸ Βαγγελιό εἶχε χικιό, ἀρρώστια ποῦ δὲ γινώσκω ἀθροπος. Ὁ πνεύτος τὴν ἔλουνε νύχτα μέρα, ὁ βήχας τὴν ἔτυχε κέβγαζε καίμα ἀπὸ τὸ στήθος.

— Ἐγώ, εἶπε ἡ μητέρα μου, θὰ σοῦ ἴλα νὰ πῆς νὰ τὴ δῆς. μὰ ἡ γι' ἀρρώστια τοῦ παιδί μου, εἶνε κολλητικὴ καὶ φοβοῦμαι. Θὰ πάω γ' αὐτὴν καὶ φτιάξει. Δὲν μπορῶ νὰ μὴν πάω. Στὸ ὕστερο δικολογία¹ μας εἶνε.

— Καὶ θ' ἀποθάνῃ; εἶπα σὺλλογισμένος γι' αὐτὸ τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου, ποῦ πρώτη φορὰ τὸ ἀντίκρουζα τόσο πλησίον μὲ τὴ φοβερὴ κι' ἀδυσώπη του δύναμη.

Ἡ μητέρα μου πῆγε πραγματικῶς, ἀλλὰ φαίνεται πῶς ἡ θεὸς τὸ Λεσποτινὸ τῆς ἔκαμε κακὴ ὑποδοχὴ, γι' αὐτὸ γέμισε μὲ μούτρα κατεβασμένα, μίση ἀπὸ θυμὸ καὶ πείσμα, ὅαν νὰ τὴν εἶχαν μωνιζοορῶσαι μὲ τὸ τηγάνι. Κι' ὅταν τὴ ρωτήσαμε γὰρ τὴν ἀρρώστη, ὁ θυμὸς της ξέσπασε :

— Γραφὲς μαζόνει. Μὰ ὁ Θεὸς δὲν εἶν' Ἀρβανίτης καὶ καθενὸς τοῦ δίδει κατὰ τὰ ἔργατά του καὶ κατὰ τὴ ψυχὴ του. Ἐγώ, ὁ Θεὸς τὸ κατέει, τὴν ἐλυπήθηκα κέπηα νὰ τὴνε παρηγορήσω. Ἀθροῦποι ἴμεστα. Μὰ ἡ μάνα τοῦ ἐθάρρεψε, πρέπει, πῶς ἐπῆα νὰ τῶσε πέσω. Ὡς φτιάξω αὐτοί, μὰ ἐγώ

1 Δικὸς καὶ δικολογία, συγγενής. — 2 Πέφτω, προσπίπτω.

ποῦσφαλα κεδάροερα πῶς εἶν' ἀθροῦποι καὶ πῶς ἀξίζουνε
νά σοὶ ψυχοπονέσῃ ἄθροπος.

Ἔπειτα, σὰν νὰ ἦτον ὄνειδος ἢ ἀρρώστεια, μᾶς ἔδωκε τὴ
φρικτότερον εἰκόνα γιὰ τὴν κατάστασιν τῆς ἀρρώστου. Δὲν
εἶχε πειὰ προή, παρὰ γιὰ τὴν βήχην. Καὶ τόσο τὴν ἔπνιγε καμ-
μιὰ φορὰ ὁ βήχας, ποῦ μελάνιαζε καὶ φοβόσων πῶς θὰ τε-
λείωνε. Ἡ ἐξάντληση κῆ γλωσσίδα τῆς ἦτο τόσο, ποῦ, ἂν
δὲν ἔβηχε, θὰ τὴν ἔπαιρνε γιὰ πεθαμένη. Μόνο τὸ κεφάλι τῆς
ἔλειπε ἀπὸ τὸ στόμα. Ἀπὸ τὴν ἀρρώστια εἶχε καμπούριασει,
τὰ μάτια καὶ τὰ μίγκουλά τῆς εἶχανε βουλιάζει καὶ τὴ θαρ-
ροῦσες γιὰ γριὰ ἐξήντρια χρονῶν. Οὔτε τοῦ σκύλου νὰ μὴ κατα-
ραστῇ κανεὶς τέτοιο κατόντημα! Καὶ τὸ χειρότερον ἦτο πῶς
κιντύνεταν κιἄλλοι ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τῆς, ὅσοι πήγαιναν καὶ
τὴν πλησίαζαν, γιὰτ' ἡ ἀρρώστια τῆς, Θεέ μου φύλαξε, ἦτο
κολλητικὴ, σὰ φωτιά. Ὁ γιατρός εἶπε νὰ μὴν τὴ σιμόνουνε
παιδιά καί, σὰ θὰ ποθάνη, νὰ κάφουν καὶ τὰ ροῦχα ποῦ
φορεῖ καὶ τὰ ὄσυχια ποῦ κοιμᾶται. Ἦώρα πήγαιναν μερικὲς
γυναῖκες καὶ τὴν ἔβλεπαν· μὰ κι αὐτὲς σὰ μάθαιναν τεῖπε ὁ
γιατρός, θάπαιναν καὶ θάμινε νὰποθάνη ἔρημη, σὰν παρουν-
κλιασμένη.

— Θ' ἀποθάνη; μουρμούρισα πάλιν συλλογισμένος.

— Εἶντά *πες; ρώτησε ἡ μάνα μου.

— Προῦμα.

Τὴ νύχτα κείνη εἶδα σὶδνειρό μου τὸ Βαγγελιό. Ὅπως
τὴν παράσθησε ἡ μητέρα μου, μὲ κρατοῦσε σὶτὰ γόνατά τῆς
καλοθανόμουν δι τὸ σῶμά τῆς κάτω ἀπὸ τὰ φορέματα ἦτο
μόνο κόκκαλα, σκελετὸς ἄσαρκος. Τὸ πρόσωπό τῆς τὸ ἀπο-
σορωμένο εἶχε τοῦ θανάτου τὸ χροῶμα. Φοίκη μὲ κρατοῦσε
κῆθελα νὰ φύγω ἀπὸ κοντιὰ τῆς, ἀλλὰ δὲν εἶχα τὴ δύναμη. Τὰ
χέρια τῆς, ποῦσαν σὰ μεμβράνες ξερὲς καὶ ζαρωμένες, μὲ
κρατοῦσαν σὰ σιδερένια μάγκαρα. Μῆσφιγγε στὴν ἀγκαλιά
τῆς καὶ τὰ κόκαλά τῆς τρίζανε. Μὲ φιλοῦσε καὶ τὰ χεῖλη τῆς
ἦσαν κρύα· συνάμα ἢ προή τῆς μύριζε λιβάνι. Ἔπειτα τὴν
ἔπιασε τρομερὸς βήχας κοί πνοές τῆς ἔπεφταν ὑγρὲς σὶτὸ
πρόσωπό μου. Σὲ λίγο εἶδα νὰνάβλύζη αἷμα μὲ τὸ βήξιμο
ἀπὸ τὸ παθιασμένο στήθος τῆς κῆβαφε κόκκινα τὰ χεῖλη τῆς.

Και σαυτό τὸ ματωμένο στόμα σχηματιζόταν ἕνα φοιχτὸ χαμόγελο.

Ἔβραλα τότε ὅλα μου τὰ δυνατὰ νὰ φύγω ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της, ἀλλ' ἢ ἄρρωστη μῆσφιξε δυνατώτερα, τόσον ποῦ λίγυσε τὸ σῶμά μου πρὸς τὰ πίσω. Κενῶ μὲ κρατοῦσε ἔτσι, ἔσκιυρε καὶ μούπε μὲ τὸ φοιχτὸ της χαμόγελο :

— Σιχαίνεσαί με, αἰ ; Σιχαίνεσαί με ;

Κόλλησε τὸ ματωμένο της στόμα στὸ δικό μου. Ἄλλὰ τότε, ἀπὸ ν' ἀντισταθῶ, ἀφρέθηκα καὶ βυθίσθηκα σὲ μιὰ ἡδονή, ποῦ ὅμοια δὲν εἶχα αἰσθανθῆ ἔως τότε. Καὶ τ' ὄνειρό μου οβύστηκε στὴν παράδοξη ἡδονὴ κείνη.

Μετὰ τὸ ὄνειρο κείνο, ἔπυσα σὲ μιὰ ἀλλόκοτη κατάσταση. Σὰν καί τι ῥάλλαξε στὴ ψυχὴ μου, σὰ νῆγινα ἄλλος ἄνθρωπος σχεδὸν διὰ μιᾶς. Τὸ πάθος τοῦ κνηγιοῦ οβύστηκε καὶ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα πᾶρχιζαν νὰ μ' ἐνδιαφέρουν ἔγιναν ἀδιάφορα. Τὸ Βαγγελιδὸ ξαναγύριζε στὴν καρδιά μου, κίθπως ἦτο, ἄρρωστη κι' ἀσχημωμένη, φοιχτὴ μάλιστα, κατὰ τὴν εἰκόνα ποῦ μούδωκαὶν κείδα, τὴν ἀγαποῦσα πάλιν. Ἄλλὰ καὶ πάλιν ἦτο διαφοροεικὴ ἢ ἀγάπη μου. Ἀγάπη ἀπὸ πόνο. Τὴν ἀγαποῦσα τώρα διότι ἔπασχε, διότι εἶχαν μαροθῆ ἢ ριότη κῆ ὠμορφιά της καὶ σὲ λίγον καιρὸ θὰ πέθαινε. Κι' αὐτὰ ἐξ αἰτίας τῆς μάνας μου, ἐξ αἰτίας ἐμένα τοῦ ἴδιου. Ἡ μάνα μου τὴν ἐπρόσβαλε, τὴν ἐσυκοφάντησε, τὴν ἐμίσησε ἀγριώτατα, ὅταν ἐκείνη δὲν ἄνοιξε ποτὲ τὸ στόμα της νὰ πῆ κακὸ γι' αὐτήν. Ἄλλὰ κέγὼ δὲν τὴν ἔφερα ὀλιγώτερο σὲ θάνατο μὲ τὴν ἀδιαφορία μου. Γιὰ τὸ κνηγι ἀπαρηγήθηκα κείνην ποῦ τόσο μ'ἀγάπησε καὶ τόσο μ'ἀγαποῦσε. Γιὰ πρώτη φορὰ παρουνισαζόταν στὴ ψυχὴ μου ξεκαθαρισμένο τὸ αἶσθημα τῆς ἀνδρικής τιμῆς καὶ ντιεπόμουν ὡς ἄναδρος καὶ τιποτένιος γιὰ μιὰ γυναίκα. Τί ἐγωῖστίς, τί δειλὸς καὶ σκληρὸς φάνηκα σὲ κείνην ποῦ θυσιάζετο γιὰ μένα καὶ χανότανε ἐξ αἰτίας μου !

Κίθσο φανταζόμουν ὅτι ἢ ἄρρώστια τοῦ Βαγγελιοῦ θὰ τελείωνε μετὰ ἕνα ἢ δύο μῆνες σὲ θάνατο, μούσφιγγε ἀπελπισία τὴν καρδιά. Νὰποθάνη καὶ νὰ νομίζη πῶς δὲν τὴν ἀγαπῶ, πῶς τὴ σιχάθηκα καὶ τὴ μίσησα ἴσως ; Δὲ θὰ τοιε προτιμότερο νὰποθάνω κέγὼ μαζῆ της ;

Νὰποθάνη καὶ νὰ μὴ τὴ ξαναἰδῶ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον !...

Μὰ ἦτο τόσο βέβαιον, ἦτο ἄφρευκτο νᾶποθάνη; Ἡ φοβερὴ ἰδέα ποῦ σχημάτιζα περὶ τοῦ ἀνίκητου θανάτου αὔξαινε τὸν πόνο ποῦ μαζευόταν στὴν καρδιά μου κἀναδημιουργοῦσε τὴν ἀγάπη μου, μιὰ νέα ἀγάπη πρὸς τὴ ψυχὴ ἀπὸ τὴ ψυχὴ. Τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου, π'ἀπασχολοῦσε τὸ νοῦ μου τώρα, ἀπομάκρυνε τοὺς ἄλλοις λογισμοὺς κἐλέπτυνε τὸ αἴσθημά μου. Κἐπερτα οὕνα ρομαντισμός, ὅπου τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης μου γινόταν χωρὶς σάρκα, σχεδὸν αἴλο.

Σὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ μἐπιασε μεγάλη κἐπίμονη μελαγχολία. Ἐγὼνα λιγομίλητος καὶ στὸ σπίτι μόνο δυστροπίες καὶ θυμοὺς γνώριζαν τώρα ἀπὸ μένα. Πήγαινα στὸ κνήγη, μόνο γὰρ νὰ ζῶ στὴ μοναξιά καὶ λησμονοῦσα τὸ τουφεκί ποῦ κρατοῦσα. Στὴν πόλιν εἶχα μίθει κάτι θλιβερὰ τραγοῦδια τῆς ἐποχῆς καὶ οὗς ἐρημίες ποῦ τρεχα τὰ σιγοτραγονδοῦσα. Ἄλλ'ἀπ' ὄλο ταίριαζε στὴ ψυχικὴ μου διάθεση ἡ «φαρμακωμένη» τοῦ Σολωμοῦ. Κίθιαν τὴν τραγονδοῦσα, πάντοτε γέμιζαν δάκρυα τὰ μάτια μου. Τὸ Βαγγελιὸν σὰν τὴ φαρμακωμένη θὰ πῆγατε.

Μιὰ βραδιά ποῦχα πάει στοῦ Βασιλῆ, ἀντὶ νὰ γυρίσω πίσω στὸ σπίτι μας, τράβηξα πρὸς τὸ πάνω μέρος τοῦ χωριοῦ καὶ σὲ λιγάκι βρέθηνκα κοντὰ σταῦλιδάκι μὲ τὴν πορτοκαλιά. Εἶχα πάει μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ δῶ τὴν ἄρρωστη νὰ τῆς μιλήσω καὶ νὰ μείνω κοντὰ της. Τόση ἦτον ἡ ἀνάγκη μου νὰ τὴ δῶ, ποῦ δὲ λογάριζα τοὺς φόβους ποῦ μούχε πῆ ἡ μάνα μου. Μιὰ στιγμὴ μόνο ἔμεινα διστακτικός, γιὰτ φοβήθηκα μὴ μᾶποπάρῃ ἡ θειά τὸ Δεσποινιό, ὅπως ἦτο θυμωμένη μὲ τὴ μάνα μου.

Ἐκεῖ ποῦ δίσταζα, ἄκουσα βήχα καὶ κατάλαβα πῶς ἡ ἄρρωστη ἦτον στὴν ἀδλή. Πραγματικῶς ὅταν πλησίασα, διάκοινα στὰ σκοτεινὰ κάποιον ποῦ καθόταν κάτω ἀπὸ τὴν πορτοκαλιά. Ἦτον πολὺ ζεστὴ ἡ βραδιά καὶ ἄρρωστη εἶχε βγῆ καὶ καθίσει ἔξω. Πλησίασα στὴν ἐξώπορτα καὶ σιγὰ σιγὰ εἶπα τὸνομά της :

— Βαγγελιό! Βαγγελιό!

Τὸ μαῦρον σχῆμα, ποῦ φαινόταν κάτω ἀπὸ τὴν πορτοκαλιά, κινήθηκε ζωηρά :

— Γιωργιό!... Ἐσοῦ σοι, Γιωργιό μου; εἶπεν ἡ φωνή της.

Ἐτροξεύα μέσα κῆπεσα στήν ἀγκάλη τῆς. Ἄλλ' αὐτὴ μὲ τὰ δύνατα χέρια τῆς, ποῦ τὰ αἰσθανόμουν νὰ τρέμουν, μὲ κράτησε σάπλοσταση καὶ μέβαλε νὰ καθήσω σὲνα σκαμνὶ δίπλα τῆς. Κῆπεται μούπε :

— Γιάεντια, παιδί μου, ἦρθες; Γιὰ νὰ μὲ βροῦνε κιἄλλα βάσανα; Δὲ φτάνουν τὰ ὄσα ἔχω συρμένα κιἄσα σὺννω;

— Ἡμάθα πῶς εἶσ' ἀρρωσταρά. Ἦθελες νὰ μὴν ἐρθῶ; Δίστασε νὰποκριθῆ' ἔπειτα ἔβαλε προσοπάθεια γιὰ νὰ πῆ:

— Δὲν ἤθελα... δὲν ἔκανε νὰρθῆς.

Τῆς ἔκοψε τὴ φωνὴ ὁ βήχας. Ἐπειτα εἶπε:

— Ντὰ μπορῶ γὼ νὰ θέλω ὁ,τι πεθνωῶ;... Μὰ καλὰ ἦκαμες, Γιωργή μου, κῆρτες. Καλὰ ἔκαμες κιἄλας κῆρτες νύχτα, νὰ μὴ δῆς πῶς ἔχω καταστήσει.

Σύπασε καὶ κατάλαβα πῶς σιγόκλαιγε.

— Κιἄν ὁ λοῖμός μου, εἶπε σὲ λίγο, ἦλεγε νὰ μὴν ἐρθῆς, ἢ καρδιά μου ἐλαχτάριζε νὰ σὲ δῶ. Πάντ' ἀνήμενα κιἄρπιζα πῶς θὰ σὲ δῶ, πριχοῦ' νὰποθάνω, καὶ καλὰ ἔκαμες κῆρτες, γιὰτι ποῖς κατέει...

— Ὅϊ δὲ θάποθάνης. Ἐγὼ δὲ θέλω, δὲ θάφῃσω νὰποθάνης, εἶπα καὶ πετάχηκα πάλι νὰ τὴν ἀγκυλιάσω, ἀλλὰ πάλι μάπομάκρυνε.

— Κ' ἐγὼ, εἶπε μὲ βαθὺ ἀραστεναγμό, δὲ θέλω νὰποθάνω, μὰ ἢ μοῖρα μου τὰποφάσισε, χωρὶς νὰ χαρῶ τὸν κόμο. Ὁ γιατρός δὲ μοῦδωκε ζωὴ. Δι' μοῦ τὸ φανερώσανε, μὰ δὲν τὸ καταλαβαίνω καὶ μοναχὴ μου; Ἡ ζωὴ μου φεύγει καὶ τρομοσβύνει, σὰν τὸ λόγχο, ποῦ τὰποσώθηκε τὸ λάδι. Καὶ κατὲς πότε θάποθάνω; Ὅρτε θὰ πέφτουνε τῶ δειτῶ τὰ φύλλα. Σὰν ἐν' ἀπ' αὐτὰ τὰ μαγαμένα φύλλα, κῆγὼ θὰ πέσω καὶ τὰνέμου τὸ φύσημα θὰ μὲ πᾶρη.

— Μὰ δὲ σοῦπα νὰ μὴν τὰ λῆς αὐτά; Ἐγὼ στήν Καλυβιανή, ποῦ πῆα, τὴν ἐπαρκαλέσα καὶ θὰ σὲ γιάνη. Καὶ κῆθ' ἀργά' στήν προσευχὴ μου γιὰ τοῦ λόγου σου παρακαλῶ. Μὰ γιὰτι νὰ μὴν πῆς κῆ ἴδια στήν Καλυβιανή, ἀποὺ κάνει μεγάλα θαύματα;

— Δὲ μπορῶ, παιδί μου... Μὲ τὴν ἀδυναμίᾳ τοῦ ἔχω, θάποθάνω στὴ στράτα.

— Ἀλήθεια εἶνε πολὺ ἀλόγο¹ καὶ σὶν κάμπο κάνει μεγάλη κάρφα.

— Εἶπανε γὰρ μὲ πᾶνε καὶ σὶὸ μοναστηρι τοῦ Φανερωμένης, μὰ κέκει ἄλλογο, Ἄς μὲ κάρη ὁ Θεὸς ὅ,τι θέλει. Μὰ γιὰ πέ μου πότε θὰ πᾶς στὴ χώρα;

— Τὰ πρώτες τοῦ Στετέμπος.

— Τὸ Στετέμπος; μουρμούρισε. Τότε ἀρχινοῦνε τὰ φύλλα καὶ πέφτουνε... Ἄκου, πριχοῦ γὰρ φύγης, θέλω γὰρ σὲ δῶ.

— Ἐγὼ, ὅσον καιρὸ θάμαι σὶὸ χωριό, θάρχωμαι γὰρ σὲ θωρῶ.

— Καὶ δὲ φοβᾶσαι τὴ μάνα σου;

— Δὲ φοβοῦμαι κιαένα. Ἐγὼ ἔμαι ἄδὰ μεγάλος καὶ θὰ κάνω ὅ,τι θέλω.

— Ἦκουσα πῶς πᾶς καὶ σὶὸ κνήγι, εἶπε σχεδὸν χαρούμενο τὸ Βαγγελιό.

— Πάω, μὰ δὲ μᾶρέσει μπλεϊό.

— Γιάειντα;

— Δὲ μᾶρέσει. Κατέω κέγῳ;

— Ἄκουσε, Γιῶργο· εἶπες πῶς θάρχεσαι γὰρ μὲ ἰθωρῆς. Νὰ μὴν ἔρχεσαι. Θέλω γὰρ μὴν ἔρχεσαι καὶ θέλω γιὰ τὸ καλὸ σου γὰρ μὴν ἔρχεσαι. Δὲ σοῦ τὸ λέω, γιὰτὶ φοβοῦμαι τὴν μάνα σου καὶ τοῦ κόσμου τὰ λόγια. Ἐδὰ μπλεϊὸ δὲ φοβοῦμαι προᾶμμα.

Καὶ τόσο χαμῆλωσε τὴ φωνή της, ποῦ μόλις ἄκουσα τὴν ἐπόμενη φράση:

— Ἐγὼ δὲν εἶμαι μπλεϊὸ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο.

— Μὰ φοβοῦμαι, ἐξακολούθησε, τὴν ἀμαρτία. Εἶν ἄμαρτία γὰρ σὲ βγάνω ἀπὸ τὴ βουλή κεινῆς ποῦ σὲ γέννησε κέχω γὰρ δώσω λόγο ἐκείᾳ ποῦ θὰ πάω. Φοβοῦμαι περισσότερο γιὰ σένα· γιὰτὶ καταλαβαίνω πῶς ἡ γιάρωστί μου ἔνε κολλητική. Κιὰ σάφήνω γάρχεσαι κοντὰ μου, εἶνε σὰ γὰρ θέλω τὸ κακό σου. Καὶ μπορῶ γὰρ θέλω τὸ κακό σου; Εἶντα με-

¹ Ἀλόγο, μακροιά.

γάλες ἁμαρτίες ἔχω, ποῦ δὲν τοι κατέχω, καὶ μοῦδιωκε ἡ μοῖρα μου (ἄρχισε νὰ κλαίῃ) ἕνα κακό, ἀπὸ τοῦ ἕνε θάνατος καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ κείνους πάρα πολὺ καὶ μὴ γαποῦνε! Πρέπει νὰ μάποφεύγουνε καὶ νὰ μὲ φοβοῦνται ὄλοι, ἀκόμη κὴ μάνα ποῦ μεγέννησε, καὶ νὰποθάνω ἔρημη.

— Ἐγὼ δὲ φοβοῦμαι, Βαγγελιό, τῆς εἴπα.

Καὶ ἤμουν ελλικρινής.

— Σὲ πιστεύω, μὰ δὲ φοβᾶσαι σὺ, ἐγὼ φοβοῦμαι. Νὰ γενῶ ἀφορμὴ ν' ἀρρωστίσης καὶ τέτοια ἀρρωστιά ; Θεὸς φυλάξει, καλλίτερα ν' ἀποθάνω ἐγὼ δέκα θανάτους. Κέκειά ποῦ θὰ πάω, δὲ θὰ βροῦ ποτε ἀνάπαυη. Ἐγὼ θέλω, παιδί μου, νὰ ζήσης καὶ νὰ καλοπεράσης τὴ ζωὴ σου. Μόνο τότε θάμαι κ' ἐγὼ χαρούμενη στὸν ἄλλον κόσμο. Ἐγὼ ἕνα πρᾶμμα θέλω ἀπὸ σένα, νὰ μὲ θυμᾶσαι. Νὰ θυμᾶσαι μὴ ἄχαρη κοπελιά, ποῦ σγάπα καὶ θὰ πάρη τὴν ἀγάπη της καὶ στὸν ἄλλον κόσμο. Γιατὴ μου τὴν ἀγάπη δὲ θέλω καὶ νὰρχεσαι κοντά μου. Νὰ περνᾷς πότε πότε νὰ σὲ θωροῦ ἀπ' ἀλόγο, νὰ καὶ μόνο τοι μέρες ποῦ θὰ πᾶς στὴ χώρα νὰρθῆς νὰ μάποχαρετῆξῃς. Ποῖος κατέει ἂ θὰ ξαναδοθοῦμε ;

Μαζῆ μὲ τὴν τελευταία φράση σηκώθηκε· κίβπως εἶχε οἰγμένο πάνω της ἕνα μαῦρο καπότο, τὸ ὄλο της ποῦ φάνηκε θλιβερότερο παρ' ὅταν τὴν ἔβλεπα νὰ κάθεται.

— Πρέπει νὰ πάω μέσα, εἶπε. Ἡ μάνα μου κοιμᾶται. Μὲ τὰ βράσανά μου δὲν τὴν ἀφήνω τὴν κακορίζωνη νὰ κοιμηθῆ νύχια καὶ μέρα κίβπου βρεθῆ τὴν παίρνει ὁ ἕπνος. Ἀὐθιγὴν θέλω νὰ ξυπνήσῃ, νὰ δῆ πῶς εἶμ' ὄξω καὶ στενοχωρηθῆ. Ἄμε σιὸ καλό, Γιωργί μου, καὶ μὴ γαπᾷς νὰ κάμῃς ἔτσα ποῦ σοῦπα.

Τὸ χέρι της τὰδύνατο μᾶργιξε σιὸ κεφάλι μου καὶ πρὶν νὰ τὰποσύρη πρόφταξα, τῆσπαξα καὶ τὸ κατεφίλησα. Κίβταν βρέθηκα ἔξω καὶ τραβοῦσα κατὰ τὸ σπῆτι μας, τόσο θολωμένα ἦσαν τὰ μάτια μου ἀπὸ δάκρυα, ὥστε καὶ στὴ διαφάνεια τῆς θερινῆς νύχτας δὲ διάκρινα ποῦ πατοῦσα καὶ ποῦ πήγαινα.

Παραδόξως ὅ,τι διάκρινα ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Βαγγελιοῦ, ὅταν συνείδησα σιὸ σκότος τῆς ἀλλῆς, ποῦ φάνηκε θλιβερό, ἀλλ' ὄχι κίβποκροστικό. Μάλιστα ἡ κέρινη μορφή της

μοῦ διδεδε θέλητρο ἀμορφῆς ἄλλης. Καὶ μὲ τὸ νοσηρὸ αὐτὸ θέλητρο δὲ φαίνεται νὰ ἦτον ἄσχετο τ' ὄνειρο τὸ προημερῶν.

Τῇ νύχτᾳ κείνῃ δὲ μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ. Δὲ μᾶφῆκαν οἱ θλιβεροὶ λογισμοί, ποῦ στορηφογύριζαν στὸ κεφάλι μου, ὅπως τὸ σῶμα μου γύριζε στὴν ἀγωνία τῆς ἀπῆλθης.

Κιὰ πὸ τίς σκέψεις ποῦ δὲ μᾶφῆσαν νὰ κοιμηθῶ ἢ ποῖδ ἐπιμονῇ ἦτο ὅτι, ἀντὶ ν' ἀποφεύγω τὸ Βαγγελιὸν γιὰ νὰ μὴν πάρω τὴν ἀρρώστεια τῆς, ἔπρεπε ἀντιθέτως νὰ τὴν ἐπιδιώκω, γιὰ νὰ ποθάνωμε μαζῇ. Τώρα μοῦ φαινόταν περισσότερο τερατώδης ἢ ἀδιαφορία ποῦχα δείξει γιατὴν τὸν τελευταῖον καιρὸ, ἐνῶ αὐτὴ ἴον ὅλη ἀγάπη γιὰ μένα. Ἐπρεπε νὰ ὑποφέρω καὶ ν' ἀποθάνω ἀκόμη γιὰ τὴν ἀνασθησία καὶ τὴν ἀχαριστία μου.

Μὰ γιατί νὰ ποθάνῃ; Γιατὶ ἦτο τόσο βέβαιον ὅτι θὰ πέθαινε ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια τῆς; Πῶς τόσοι ἄλλοι ποῦ ἀρρώστιασαν ἐγίνοντο καλά, κι αὐτὴ θὰ πέθαινε; Τί ἂν τὸ εἶπε ὁ γιατρός, ὅταν ὁ Θεὸς ἔχει τὴ δύναμη καὶ νεκροὺς νὰ ἀνασταίῃ; Μὲ τίς θρησκευτικὰς ἰδέας, ποῦχα τότε, ὅλα τὰ θαύματα θεωροῦσα δυνατά. Καὶ θᾶφῆνε ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ κἠ ἄπειρον καλωσύνη τῆς Παναγίας νὰ γίνῃ ἓνα τόσο μεγάλο ἄδικον; Τόσοι κακοὶ ἄνθρωποι ζοῦσαν καὶ θὰ πέθαινε τόσο σκληρὰ μὰ κοπελιά ποῦ δὲν ἔκαμε κακὸ ἄνθρώπον;

Πόσες φορὰς ἀργότερα μοῦ δόθηζε ἀφορμὴ νὰ κάμω αὐτὸ τὸ συλλογισμὸν, ἕως ὅπου ἔφτασα στὴν ἀνυπαρξία ἀνώτερης δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ πάρω νὰ πιστεῖω στὴν ἀνώτερη ἀξία τῆς καλωσύνης!

Στὸν πυρετὸ τέτοιων σκέψεων ἐπῆρα μὴ μεγάλη ἀπόφαση. Νὰ σώσω ἐγὼ τὴν ἀρρωστη. Μὲ τὴν πίστη ποῦχα τότε τίποτε δὲ μοῦ φαινόταν ἀδύνατον. Ἀπὸ τὰ ἱερὰ βιβλία γνώριζα καὶ πιστεῖνα ὅτι ὅχι μόνον οἱ ἀρρωστοὶ ὅλων τῶν λογῶν μπορούσαν νὰ θεραπευθοῦν, ἀλλὰ καὶ νεκροὶ νὰ γυρίσουν ἐπὶ τὴν ζωὴ. Καὶ γιὰ τὰ τὰ θαύματα ἦτον ἀσχετὴ μόνον ἡ πίστη. Γιατὶ λοιπὸν νὰ μὴ γίνῃ καλὰ καὶ τὸ Βαγγελιὸν μὲ τὴν πίστη; Αὐτὴ τὴ δύναμη ἐπίστενα ὅτι εἶχα.

Στὴν ἀπόφαση ποῦ πῆρα νὰ ἰθυσιασθῶ γιὰ νὰ σώσω τὴν ἀρρωστη, θὰ ποφάμιζα χωρὶς δισταγμὸν νὰ γίνω μοναχὸς ἢ καὶ ἀσκητὴς καὶ νὰ προσεύχωμαι νύχτα καὶ μέρα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ

Βαγγελίου. *Αλλά μοναστηρι δὲν ἦτο στήν ἐπαρχία μας. *Ἐ-
γνώριζα ὅμως ἓνα ἐρημοκλήσι τῆς Παναγίας σὲ τόπο ἀπόμερο
καὶ σὲ ἀπόσταση ὄχι μεγάλη ἀπὸ τὸ χωριό. Σπανίως τὸ λει-
τουροῦσαν, ἀλλὰ γνώριζα ὅτι τὸ κλειδί ἦτο στὸ ὑπέρθυρο καὶ
μποροῦσε καθένας νὰ μπαίνει καὶ νὰ προσκυνῇ. Τῶκρινά
κατάλληλο γιὰ τὸ σκοπό μου. Κάθε μέρα λοιπὸν μὲ τὴν πρό-
φραση τοῦ κυνηγιοῦ τραβοῦσα πρὸς τὸ ἐκκλησιδάκι κιέκει
μέσα περνοῦσα μιὰ ὥρα περίπου. Κὲν ἔκανα σταυρούς καὶ
γονυκλισίες, τὰ χεῖλή μου ψιθύριζαν στήν Παναγία τὶς θερμό-
τερες μου ἱκεσίες γιὰ τὴν υγεία τῆς ἀγαπημένης. Στὴν Πανα-
γία μιλοῦσα ὡς μητέρα σπλαχνικὴ καὶ πανάγαθη ποῖξερε ἀπὸ
ἀνθρώπινο πόνο. Καὶ τόσον ἀληθινῆ, τόσον εὐκρινῆς ἦτον
ἡ παρακάλεση μου, τόσον ἔφτανε νὰ αἰσθάνωμαι τὴν παρου-
σία τῆς Παναγίας, ὥστε τὰ δάκρυα μου ἔτρεχαν.

Τὸ κυνήγι τῶχα ὡς πρόφραση νὰ πηγαίνω γιὰ τὴν προ-
συχὴ μου στὸ ρημοκλήσι. Μοῦ φαινόταν κιᾶτοπο γὰ δια-
σκεδάξω σὲ καιρὸ ποῦ κείνη τόσον ἔπασχε.

Σὲ τέτοια ἐκστατικὴ κατάσταση ἔφτανε καμμιά φορὰ
μπροστὰ στήν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ποῦ νόμιζα μιὰ στιγμὴ
ὅτι κινοῦσε τὰ χεῖλή της κιᾶτι χαμόγελο ἀγαθῶν ὑποσχέσεων
χυνόταν στὸ ἅγιο της πρόσωπο.

Στὸ ἀναμεταξὺ περνοῦσα, κατὰ τὴν ἐπόσχεση ποῦχα
δώσει, ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Βαγγελίου. Κιᾶν μεβλεπε ἀπὸ τὸ
τὸ βάθος τοῦ σπιτιοῦ δὲν ξέρω· ἐγὼ ὅμως δὲν τὴν ἔβλεπα
καὶ μόνο κάποτε ἤκουα τὸν ἀπαίσιό της βήχα. *Ἀπὸ τὴ μη-
τέρα της ἔμαθα πῶς ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο πῆγαινε.
*Ἀλλὰ κιᾶτὴ δὲν παράλευρε νὰ μοῦ πῇ ὅτι δὲν ἴθελε νὰ
μπῶ στὸ σπίτι, γιὰ νὰ μὴν ἔχη νέα λόγια καὶ τὴν ἔφταναν τὰ
βάσανά της.

Πραγματικῶς ἡ μητέρα μου εἶχεν ἀρχίσει πάλιν νᾶνη-
συχῆ. Καὶ τὰ περάσματά μου ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς ἄρρωστης
ἔμαθε καὶ τὴ ψυχικὴ μου μεταβολὴ ἔβλεπε. Κάθε φορὰ ποῦ
φίλοι μου μὲ καλοῦσαν στὸ κυνήγι ἔδειχνα ἀνορεξία ἢ ἀπό-
φευγα. Κιᾶτι μόνο μελαγχολικὸς φαινόμουν, ἀλλὰ κιᾶδυνά-
τιζα κἔχανα τὸ χροῶμα μου.

Μιὰ μέρα μοῦ λέει :

— Γιώργη παιδί μου, δὲ μάφονκρῶσαι καὶ θὰ μὲ σκά-
σης. Δὲ σοῦπα νὰ μὴν πηαίνης στοῖ Βαγγελιᾶς;

— Αἶ, σοῦπε κιανεις πῶς πάω; εἶπα μὲ αὐθάδεια.

— Εἶπανέ μου πῶς συχροπερνᾶς κῖσως μπαίνεις καὶ
στο σπιτε.

— Κιᾶνεν περνῶ; κιᾶνε μπαίνω; εἶπα προκλητικᾶ.

Ἡ μητέρα μου μ'ἀτένισε μὲ κατάπληξη, ἀλλὰ δὲν ἔδειξε
θυμό.

— Ποῦ τὴν ἔμαθες νὰ τὴ βγάνης αὐτὴ τὴ γλώσσα; θὲς
νὰ πῆς πῶς δὲ μὲ λογαριάζεις καὶ πᾶς στοῖ Βαγγελιᾶς;

— Ἐγῶ, παιδί μου, εἶπε μὲ ἡμερώτερο τρόπο, δὲ σοῦ
τῶπαγιὰ τὸ κακό σου. Ποιὸς ἄλλος σάγαπᾶ καλλίτερα ἢ μὲνα
ποῦ σ'ἐγέννησα καὶ δένέθρεψα; Σοῦπα νὰ μὴ πιαίνης στο
ἄρρωσταρᾶς, γιατί ἔχει κακὸ καὶ κολλητικὸ πάθος· κιᾶνεν πᾶ-
θης - ὁ Θεὸς νὰ σὲ βλέπῃ! — ποιὸς θὰ καῖ παρὰ ἢ μᾶνα
σου; Μὰ σὺ, πρέπει, θαρρεῖς πῶς θέλω τὸ κακό σου κιᾶ,τι
σοῦ λέω νὰ μὴν τὸ κάνης τὸ κάνεις στο πεισματικὸ μου.

Θυμήθηκα τὰ λόγια τοῦ Βαγγελιοῦ, πῶς ἦτο ἁμαρτία νὰ
παρακοῦω τῆς μητέρας μου. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ χατίρι τῆς
ἄρρωστης, ἐνῶ ἄρχισα μὲ ἀπόφαση ἀνταρσίας, κρατήθηκα.
Καὶ τῆς μᾶνας μου ὅμως ὁ γλυκὸς τρόπος μᾶφώπλισε
ὀλότελα.

— Μιὰ φορὰ πῆα καὶ τὴν εἶδα, εἶπα, κιαντὴ μὲμπόδισε
νὰ τοῖ σιμῶσω, γιὰ νὰ μὴν πάρω, λέει, τὴν ἄρρωστιά τση.
Μοῦπε κιόλας νὰ μὴ ξαναπάω παρὰ μιὰ φορὰ, νὰ τὴν ἀπο-
χειρηθῶ ὄντε θὰ φύγω στὴ χώρα.

— Καὶ θὰ πᾶς;

— Θὰ πάω, εἶπ' ἀποφασιστικᾶ.

— Κιᾶνε σοῦ πῶ νὰ μὴν πᾶς;

— Μὴ μοῦ τὸ πῆς, γιατί θὰ πάω. Δὲ μπορῶ νὰ μὴν
πάω.

Ὁ θυμὸς κοκκίνησε τὸ πρόσωπο τῆς μητέρας μου.
Ἀλλὰ πάλιν κρατήθηκε καὶ μοῦπε μὲ φωνὴ μᾶλλον ἤρεμη:

— Κιᾶνε σοῦ κολλήσῃ τὴν ἄρρωστιά τση, ἄνε χικιάσης;

— Θάποθάνω. Πῶς θάποθάνη τὸ Βαγγελιό; Ἄς ἀποθάγω κέρω.

— Καὶ δὲ σὲ γροιάζει γιὰ τὴ μάνα σου, ἀπὸν σῆχει μονάκριβα ἀσθερικὸ κιάντε σὲ χάση θὰ κουζουλαθῆ; Δὲ λυπάσαι τὴν ἀδερφή σου; Κιᾶ δὲ λυπάσαι τοῦ ἄλλους, δὲ λυπάσαι τὴ νιότη καὶ τὴ ζωὴ ποῦ θὰ χάσης;

— Γυίειντα νὰ γροιάζωμαι, σὰ¹ δὲ θὰ πάθω προᾶμμα;² Τὸ Βαγγελιό δὲ θάποθάνη δὲ θέλω γὼ ν' ἀποθάνη.

— Μᾶν εἶνε γραφτὸ νάποθάνη, εἶντα μπορεῖς ἐὼν νὰ κάμης;

— Καὶ πῶς τὸ κατὲς τουλόγου σου πῶς τοῦ εἶνε γραφτὸ νάποθάνη;

— Ὁ γιατρὸς τῶπε. Μὰ κιόλοφάνερο ἴνε πῶς ἔχει χικιό κιὰπ' αὐτὸ τὸ πάθος δὲ γλυτόνει ἄθρωπος.

— Μὰ σὰ θέλει ὁ Θεός;

— Δὲ λέω, σὰ θέλει ὁ Θεὸς ὁ μεγαλοδύναμος...

— Αἶ, σοῦ λέω κέρω πῶς ὁ Θεὸς δὲ θέλει νάποθάνη τὸ Βαγγελιό. Ἐμένα μοῦ τῶπε...

— Ποιὸς σοῦ τῶπε;

— Ἐγὼ κατέω ποιὸς μοῦ τῶπε.

— Δὲ μοῦ τὸ λὲς κέμένα νὰ τὸ μάθω;

Ἐδίσιασα λίγο ἔπειτα εἶπα:

— Αἶ, σὰ θὲς νὰ μάθης, ἡ Παναγία μοῦ τῶπε. Σιὸν ἔπινο μου προθὲς ἐφανεριώθηκε καὶ μοῦπε πῶς ἂν ἔχω πίστη, τὸ Βαγγελιό θὰ γιάνη³. Κέγὼ ἔχω μεγάλη πίστη πῶς ὁ Θεὸς θὰ τήνε γιατρέψη.

Τέτοιο ὄνειρο δὲν εἶχα δὴ, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔλεγα ὀλότιελα φέμα, ἀφοῦ αὐτὴ τὴν ἐπόσχεση μοῦδιδε τὸ χαμόγελο τῆς Παναγίας.

Ἡ ἀπάντησή μου ἔφερε σάμηχανία τὴ μητέρα μου, ποῦ, σὰν ὅλες οἱ γυναῖκες, πίστευε τὰ ὄνειρα.

— Εἶδες το ἀληθινὰ αὐτὸ τὸ ὄνειρο;

— Τῶδα, σοῦ λέω.

— Μὰ σοῦπε κ' ἡ Παναγία πῶς ἂνε πηαίνης σισῆ Βαγ-

γελιάς δὲν εἶνε φόβος νὰ πάρῃς τὸ χιζιζιό; Εἶπε σοῦ το αὐτό:

— Λέ μοῦ τῶπε.

— Μὰ σοῦ τὸ λέω γὼ κιαντὸ φοβοῦμαι. Μαγάρι νὰ γιάνη ἢ κακομοίρα ἢ Βαγγελιά. Ὁ Θεὸς τὸ κατέει ἄνεν τὸ θέλω. Μὰ ἔτσα ποῦ δὲν τοῦ φταίω γὼ, δὲ θέλω νὰ μοῦ φταιξῇ κιαντὴ, νὰ κάμῃ τὸ παιδί μου. Γιὰ σένα γὼ φοβοῦμαι, Γιώρρη μου.

— Ἐγὼ δὲ φοβοῦμαι.

— Μὴν τὸ λὲς αὐτό, Γιώρρη, γιατί ἐσὺ δὲν κατέεις. Θεὸς νὰ γενῆς ἔτσα ποῦν ἢ Βαγγελιά, νὰ κινριόσης καὶ νὰ λύσῃς σὰν τὸ κερὶ, νὰ βήχῃς καὶ νὰ ξερνῆς αἷμα, νὰ μὴ μπορῆς νὰ σῆρῃς τὰ πόδια σου ἀπὸ τὴν ἀδυναμίά, νὰ φοβοῦνται οἱ ἀνθρώποι νὰ σοῦ σιμόνουν καὶ σὶδ ὕστερο ν' ἀποθάνῃς, χωρὶς νὰ χαρῆς τὸν κόσμο;

Τὸ θάρρος μου βρέθηκε ἀπροετοίμαστο νάντιμετωπίσῃ τὸν κίνυνο, ὅπως τὸν παρουσίασε σὲ μιὰ φοβερὴ εἰκόνα ἢ μητέρα μου. Ἐως τότε ὁ νοῦς μου δὲν πῆγαινε πολὺ μακρότερα τῶν λέξεων, ὅταν ἔλεγα πῶς δὲ φοβόμουν νὰ κολλήσω τὸ νόσημα τοῦ Βαγγελιοῦ καὶ νὰ πεθάνω τὸν ἴδιο θάνατο. Ἀλλὰ τώρα ἔβλεπα τὴ φοβερὴ πραγματικότητα καλοθάνθηκα νὰ περνᾷ ἀπὸ πάνω μου ὡς κρυερὸ φύσημα θανάτου. Τόσον δὲ ζωηρὴ ἦτον ἡ ἐντύπωση, ὥστε ἄρχισα νὰ βήχω, προῦμα ποῦδωκε μεγάλῃ ἀνησυχία στὴ μητέρα μου:

— Γιάειντα βήχεις, παιδί μου; μὲ ρώτησε. Ποεῖς ποθές;

— Ὅϊ, ἀποκρίθηκα, δὲν πονῶ ποθές.

Ὁ φόβος μου ὅμως δὲν κράτησε πολὺ καὶ τὸ πῆσιμά μου ξανάρθε μὲ τὴν αὐθάδειά μου. Κεῖπα στὴ μητέρα μου:

— Μὴ μοῦ λὲς νὰ μὴν πάω νὰ τὴν ἀποχαιρετήξω. Αὐτὸ ποῦ θεὸς δὲν εἶνε καλὸ κιάνε μοῦ τὸ ξάναπῆς, θάρξίζω νὰ παιάνω κάθα μέρα νὰ τοῦ κίνω συντροφιά.

— Συντροφιά!... Παραγία Παρθένα! Θεὸς νὰ μὲ κουζουλάνης, ὕγιέ μου, καὶ μοῦ τὰ λὲς αὐτανά; Γιὰ μιὰ ξένη, μωρέ, τυρανῆς ἔτσα τὴ μάνα σου;

— Δὲν εἶνε ξένη. Μὲ τόση ἀγάπη ποῦ μοῦχει μπορῶ νὰ τὴ θεωρῶ ξένη; Ἐτσα ποῦ μάγαπῆ τὴν ἀγαπῶ κ' ἐγὼ, ἐτόλ-

μυρα και ειπα. Κιό ενθουσιασμός για τὸ θάρος μου μοῦ-
δωκε τὴν ἔμπνευση μιᾶς σκέψης ἀνώτερης τῆς ἡλικίας μου :

— Κεγὼ τὴν ἀγαπῶ ὄχι μόνο γιατί μάγαπᾷ, ἀλλὰ και
γιατί με τὴν ἀγγελικὴ τῆς ψυχῆ μεμαίθε κέμένα νὰ γενῶ καλ-
λίτερος.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ θυμὸς τῆς μητέρας μου ξέσπασε :

— Εἶνε ντροπὴ σου κεῖνε κιάμαρτία νὰ με βάνης ἐμένα
τὴν μίνα σου στὴν ἴδια σειρὰ μαυτὴ τὴν . . . ἀξειούπωτη.
Αὐτὴ, ποῦ για νὰ μὴ βροίσκη ἄντρα, εἰσήκε ἴνα μωρό, ἕνα
παιδι ἄθῶο νὰ ξεθυμαῖνη τὸν πυρωμό τση; Γιατὸ κιό Θεὸς
τὴν παιδεύγει. Ἐοῦ δὲν καταλαβαίνεις εἶντα κουμάσι ἴν' αὐτὴ
μὰ σὰ μεγαλώσῃς, θὰ καταλάβῃς και θὰ θυμηθῆς τῆ μίνας
σου τὰ λόγια.

— Ὅσο τὴν ἀτιμάζεις¹ και τὴν κακοθελᾷς², τόσο περισ-
σότερο τὴν ἀγαπῶ και τὴ λυποῦμαι, γιατί κατέω πῶς δὲν ἔχει
κανένα ψεγάδι ἀπ' ὅσα τοῖ λές.

— Εἶντα κατές, ἐσύ, κακοροζικο παιδι; Και πῶς μπο-
ρεῖς νὰ καταλάβῃς τοὶ διαολίες μιᾶς διαστρεμμένης γυναίκας;

— Ἐγὼ κατέω πῶς αὐτὴ δὲ λέει κακὸ για μᾶς και τοῦ
λόγου σου ὄλο τὴ γλωσσοτρῶς.

— Αὐτὴ σοῦ τάρμηρεψε, μωρέ, αὐτὰ τὰ λόγια, για νὰ με
σκάσῃς;

— Ναί: ἕκατὸ φορὲς μοῖχει πωμένο νὰ μὴ παίνω ἐνάν-
τια στὴ βουλή σου και μόν' ὅ,τι μοῦ λές νὰ κάνω.

— Ψώματα τὸ λές! Αὐτὴ ἡ χυκιαρὰ σοῦ λέει νὰ μᾶκοῦς;
Ψώματα! Αὐτὴ σοῦ βάνει ὄλες τοὶ φτιλιές³ για νὰ με βγάλῃς
ἀπὸν τὴν ἀγάπη και τὴν ἀπακοή μου; Κεῖνε σοῦπε τέτοιο
προᾶμμα, ψῶμα τῶπε, για νὰ σὲ φέρῃ εὐκολώτερα στὰ νερά
τση. Ἐτσα σέκαμε και νὰ πιστεύῃς πῶς ἔχει ἀγγελικὴ ψυχὴ
και αὐτὴ ἔχει δέκα δαυμόγους μέσα τση. Κεῖνὰ σὸν εἶδε πῶς τὸ
χυκιὸ τση χάλασε τοὶ διαολίες τση και πῶς θάποθάνῃ, ἐβάρ-
θηκε νὰ σοῦ κολλήσῃ τὴν ἀρρωστιά τση, για νὰ σὲ πάρη
μαζῆ τση στὸν Ἄδη. Τέτοια ψυχὴ ἔχει αὐτὸς ὁ ἄγγελος και
τόση ἀγάπη σοῦχει. Ἐτσα θέλει νὰ κάμη και μένα τὸ μεγα-

1 Τὴ βροίζεις. — 2 Ἐχθρεύεσαι. — 3 Ραδιουργίες. Ἄπὸ τὸ φτιλί =
φτιλί.

λείτερο κακὸ ποῦ μπορεῖ νὰ μοῦ κάμῃ ἄθροπος, γιατί κατέει
πῶς ζῶ μὲ τὴ ζωὴ σου (*Ἡ μητέρα μου ἄρχισε νὰ κλαίῃ).
Εἶντα παιδί *σαι σὺ, μωρέ, καὶ γίνεσ' ἕνα μὲ τὸ *ὄχιτρούς τοῦ
μάνας σου; Μὰ *γὼ δὲ θὰ τὴν ἀφήσω τὴ χιτσιασμένη νὰ βάλῃ
φωτιά στὸ σπῆτι μου. *Καλή *μαι νὰ πάω νὰ τοῦ βγάλω τὰ
μάτια τοῦ. Φτάνουνε τὰ ὅσα μοῦχει ἀξωμένα.¹ Νὰ μάθω *γὼ
ἄλλη φορὰ πῶς ἐπέρασες τὸ κατώφιλο τοῦ σπιτιοῦ τοῦ καὶ
θὰ δῆ εἶντα θὰ τοῦ κάμω! Μουδὲ τὸ χάλῃ τοῦ θὰ λογα-
ριάσω, μουδ' εἶντα θὰ πῆ ὁ κόσμος. Γιὰ πέ μου θὰ πᾶς;

Μιά βολά, δὲ σοῦπα; *Ὅντε θὰ πάω στὴ χώρα. Κιὼς
τόσο θὰ γιάνῃ.

— Κιαμέ δὲ θὰ γιάνῃ; Οἱ ποθαμένοι γιάνουνε; Αὐτὴ *ν'
ἀπὸ *δὰ ποθαμένη. Δὲν τὴν εἶδες;

— *Ὁ Θεός, ἀπ' ἀνασταίνει νεκρούς, σὰ θέλῃ, θὰ τὴ γιάνῃ.
Καὶ θὰ τὴ γιάνῃ, γιατί * εἶνε ἄκακη καὶ καλόγνωμη.

*Ἡ μητέρα μου μὲ κύταξε ἀνανδῆ. *Ἐπειτα μοῦ εἶπε κιὸ
θυμὸς ἔτρεμε στὴ φωνή της:

Θωροῦ τὰ ὅσα σοῦπα τᾶβαλες ἀπὸν τὸ *ν' αὐτὴ καὶ
τᾶβγαλες ἀπὸν τᾶλλο. Αὐτὴ *νε, μωρὲ μπουνταῖα, ἢ γιάκακη,
ἀπὸ *χει ὄλους τοὺ δαιμόνους μέσα τοῦ; *Ἀκουσ' εἶντα σοῦ
λέω κ' ἐγὼ. Δὲ θὰ πᾶς* μουδὲ μιὰ βολά, μουδὲ μισὴ βολά.
Κιᾶνε κάμῃς δίχως τὴ βουλή μου, θὰ σοῦ δώσω τὴν κα-
τάρα μου.

— Μιά καὶ τὸ * ἔταξα, δὲ μποροῦ νὰ φύγω χωρὶς νὰ τὴν
ἀποχαιρετήξω. Δυποῦμαι τη.

*Ἡ μητέρα μου ἄρχισε πάλι νὰ κλαίῃ καὶ νὰ παραπονᾶ-
ται τοῦ Θεοῦ ποῦ τὴν ἀφήμῃ χήρα μὲνα παιδί ἀνεπήκονο.
*Ἦξερε αὐτὴ τί μοῦ χρειάζότανε, μὰ ντροπέτανε στὴν ἡλικία
ποῦχα φτάσει. *Ἐπρεπε νὰχω πατέρα, γὰ νὰ μὲ φέρῃ σὰ
λοϊκά μου. Μάτον ἀτυχη καὶ τὸν ἐπῆρ² ὁ Θεός τὸ μακαρίτη
γλιγωρα. Δὲν ἤθελε νὰ μαθαίῃ ὁ κόσμος τὸ ντροπές μας
μῆν ἐκρατοῦσα τὸν ἴδιο δρόμο, θᾶλεγε στοὺς θεῖους μου νὰ
μὲ φέρουνε σὲ θεογνωσία. Θὰ πήγαινε καὶ στὸ Δεσπότη καὶ
στὸ Μουντίρη¹ ἀκόμη «νὰ σκίση τὰ ροῦχα της».

1 *Ἀξῶνω καὶ *Ἀξιῶνω = βασανίζω, προξενῶ κακία. — 2 Τοῦρνος
εἰρηνοδότης ἢ ἀσυννόμος.

— Ἄς εἶνε, σὰ δὲ θές νὰ πάω νὰ τὴ δῶ μιὰ βολά, θὰ πάω πολλές, τῆς εἶπα, κιᾶμε νὰ τὸ πῆς καὶ τοῦ Δεσπότη καὶ τοῦ Μουντίρη καὶ τοῦ Θεοῦ μαγάρι. Ἀπὸ σήμερο θὰ πηγαίνω κάθε μέρα. Κιᾶς μὲ πιάση καὶ τὸ χτικιό, γιὰ νὰ μὴν ἔχῃς τότε ἀφορμὴ νὰ μεμποδίξῃς.

* Ἀφοῦ εἶδεν ὅτι οἱ φοβερισμοὶ δὲν ἔφεραν ἀποτελεσμα, ἀλλάξε γλώσσα :

— Κάνε ἔ,τι θές. Μὰ δὲ λυπάσαι, παιδί μου, τὴ μάνα καὶ τὴν ἀδερφή σου, δὲ λυπάσαι τὴ νιότη σου ; Δὲ συλλογᾶσαι πῶς κατασταίνεσαι ἕνας ἀπὸ τὸ ὄμορφότερους νιους ; καὶ μὲ τὰ γράμματα ποῦ μαθαίνεις καὶ τὴν κατάσταση ¹ ποῦχομε θάσαι παντοῦ παρακαλετὸς νὰ πάρῃς τὴν καλλίτερη κοπελιά. Σᾶνημένει μιὰ ζωὴ εὐτυχισμένη καὶ σὺ θές νὰ πέρῃς στὴ φωτιὰ νὰ καῖς. Δὲν εἶν' αὐτὴ σωστὴ κουζουλὰδα ; Κ' εἶντα θὰ πῆ ὁ κόσμος, σὰ μιάτη τὰ λόγια καὶ τὰ φερσίματά σου ; Ὅλοι σὲ παινοῦνε κὴ κατομοίρα ἢ μάνα σου τῶχει κροφὸ καμάρι. Καὶ νὰ κατέχανε ποιὲς πρίζες μὲ ποτίξεις καὶ τρομάρες μοῦ δίδεις μὲ τὰ πεισματικά σου ! Ἐγὼ ἢ μαυρομοίρα ὄρπιζα πῶς θὰ μοῦ φέρῃς μιὰν καλὴ κιῶμορφη νύφη καὶ θὰ μοῦ κάμῃς γκονάκια, χαρὰ γιὰ τὰ γερατειά μου ; μὰ σὺ θές ν' ἀποθάνῃς ἀπὸ χτικιό καὶ νὰ μὲ σκάσῃς καὶ μένα. * Ἄχι ! Θέ μου, αὐτὸ μοῦ μελλότανε στὰ γερατειά μου ;

Εἶπε καὶ ἄλλα τέτοια κῆθιξε ὄλες τίς χορδὲς τῆς εὐαισθησίας μου. Εἰς τὰ λόγια πρόσθεσε καὶ χάρδια. * Ἀφοῦ εἶδεν ὅμως πῶς δὲ μπορούσε νὰ πιτύχῃ τὸ μεγάλο σκοπό, γίνηκε συμβιβαστικὴ.

— Καλά. παιδί μου, νὰ πᾶς νὰ τὴν ἀποχαιρετήξῃς, μὰ νᾶχῃς τὸ νοῦ σου. Νὰ μὴ φᾶς προᾶμμα ἀπὸ τὰ χέρια τῆς καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃς νὰ σὲ φιλήσῃ. Τὴν ἄλλῃ βολά ποῦ πῆες, μὴν πὰ καὶ σοῦδωκε προᾶμμα κῆφρας ; μὴν πὰ καὶ σὲφίλησε ;

— Δὲ σοῦπα πῶς δὲ μᾶρῆκε νὰ σπῆ σιμώσω καὶ πῶς μοῦ παράγγειλε νὰ μὴ ξαναπάω παρὰ μιὰ βολά γι' ἀποχαιρετισμό ;

— Ἐγὼ, παιδί μου Γιώργη, μόνο γιὰ τὴ ζωὴ σου φοβοῦμαι ; μὰ σὰν κατέω πῶς θᾶχῃς τὸ νοῦ σου, νὰ πᾶς, παιδί μου.

Δὲ σὲμποδίζω. Μόνο νὰ θυμᾶσαι νὰ μὴν κάτσης πολιῶρα.

Μείναμε σύμφωνοι, ἀλλὰ τὴν ἄλλη μέρα μοῦπε ξάφνου :

— Κατὲς εἶντα συλλογοῦμαι ἀπ' ὄψε; Ἄν ἤθελες νὰ πᾶς πάλι στὸν Ἄη Θωμᾶ. Ἐδᾶ, ποῦ δὲ θάχουνε πολλές δουλειές, θὰ περάσῃς καλλίτερο ἀπὸν τὴν ἄλλη βολά. Κοιτεῦγει κιὸ δεκαπεντάγουτος καὶ θὰ πᾶς στὴ χάρη τῆς νὰ παρακαλέσῃς...

Ἐπειδὴ ὅσο θᾶμενα στὸ χωριό, θᾶτον φόβος νᾶρθω σὲ συνάφεια μὲ τὴν ἄρρωστη, ἣ μητέρα μου σκέφθηκε, γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια καὶ γιὰ νᾶχη τὸ κεφάλι τῆς ἡουχα, νὰ μὲ στείλῃ στὴ Μεσαρά. Ἔτσι θὰ ματαίωνε καὶ τὴ συνάντησιν τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, διότι ὁ κρυφὸς σκοπὸς τῆς ἡτο νὰ πάω ἀπὸ τὸν Ἄη Θωμᾶ στὴν πόλη, χωρὶς ἐπιστροφὴν στὸ χωριό μας.

Ἄπ' αὐτὴ τὴν πρότασιν τὸ πειὸ ἐλκυστικὸ ἡτο ὅτι θὰ πᾶγαίνα στὸ παρηγύρι τῆς Καλυβιανῆς, ὅτι θᾶβλεπα θαύματα κιὸτι πιθανῶς ἔνα ἀπ' αὐτὰ νὰ ἡτο καὶ τὸ γιάτρομα τοῦ Βαγγελιοῦ. Μὲ τόση καρδιά θὰ παρακαλοῦσα τὴν Παναγία, ποῦ θεωροῦσα βέβαιο ὅτι θὰ μὲ εἰσήκουε.

— Αἶ; ρώτησε ἡ μητέρα μου· εἶντα λές; πᾶς;

— Πάω, τῆς εἶπα. Θάρθῃς καὶ τουλόγου σου;

— Ὅτι, παιδί μου, δὲ μπορῶ ἴω. Εἶνε μεγάλη κοῦρασιν γιὰ μένα. Μὰ εἶντα μὲ θὲς ἐμένα; Ἐκεῖ θᾶχῃς τὴ θεῖά σου, τὸ μᾶρμα σου καὶ τὰ ξαδέφρια σου. Θάρθῃ κιὸ Βασίλης Ἰσα ἴειά νὰ σοῦ κάνῃ συντροφιά.

Ἐποπιενοῦμον λίγο τὸ κρυφὸ σχέδιον τῆς μάνας μου καὶ γιὰ τὸ εἶπα :

— Κῦστερα πάλι θὰ γυρίσω στὸ χωριό τοῖ προῶτες τοῦ Σετέμπερη νὰ πάω στὴ χάρα. Αἶ;

— Ναί, γυιέ μου. Δὲ σοῦ τῶπα;

Ἀποφασίστηκε νὰ φύγω μετὰ τρεῖς μέρες. Καὶ τὸ βράδν πῶς νὰ κρατηθῶ νὰ μὴν πάω νὰ πῶ τοῦ Βαγγελιοῦ ὅτι θὰ πᾶγαίνα στὴν Καλυβιανὴ νὰ τὴν παρακαλέσω γιὰ τὴν κιὸτι πίστευα νὰ γίγῃ τὸ θαῦμα; Πρέπει νὰ ἐπαναλάβω ὅτι ὁ φόβος τῆς ἀρρώστειας δὲ μποροῦσε νὰ μὲ κρυεύσῃ. Δὲν πίστευα ὡς πραγματικὸν αὐτὸν τὸν κίντυνο, γιὰτὶ καὶ δὲν τὸν ἐνωθα· πολλάκις κιὸλότελα τὸ λημονοῦσα.

Πάλι βροῖκα τὴν ἄρρωστη τὸ βράδυ κάτω ἀπὸ τὴν πορτοκαλιά καθισμένη καὶ μὲ τὸ καπὸτο στὶς πλάτες.

Ἔκαμε νάνασηκωθῆ, ἕμα μεῖδε, καὶ μοῦπε μάνησυχία :

— Εἶντα! μισεύγεις ἀπὸ τὰ στὴ χώρα ;

— Ὅϊ, θὰ πάω στὸν Ἄη Θωμᾶ κῆρθα νὰ σοῦ τὸ πῶ.

Μὰ θὰ γιαγείρω¹ πάλι στὸ χωριό, μὴ θαορεῖς.

— Κεῖντα θὰ κάμης πάλι στὸν Ἄη Θωμᾶ; εἶπε τὸ Βαγγελιό· καὶ φάνηκε πῶς δὲν τῆς ἄρρεσε αὐτὸ τὸ ταξίδι, γιὰτὶ καταλάβαινε τὸ σχέδιο τῆς μάνας μου.

Μὰ πάλι δὲν εἶπε τίποτε γιὰ τὴ μάνα μου.

— Ἄν ἦτονε, τῆς εἶπα, νὰ πάω μόνο στὸν Ἄη Θωμᾶ, δὲ θὰ πῆαινα. Μόνο θὰ πάω καὶ στὴν Καλυβιανή, νὰ βροθῶ² κεῖα τῇ Παναγίας νὰ τὴν παρακαλέσω γιὰ τὴν υγεία σου.

Ἐκινήθη νὰ μάγκαλιάσῃ, ἀλλ' εὐθὺς τραβήχτηκε.

— Ὅϊ, δὲν κάνει, δὲν κάνει, ψιθύρισε.

Ἔπειτα εἶπε :

— Ἄπὸ σένα, Γιῶργο μου, ποῦχεις ψυχὴ ἄδολη καὶ καθαρή, θάκοῦσ' ἡ χάρη τῆς.

— Ἐγὼ πιστεύω, Βαγγελιό, καὶ πρέπει νάχῃς καὶ σὺ πίστη. Τὸ Εὐαγγέλιο λέει ὅτι κι ὡς ἓνα σπόρο τοῦ συναπιοῦ πίστη ἂν ἔχωμε, μπορούμε νὰ μετακινήσωμε βουνό. Κεῖγὼ ἔχω πίστη ὅχι ὅσο ὁ σπόρος τοῦ συναπιοῦ, ἀλλὰ σὰ βουνό. Πίστευε καὶ σὺ πῶς θὰ σὲ κάμῃ καλὰ ἡ Παναγία καὶ τὸ θαῦμα θὰ γενῆ χωρὶς ἄλλο.

— Ἄς μὲ λυπηθῆ, μπλεῖδ' ἡ χάρη τῆς, εἶπε μάναστεναγμὸ ἡ ἄρρωστη. Πάλι καὶ δὲ θέλει νὰ μὲ γιάνῃ, ἄς μὲ πάρῃ οκιάς² γλιγῶρα, νὰ πάφουνε τὰ βίσανά μου.

— Θὰ πάφουνε. Ἡ Παναγία θὰ μοῦ δώσει τὴν υγεία σου νὰ σοῦ τὴ φέρω. Καὶ μὲ πόση χαρὰ θὰρθῶ! Θὰ πετάξω.

— Καὶ πόσον καιρὸ θὰ κάμῃς στὴ Μεσσαρά;

— Ἡ μάνα μου θέλει νὰ μείνω ὅσοτε νὰ φτάσουν ἡ μέρες νὰ πάω στὴ χώρα· μὰ γὼν θὰ γιαγείρω μὲς περῶσῃ τῇ Παναγίας. Μὰ μπορῶ νάρογῶσω, ποῦ θὰ σοῦ φέρω τὴν υγεία σου;

¹ Γιαγείρω καὶ γάθρω = ἐπιστρέφω. (Μεσαιωνιὸ Διευρίω).—
² Τοῦλάχιστον.

Στὴν τελευταία λέξη κόπηκε ἡ φωνή μου καὶ τὸ Βαγγελί-
διὸ ψιθύρισε τρομαγμένη :

— ὦ Χριστέ μου !

Μιὰ φωνὴ γυναίκας, βραχνὴ ἀπὸ θυμὸ, εἶχε φωνάζει ἀπὸ
τὸ δρόμο :

— Γιώργη !

— Ὅρισε, ἀποκρίθηνκα στὴ φωνή, φίλησα τὴν ἄρρωστη,
πρὶν προφτάσῃ νὰ μεμποδίσῃ, κίωταν γύρῃσα νὰ φύγω διά-
κρινα τὸ κεφάλι τῆς μητέρας μου πάνω ἀπὸ τὸ χαμηλὸ αὐ-
λόγουρο.

— Ἐπαδὰ ὄσαι, μωρέ, πάλι ; εἶπε ἡ φωνὴ τῆς μίνας
μου πειὸ ξαγριωμένη.

— Μὴ φοβῆσαι, Βαγγελίῳ, προἶμμα, εἶπα σιγὰ στὴν
ἄρρωστη.

Ἐπειτα ἔτρεξα ἔξω καὶ στὸ δρόμο βρέθηνκα μπροστὰ
στὴ μίνα μου. Κάτι ἄρχισε νὰ λέῃ, ἀλλὰ τὴν ἔπιασα δυνατὰ
ἀπὸ τὸ χεῖρ καὶ τῆς εἶπα ἔντονα :

— Σάπα ! μὴν ἴπῃς κακό, γιατί μὰ τὸ Θεὸ θάνεβῶ σέ
κειονέ τὸ χαράκι καὶ θὰ πέσω κάτω.

Κοντὰ στὸ σπίτι τοῦ Δεσποιοῦ ἦτον ἕνας ψηλὸς βράχος
μὲ κισσό, ποῦ στὸ σκοιάδι φάνταζε σὰν πελώριος ἀράπης.
Κεῖδεχρα διὲ ἤμουν ἔτοιμος νὰ πάω νὰ γκρεμιστῶ ἀπὸ κεῖ
πάνω.

— Ὅϊ, παιδί μου, δὲ θὰ πῶ προἶμμα, μοῦπε ἡ μητέρα
μου μὲ φωνὴ μερωμένη. Μόνο ἔλα νὰ πᾶμε στὸ σπίτι.

Τὴν ἀκολούθησα, κ' ἐνῶ φεύγαμε μοῦ φάνηκε πῶς ἤκουσα
τῆς ἄρρωστης τὸ βήχα, σὰν ἀναφυλλητὸ καὶ βήχα μαζῆ. Καὶ
ποτὲ ὁ θανάσιμος ἐκεῖνος βήχας δὲ μοῦδωκε τόσο σπαρα-
κτικὸ ἀντίκτυπο στὴ ψυχῆ.

Ἦμουν σὲ μεγάλη νευρική ταραχὴ κ' ἐνας κεφαλόπονος,
ποῦ μὲ κρατοῦσε ἀπὸ νωρὲς, δυνάμωσε.

— Ἐχω δὰ δίκιο γῆ δὲν ἔχω ; μοῦπε ἡ μητέρα μου
ὄταν φτάσαμε στὸ σπίτι. Δὲ μοῦπε ; ...

— Ἄς σοῦπα, τῆς ἔκοψα τὴν ὀμιλία μὲ θυμὸ κιὰθ' ἀ-
δεια. Ὅ, τι θέλω θὰ κάνω.

— Καλά, γυνίε μου, εἶπε ἡ μητέρα μου μέγκαρτερηση.

Ἡ βραδιά ἦτο ζεστή, ἀλλ' ἐγὼ αἰσθανόμουν ὑπερβολικὴ

ζέστη και στενοχώρια· και, σαν πλάγιασα, ή ζέστη γίνηκε σφοδρός πυρετός κιόλη τή νύχτα κοιμόμουν και παραμιλοῦσα σένα φριχτό ἐφιάλτη. Ἡ μάνα μου πέρασε τή νύχτα ἀγρυπνη στοδ προσκέφαλό μου νά μου βάζη βρεμμένα πανιά στοδ μέτωπο και νά μου κάνη διάφορα γιαιτρικά. Καί μες στίς ζάλες μου τήν εἶδα μιὰ στιγμή νά κλαίη.

Ὁ νυχτερινός πυρετός κείνος μάφῃκε τρομερή ἐξάντληση και τὸ ἐπόμενο βράδυ μοῦρθε πάλι.

Στοδ χωριό μας, ἀν και ὄρεινό, δέν ἔλειπε τὸ βλάβος, δηλαδή ή ἔλονοσία· κιάν δέν ἦτον ή ἀρρώστεια τοῦ Βαγγελιοῦ, ὁ ρουε τῆς μητέρας μου θά πήγαινε ἀμέσως στοδ ῥίγο, δηλαδή τὸν κοινό πυρετό· και θά μεταχειριζότανε σέ μένα τίς συνειθισμένες θεραπείες τοῦ πυρετοῦ. Θά καλοῦσε λόγον χάρη ἕνα γραμματισμένο «νά μου γράψη τὸ ῥίγο», δηλαδή νά γράψη ἕνα ξόρκι και τὸ χαρτί θά τὸ κρεμοῦσα στοδ λαιμό μου, ὡς φυλαχτάρι. Ἰσως μάλιστα θά ἔλυνων τὸ χαρτί μένα τέτοιο ξορκισμό και τή διάλυση θά μοῦδιδαν νά πιῶ. Ὡς φάρμακο, θά μοῦδιδαν ἀφέψημα ἀριθιάς κι άλλων χόρτων, ποῦ θεωροῦνται ἀντιπυρετικά, κιὼς τελευταῖο ἴσως τὸ κινίνο, ποῦ δέν ἦτον ἀκόμη σέ μεγάλη διάδοση και χρήση. Ἄν πάλιν ἐπίμενε ὁ πυρετός, ή μητέρα μου θά πήγαινε νά μου δέση τὸ ῥίγο στοδν Ἅγιο Γιάννη τὸ Ριγολόγο. Πίστευαν ὅτι τή δύναμη νά διώχη τούς πυρετούς εἶχεη ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Προδρόμος. Καί πήγαιναν ὅπου ἦτο ναός του κέδεναν κλωστές στοδ μανουάλια του και στοδ τέμπλα.

Ἄλλὰ τόσον εἶχε κυριευμένο τὸ πνεῦμα τῆς μητέρας μου ὁ φόβος τῆς ἀρρώστειας τοῦ Βαγγελιοῦ, ὥστε δέν τήν ἀφῃκε νά σκεφθῇ τίποτε ἄλλο κιὰπὸ τὰ πειδ πρόχειρα και τὰ πιθανώτερα. Καί φοβήθηκε ἀπὸ κάθε ἄλλη αὐτῇ τήν ἀρρώστεια, γιαιτὶ πρὸ λίγης ὥρας ἦμουν κοντὰ στή χτικιασμένη.

Στίς ἐπαρχίες τῆς Κρήτης σέ κείνη τήν ἐποχή γιαιτροί δέν ἦσαν, παρὰ μόνον πρραχτικοί. Στίς πόλεις ἀκόμη ἐπιστήμονες γιαιτροί ἦσαν λιγοστοί. Κι' ἀπὸ τούς πρραχτικούς οἱ περισσότεροί ἦσαν μοιζάρηδες, δηλαδή μάγοι και γιαιτροί μαζῇ. Αὐτοί, ἀντὶ νά ζητοῦν τή διάγνωση τῆς ἀρρώστειας στοδ συμπτώματα και τή γενική κατάσταση τοῦ ἀρρωστοῦ, τῇ

ζητούσαν στα μοιροχάρτια των, ποῦχαν ἀνακατεμένη τὴ θε-
ραπευτικὴ καὶ τὴ μαγεία.

Ἐνα τέτοιο γιατροῦ κάλεσε ἡ μητέρα μου νὰ μέξειτάση.
Κῆθε μένα χοντροῦ χειρόγραφο βιβλίο, μὲ τις γωνίες λερωμέ-
νες καὶ φθαρωμένες ἀπὸ τὸ πολυχρόνιο φυλλομέτρημα. Μόλις
μὲ κῆταξε μένα τὸν ἄρρωστο. Οὔτε τὸ σφυγμὸ μούπιασε, οὔτε
τὴ γλῶσσα μου κῆταξε. Ἡ μάνα μου τοῦπε πῶς εἶχα ζέστη
μεγάλη, ἰδρωτὲς τις βραδυνὲς ὄρες καὶ παραμιλητά· ἀλλ' αὐτὰ
τάκουε ὡς περιττὲς γιὰ τὴν τέχνην του πληροφορίας. Ρώτησε
μόνο ποῦ μῆνα καὶ ποιά μέρα γεννήθηκα. Ἄνοιξε κατόπιν τὸ
βιβλίο του· κῆνῳ γύριζε τις σελίδες παρουσιάζοντο πεντάλφες,
κύκλοι κιᾶλλα μαγικὰ σχήματα. Σῆνα κατεβατὸ σταμάτησε
καὶ μούπε νὰ θέσω τὸ δέχτυλό μου τυχαίως σῆνα σημεῖο.
Μετ' αὐτὸ ἄρχισε μιὰ ἄφωνη ἀνάγνωσι καὶ σάλευαν τὰ χεῖλη
του. Σῆ λίγα λεπτά ἔβγαλε τὴ διάγνωσι του. Εἶχα βαρειά
«βιστιρά», δηλαδή προσβολὴ ἀπὸ πονηρὰ πνεύματα, ἀλλ'
ἴσως κιᾶπ' ἀνθρώπου ἀφορμὴ καὶ συνέσγεια. Τὸ χαρτί δὲν
τὸ ξεδιάλυνε καθαρά.

— Μάγια; εἶπε ἡ μητέρα μου.

— Ἵσως ναί, ἴσως κιᾶχι. Δὲ σοῦπα πῶς δὲ ξεκαθαρί-
ζεται; Μὰ θὰ τοῦ περῶσι, ἄνε τοῦ κάμης β,τι θὰ σοῦ πῶ.

Ἄπὸ τὴ βούργια,¹ ποῦ φύλαγε τὸ μοιροχάρτι του, ἔβγαλε
μιὰ λουρίδα χαρτί, γραμμένη ἔτοιμη, κῆιπε τῆς μητέρας μου :

— Αὐτὸ τὸ φυλαχτάρι νὰ τὸ τυλίξης μὲ κερσάνι, νὰ τὸ
ράψης καὶ νὰ τοῦ τὸ κρεμάσης στὸ λαιμό. Νὰ τὸ κρατῆ κατὰ-
σαρκα.

Παράγγειλε νὰ μοῦ κάμουν καὶ κάμπουες κρουφὲς λει-
τουργιῆς· νὰ μαζέψουν σινάμα διάφορα χόρτα, νὰ πάρουν νερὸ
ἀπὸ μιὰ βούσι ἀνατολική, νὰ τὰ βράσουν κιᾶφοῦ ἀφήσουν
μιὰ νύχτα ὄξω τὸ ἀφέψημα «νάστρονομιστῆ» νὰ μοῦ τὸ δώ-
σουν τὸ πρωὶ νὰ τὸ πιῶ νησιτικός.

Ἡ μητέρα μου φαινότανε ὅτι καὶ κάτι ἀκόμη εἶχε νὰ πῆ
στὸ μοιροχάρτι, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ τὰκούσω ἐγώ. Κιᾶταν ἔφηνγε,
τὸν ἀκολούθησε καὶ τοῦπε :

¹ Βούργια, βουργίδι καὶ βουργιάλι, οὐμκίδιο, πήρα.

— Δὲ μοῦ λές, δάσκαλε, κιαμιὰ γυναίκα δὲ φαίνεται σιὰ χαρτιά σου κοντὰ σιὸ παιδί μου;

— Δὲν ἤθελα, μπρέ, νὰ σοῦ τὸ πῶ μὰ μιὰ καὶ μὲ ρωτῆς, θὰ σοῦ πῶ τὴν πᾶσαν ἀλήθεια. Κοντὰ σιὴ μοίρα τοῦ παιδιοῦ σου εἶδα νὰ στέκη μιὰ γυναίκα, μακρὰ κιὰδύναμη.

Ἐὸ μοιράρης, ὡς χωριανός, βέβαια κάτι θᾶξερε γιὰ τὸ μάλωμα τῆς μάνας μου καὶ τῆς κόρης τοῦ Δεσποιοῦ. Κατάλαβε λοιπὸν ποῦ σημάδευε τὸ ρῶτημα κιᾶρπαξε τὴν εὐκαιρία μιᾶς ματικῆς ἐπιτυχίας.

— Καὶ δὲν τήγε γνώρισεσ ποιὰ εἶνε; ρῶτησε ἀκόμη ἡ μητέρα μου.

— Ἦτονε σ'ἀσκιανάδα¹ καὶ δὲν ξεκαθάρισα τὰ πιθέματα² τση.

— Μελαχροινὴ δὲν ἦτονε;

— Ἔτσι μοῦ φάνηκε.

— Αἶ τὴ σκύλα! ἔκαμε μὲ ὑπόκωφο μουγκητὸ ἡ μάνα μου· αἶ, τὴ σκύλα, κῆφραε τὸ παιδί μου!

Ε

“Όταν ἡ μητέρα μου γύρισε σὶ τὸ σπίτι, ἦτο σὰν τρελλή ἀπὸ ἀνησυχία κι ἀγανάκτηση. Σὲ μένα ὅμως δὲ φανέρωσε τίποτε, γιὰ νὰ μὴ μὲ ταράξῃ καὶ χειροτερέψῃ τὴν κατὰστασί μου. Τὰ μάγια καὶ τὰ γιατρικὰ τοῦ δασκάλου γίνηκαν· ἀλλ’ ὠφέλεια δὲ μοῦκαμαν καμμία. Ὁ πυρετὸς ἔγινε καθημερινός. Σηκωνόμουν, πῆγαινα μάλιστα καὶ λίγο ἔξω, ἀλλ’ ἤμουν φοβερὰ ἐξασθενημένος, ὄρεξῃ δὲν εἶχα κιόλα μοῦ φαινόταν ἄνοστα.

“Ἔτσι τὸ ταξίδι τ’ Ἁγίου Θεωμᾶ καὶ τῆς Καλυβιανῆς κιντύνενε νὰ ματαιωθῇ. Ἡ ἑορτὴ τῆς Παναγίας πλησίαζε καὶ τὸ κακόμοιρο τὸ Βαγγελιὸ περιμένε νὰ τῆς φέρω τὴν ὑγεία της. Ἄντὶ δὲ νὰ τῆς φέρω τὴν ὑγεία της, ἔχασα καὶ τὴ δική μου.

“Ὅλες οἱ γυναῖκες, ξένες καὶ συγγένισες, ποῦροχοντο νὰ μὲ βλέπουν, εἶχαν κῆνα τουλάχιστο γιατρικὸ νὰ συστήσουν τῆς μάνας μου. Κεγὼ πειθήνια ἔπινα κῆτρογα λογιῆς λογιῶν ἀηδίες, γιὰ νὰ γίνω τὸ ταχύτερο καλά. νὰ πάω στὴν Καλυβιανή.

Βρεθῆκαν ὅμως καὶ γυναῖκες, ποῦ ὅταν μείδαν στὸν παροξυσμὸ τοῦ πυρετοῦ, ἀναγνώρισαν μὲ πεποίθησι πὼς ἦτο συνειδημένος ὀργος. Ἡ μάνα μου ἔκλινε νὰ τὸ πιστέψῃ, ἀλλὰ καὶ δὲ μπορούσε νὰ τὸ παραδεχθῇ. Ἡ φοβερὴ ὑποψία τοῦ κολλητικοῦ κακοῦ εἶχε καρφωθῇ στὸ κεφάλι της. Ἄλλ’ ἴσως σατὴ τὴν ἐπιμονή της δὲν ἔλειπε κῆ ἔχθρα της γιὰ τὴν ἀρρωστη. Σὰ ν᾿ἀθελε, θαρροῦσες, νὰ τὴν ἐνοχοποιήσῃ μαδιτὸ τὸν τρόπο καὶ νὰ δικαιολογήσῃ τὸ μῖσος της. Καὶ συνάμα ἔτρεμε μήπως βεβαιωθῇ αὐτὸ ποῦ ἐπίμενε νὰ φοβᾶται.

Κοντὰ στ᾿ἀλλα, ἡ μητέρα μου ἔβαλε καὶ μοῦ διάβασαν τὸν Κυπριανό, ἓνα βιβλίο θρησκευτικὸ καὶ μαγικὸ μαζῆ. Κάλεσε καὶ γητεῦτες, Ρωμιὲς καὶ Τούρκισσες, καὶ μοῦπαν διάφορα ξόρκια. Ἄλλ’ ἡ κατὰστασί μου ὄλο στὸ χειρότερο πῆγαινε. Ὁ πυρετὸς μέλωνε· εἶχα μείνει ὁ μισός. Ἔτσι πέρασ

ὁ Δεκαπεντάγουστος κιὰντὸ μὲ πίκρανε περισσότερο κ' ἐβάρυνε τὴν ἀρρώστιά μου.

* Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν ἔπασχε καὶ δὲν ἀδυνάτιζε λιγώτερο ἢ μητέρα μου. * Ἀπόφευγε νὰ μοῦ φανερώσῃ τὴ σκέψη ποῦ τὴν ἔτρωγε. * Ἀλλὰ καὶ μόνη της μοῦθρε ἡ φοβερὴ ὑποψία. Τόσα μοῦχαν πῆ γιὰ τὴν κολλητικότητα τοῦ χτικιοῦ, ὥστ' ἐπόμενον ἦτο, ἅμ' ἀρρώσθησα καὶ μάλιστα μὲ πυρετό, νὰ μοῦ γεννηθῇ ὁ φόβος ὅτι κόλλησα τὴν ἀσθένεια ποῦ λυώνει ζωντανούς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς κάνει πτώματα πρὶν νὰ ποθάνουν. * Ὁ φόβος αὐτὸς εἶχε ἀρχίσει νὰ φανερόνεται στὰ παραμυθιά μου· κὴ μάνα μου, ποῦ μᾶκουε στὴ σιωπὴ τῆς νύχτας, ἔπαιρνε τὰ λόγια τοῦ πυρετοῦ ὡς ἀλήθειες ἢ τῆς ψυχῆς ἀποκάλυψες. Καὶ τρελλαινόταν ἡ δυστοχισμένη ἀπὸ τὴν τρομάρα καὶ τὴν ἀπελπισία της.

* Ἡ φθίση στὸ χωριὸ μας ἦτο γνωστὴ μόνο μὲ δυὸ ὀνόματα, χτικιὸ καὶ βαρέμι, κιὰχι μὲ περισσότερα παραδείγματα, παλαιότερα κ' ὡς ἀμφίβολα. Μιὰ συγγένισά μας ὄμως, ποῦχε ζήσει στὴν πόλη, εἶχε κάμει μ' αὐτὸ τὸ νόσημα μεγαλύτερη γνωριμία. Καὶ μαζῆ μᾶλλα ποῦλεγε σχετικὰ, ἀνάφερε κ' ὡς χαρακτηριστικὸ τοῦ χτικιοῦ, ὅτι οἱ φθισικοὶ ἔχουν τὴ μαγία νὰ μεταδίδουν στοὺς ἄλλους τὴν ἀρρώστιά των. Αἰδοῦν νὰ πίνουν τὰπολίδι των ἢ νὰ τρώγουν τὰποφάγια των.

Αὐτὸ ἔγινε τρομερὴ ἀποκάλυψη γιὰ τὴ μητέρα μου. * Ἡ φθισικὴ τραβοῦσε κοντὰ της τὸ παιδί, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴ μοχθηρὴ μαγία τῆς ἀρρώστειας της καὶ συνάμα νὰ ἐκδικηθῇ γιὰ τὴ προσβολὴ ποῦ τῆς εἶχε κάμει ἡ μάνα του. Καὶ σχεδὸν δὲν ἔμεινε περὶ ἀμφιβολία στὴ μητέρα μου, ὅτι ἡ χτικιάρα μοῦδωκε τὸ θανατηφόρο μόλυσμα. Μήπως ὁ μάγος δὲν τὴν εἶδε νὰ στέκεται κοντὰ στὴ μοῖρα τοῦ παιδιοῦ; Καὶ μήπως τὸ βράδυ πάροσθησε τὸ παιδί της δὲν εἶχε πάει ἐκεῖ;

Οἱ συλλογισμοὶ κεῖνοι φέραν σ' ἀπελπισία καὶ φρένιασμα τὴ μητέρα μου. Κεῖν ὡς τότε φοβότανε καὶ στὸν ἑαυτὸ της νὰ μολογήσῃ τὴ φρικτὴ της ὑποψία, τώρα ἀρχισε νὰ λέγῃ στοὺς περὶ σχετικὸς πῶς ἡ χτικιάρα εἶχε δώσει στὸ παιδί της τὴν ἀρρώσθεια της ἐπιτηδες γιὰ νὰ τὴν κάμῃ. * Ἐφανέρωνε συνάμα τοὺς ἄτιμους σκοπούς, ποῦχε γιὰ νὰ μὲ τραβᾷ κοντὰ της ἢ

φθισική, και τὴν ἔχθρα τὴ μεγάλη ἐναντίο της, γιατί δὲν τὴν ἄφηνε νὰ ἐξαχρειώσῃ τὸ παιδί της.

Ἔπειτα ἀπὸ τοὺς δικούς, ἄρχισε και σὲ ξένους νὰ λέγῃ τὰ ἴδια. Ὅσο δ' ἔλεγε, τόσο περισσότερο ἐρεθιζόταν. Καὶ μιὰ μέρα πῆγε και στὴν ἄρρωστη και τὴν εἶπε κακούργα και μαύρη ψυχὴ, ποῦ, ἀφοῦ πολέμησε νὰ δώσῃ τοῦ παιδιοῦ της τὴ ψυχικὴ της ἀρρώστεια, τοῦδωκε τὴν ἀρρώστεια της τὴ σωματικὴ, τὴν ἀγιάτρευτὴ και τὴν ὄχι δὲν γινώσκεις ὁ μονάρχιστος ἦτο τοῦ θανατοῦ. Ἄν εἶχε γι' αὐτὴ ἔχθρα, γιατί δὲν ἔμπηγε στὴν καρδιά της ἓνα μαχαίρι, ἀλλὰ μαζὶ ματὴ θανάτωνε κῆνα παιδί ἀδύο;

Ἡ ἄρρωστη ἦτο μόνη στὸ σπίτι και στὸ κρεβάτι πλαγιασμένη. Ἀνασηκώθηκε λίγο τὸ κερικὸ της κεφάλι και τὰ μάτια της ἦσαν γεμάτα θλίψη και φόβο.

— Μὰ ὅσα μοῦδωκε ἡ μοῖρα μου, εἶπε, δὲ φτάνουνε; Ἔχω κιἄλλα νὰ σῶω;

— Δὲν εἶν' ἡ μοῖρα σου. εἶπε ἡ μητέρα μου, εἶν' ἡ κακία σου. Εἶσαι κακὴ και διαστρεμμένη και κατὰ τὰ ἔργα σου ἔχεις και τὰποδόματα σου. Ἄ δὲν ἦσουν διαστρεμμένη, θὰ ξέτρεχες ἓνα παιδί ἀνήλικο κιδὸς τὸ τέλος τῶφρες στὸ θάνατο; Εἶναι θὰ πῆς, μωρὴ, τοῦ Θεοῦ ποῦ θὰ παροῦσιαστῆς, γιὰτὴ τὴ μεγάλη ἁμαρτία; Πῶς τόσωνε βάρος θὰ τὸ βασιάζῃ ἡ ψυχὴ σου ἐκεῖ ποῦ θὰ πάη;

Ἡ ἄρρωστη ἀνασηκώθηκε στὸ κρεβάτι κιάντίκρουσε τὴ μητέρα μου, μὲ μιὰ ἔκφραση στὸ πρόσωπο φόβου και πόνου. Τὰ μάτια της ῥωτοῦσαν μ' ἀνησυχία και ἀπειρη θλίψη: « Ἀλήθεια εἶνε ἄρρωστος βαρεῖα ὁ Γιώργος; » Ἄλλ' ἡ φωνὴ της εἶπε ἄλλο.

— Στὴν ὥρα κελῆ και στὴ ψυχὴ ποῦ θὰ παραδώσω στὸ Θεό, σοῦ λέω και νὰ μὲ πιστέψῃς, πῶς ποτὲ τοῦ παιδιοῦ και τοῦ λόγου σου κακὸ δὲν ἦβαλα στὸ νοῦ μου. Μάρτυράς μ' ὁ Θεός, ἀποῦν θὰ μὲ κρίνῃ, πῶς ἦκαμα ὅ,τι μοῦ ἴσως μπορετὸ και πάντα τοῦλεγα νὰ μὴ σιμόνη στὴ φωτιὰ ποῦ μὲ κεντᾷ.²

— Κατὰ τὴν ἀλήθεια ποῦ λὲς νὰ βρῆς και σωτηρία. Ντὰ δὲν τὸ θωρῶ, μωρὴ, πῶς ἐσὺ τῶφρες στὸ θάνατο τὸ παιδί

1 Ἀποτέλεσμα, κατάντια.—2 Καίσι, φλέγει.

μου; Ἐσὺ μοῦρριξες στὸ σπίτι μου φωτιά καὶ τὸ μεγάλο κακὸ ποῦ μοῦκαμες ὁ Θεὸς γὰ σοῦ τὸ δώση. Σαῦτόν τὸν κόσμον τὸ βρῆκες¹ γὰ τὸ βρῆς καὶ στὸν ἄλλον κόσμον. Ὁ Θεὸς γὰ σοῦ δώση ὅλο τὸ μεγάλο κακὸ κι ἄδικο ποῦ μοῦκαμες.

Τὰ μάτια τῆς ἄρρωστης ἦσαν γεμάτα δάκρυα.

— Καὶ τουλόγου σου δὲ φοβᾶσαι, θειά, εἶπε στὴ μάνα μου, πῶς καὶ μένα μοῦ κάνεις μεγάλο ἄδικο μ' αὐτὰ ποῦ μοῦ λές;

Σὰ γὰ μὴ ἄκουσε ἡ μητέρα μου, τραβῆξε πρὸς τὴ θύρα καὶ ξανάλεγε τὴν κατάρα τῆς:

— Ὁ Θεὸς γὰ σοῦ δώση στὴ ψυχὴ σου τὸ μεγάλο κακὸ ποῦ μοῦκαμες!

Κιοῦτε γύρισε γὰκούση τὸ φοβερὸ λόγο ποῦ τῆς ἦρθε στὴν πόρτα ἀπὸ τὸ κρεβάτι τῆς φθισικῆς:

— Δὲν πιστεύεις, θειά, τὰ λόγια μιᾶς ποθαμένης;

Ἄλλὰ κι ἀπὸ τὴν αὐλὴ ἦρθε τῆς μάνας μου ἡ κατάρα:

— Στὴ ψυχὴ σου γὰ τὸ βρῆς τὸ μεγάλο κακὸ ποῦ μοῦκαμες!

Τὸ Βαγγελιὸ ἦτο σὲ μεγάλη ἐξασθένηση· μετὰ δὲ τὴν παραπάνω σκηνὴ ἔπεσε σὲ τέτοια κρίση, ὥστε φάνηκε πῶς ἔφτασε τὸ τέλος τῆς. Ἀρκετὲς μέρες δὲ μπόρεσε γὰ σηκωθῆ ἀπὸ τὸ κρεβάτι. Στὸ διάστημα τοῦτο ρώτησε συχνὰ τὴ μητέρα τῆς γιὰ τὴν κατάστασίν μου, ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε γιὰ τὴ σκηνὴ ποῦ τῆς ἔκαμε ἡ μάνα μου. Μιὰ μέρα ὅμως ἔδειξε ἀπροσδόκητη καλλιτέρευση. Μπόρεσε μάλιστα γὰ βγῆ καὶ γὰ καθήση στὴν αὐλή.

Ἡ μητέρα τῆς εἶχε πάει ἔξω κιόταν γύρισε καὶ τὴν εἶδε, νόμισε πῶς ἔβλεπε νεκρανάσταση.

— Καλὰ ἔσαι σήμερο; αἶ, κανακαρά μου;

— Μάμι¹ καλλιτερό²μαι, εἶπε ἡ ἄρρωστη μὲ φωνὴ ἄτονη καὶ λίγο βραχνή.

— Καλὰ μοῦ τῶπε τῶνειρό μου!

— Κεῖντα ὄνειρό ἔδες, μᾶ;²

— Προθές τὴ νύχτα σέ ἔδα στὸν ὕπνο μου κι ἐφόριες κατακόκκινα. Ἦσουνε πολλὰ ὁμορφη, σὰν τσοὶ καλλιτέρους

¹ Μάμι (δαμάμι), λιγάμι. — ² Κλητικὴ στὴ λέξη μάνα.

καιρούς, ποῦχες τὴν ὑγεία σου. Σὲ θώρουνα σὲνα ψηλὸ χαράκι.¹ Μὲ ξάνοιγες² καὶ μούκανες νοήματα³ πῶς εἶς⁴ εὐχαριστημένη. Φαινόσουνε πολλὰ χαρούμενη, Μὰ τὸ χαράκι ἐψήλωνε, ὄλο κέψήλωνε ποῦ σὲ μάκη ὦρα δὲ σὲ διαντέριζα.⁴ "Ἦσουνε μική, μική,⁵ σὰν ἓνα πουλί. Κιάλληθινὰ εἶχες φτεροῦγες⁶ σὲ λίγη ὦρα ἐπέταξες κιὰπάνω σ' αὐτὸ ἐξύπνησα.

— Κεῖντα νὰ λέρη αὐτὸ τῶνειρο, μᾶ; εἶπε ἡ ἄρρωστη.

— Τὸ χαράκι 'νε δύναμη⁷ τὰ φτερὰ καὶ τὸ πέταμα δίδουν ὑγεία καὶ κάλλη⁸ καὶ τὸ κόκκινο 'νε γλίγωρο. Γιατὸ τῶνειρο πῆα στοῦ Ταχτικοῦ καὶ μοῦ τὸ ξεδιάλυνε. Θωρεῖς ἐδὰ πῶς γλίγωρα θὰ δυναμώσης καὶ θὰ βροῆς τὴν ὑγεία σου καὶ τὰ κάλλη σου, σὰν καὶ πρῶτα;

Ἡ ἄρρωστη ἄκουε μένα ἀδύνατο καινιγματικὸ χαμόγελο, ποῦ ἡ μάνα της τὸ πῆρε γιὰ χαρά.

— Ναί, μάνα μου, εἶπε, ἔτσι θὰ γενῆ. Ἀλλὰ θαρρῶ πῶς καλλίτερο θάτονε νὰ γενῆ κειονὲ ποῦ φάνηκε στῶνειρο.

— Πῶς;

— Νὰ πετάξω καὶ νὰ μὴ γυρίσω. Εἶντα νὰ κάνω σαὐτὸ τὸν κόσμο; Δὲ λένε πῶς εἶνε καλλίτερος ὁ ἄλλος;

— Εἶνε καλλίτερος, θυγατέρα μου, μὰ νὰ πᾶς ὅτι⁹ νάρθῃ ὁ καιρός σου. Μὰ μὴ μοῦ λές τέτοια λόγια, γιὰτι μὲ θανατόνεις.

— Κουζουλάδες, κουζουλάδες, μάνα μου, εἶπε ἡ ἄρρωστη καὶ προσπάθησε νὰ γελάσῃ. Μὴν ἀκοῦς. "Ὅ,τι 'πε τῶνειρο θὰ γενῆ.

— Κάθα πως θὰ ξηγήσῃ τῶνειρο ὁ Ταχτικὸς ἔτσι βγαίνει.

— Μὰ δὲ σοῦπα πῶς ἄρχιζα καὶ καλλιτερεῖγω; Καὶ θαρρῶ πῶς γλίγωρα θὰ μπορέσω νὰ πάω κῆσα στὰ Λιβάδια. Μὰ περισσότερο πεθυμῶ νὰ πάω στὴν Καβαλαρὰ νὰ δῶ τὸ κηπουλι μας.

— Εἶνε πολλὰ πάνω καὶ θὰ κουρασιῆς, παιδί μου.

— Μὰ δὲ λέω κέγῶ σήμερο. Σὰ δυναμώσω περισσότερο.

1 Βράχος.—² Σανοίγω, παρατηρῶ.—³ Νεύματα.—⁴ Διαντέριζω, διακρίνω.—⁵ Μικιός (καὶ μιτός) μικρός, μική, μικιό.—⁶ "Ὅτι, ὅτε.

Σκέφθηκε μερικά λεπτά, ἔπειτα ρώτησε :

— Δέ μοῦ λές, μᾶ, ἤκουσες ἂν εἶνε καλλίτερα ὁ Γιωργής;

— Ἦκουσα πῶς εἶνε τὰ ἴδια. Μὰ εἶντα τὸ θές, παιδί μου, καὶ τὰνάδιβάλλεις¹ αὐτὸ τὸ κοπέλι; Λίγα βάσανά² χεις συρμένα συναφορμιάς³ του;

— Ἐγὼ δὲ φοβοῦμαι μπλεῖὸ πρόμμα καὶ κιανένα. Ἀπῆς³ μεσίμωσ¹ ὁ Χάρος, θαρρῶ σὰ νὰ μὴν εἶμαι μπλεῖὸ σὲ τοῦτο τὸν κόσμο καὶ δὲ λογαριάζω εἶντα λένε κείντα κάνουν οἱ γιά-θρωῖποι, γῆ κακό, γῆ καλὸ λένε. Σήμερο μπορῶ νὰ βγῶ στὸ ψηλότερο δῶμα καὶ νὰ φρονιάζω στὸ χωριὸ τῆ ντροπή μου καὶ τὴν κονζουλάδα μου, γιὰ ἄφορμὲς δὲν ἔχω νὰ ντρέπωμαι. Ἐχω μιὰν ἀγάπη, ποῦ δὲ μοῦ ταιριάζει. Εἶν' ἡ μεγάλη μου καὶ μοναχὴ μου χαρά, μὰ κιὸ μεγάλος κι' ἀγιάτρευτος πόνοσ τῆ ζωῆς μου. Ὁ κόσμος ἔπρεπε νὰ μὲ λυπᾶται. Δὲν τὸ ζητήξα¹ μὰ κιὰ μὲ κατακρίνουνε, μουδὲ φοβοῦμαι, μουδὲ ντρέπομαι. Ὁ Θεός, ποῦ δὲ θωρεῖ σὰν τοῦαθρώπους θὰ μὲ κρίνη. Καὶ θὰ βρῆ τὴν κορδιά μου καθαρή.

Ἡ Δεσποινιὸν τὴν κύταζε χωρὶς νὰ καταλαβαίνη πολλὸ ἀπ' ὅσα ἤκουε, ἀλλὰ κι' ἀρκετὰ καταλάβαινε καὶ διαισθανότανε, ὥστε νὰ νήσυχῆ. Καὶ εἶπε :

— Μὰ γιὰ εἶντα τὰ λές αὐτά, θυγατέρα μου; γιὰ νὰ μοῦ χαλάσης τὴ χαρὰ ποῦ μοῦ κάμεσ μὲ τὴν καλλιτεράδα σου;

— Ἐχεις δίκιο, μάνα μου, καὶ δὲ θὰ ξαναπῶ τέτοια πρόμματα. Κιὰ πὸ θὰ καὶ πέρα ὅλο θὰ πολεμῶ νὰ σεῦχαριστῶ.

Τωόντι τὴν ἄλλη μέρα εἶπε πῶς πάλι ἦτο καλὰ καὶ πάλι σηκώθηκε¹ κῆ καλλιτέρευη τῆς ὑγείας τῆς κράτησε μέρες.

Μὲ προσοχή, ποῦ ἀπὸ τῆ χαρὰ δὲν εἶχε ἡ μάνα τῆς, θὰ διάκρινε κανεὶς ὅτι ἡ σωματικὴ δύναμη τῆς ἦτο στὴν ἴδια ἐξάντληση κι' οὐ μόνον μὲ προσπάθεια ψυχικὴ ὑπεράνθρωπη κρατοῦσε στὰ πόδια του τὸ μισοπεδαμένο κορμί τῆς καὶ κάπου κάπου ἔφερονε στ' ἀναιμικά τῆς χεῖλη ἓνα χαμόγελο. Κιὰ π' αὐτὰ τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα τόσος ἦτον ὁ ἐνδουσια-

1 Ἀναδιβάλω, θυμοῦμαι, ἀναφέρω.—² Ἐξ αἰτίας.—³ Καὶ ἀπῆτις=ἀφοῦ.

σμός του Δεσποινιού, ώστε πίστευε πώς ή κόρη της άρχιζε να παχαίνει, να βήχη λιγότερο και σόλα ή ζωή της ν' αναγεννάται.

Άλλά και της άρρωστης ή ψυχική δύναμη έφτιασε να γίνη σωματική. Μια μέρα βγήκε κι από το σπίτι και πήγε στην Αγία Πελαγιά, ένα κλησιδάκι, πούτιον στο πάνω μέρος του χωριού κιόχι πολύ από το σπίτι των. Στο δρόμο συνάντησε γυναίκες κι άντρες κιόλοι τή χαίρετησαν χαρούμενοι, αλλά και με κάποια επιφύλαξη στο πλησίασμα των από το φόβο της άρρώστειας. Ός τόσο της είπαν ότι καλά τήν έβλεπαν κιότι πολύ γλίγωρα θά γύριζε στα πρώτα της, με τή βοήθεια του Θεού.

Στο Δεσποινιό δέν έμεινεν άμφιβολία πειά ότι ή κόρη της έγλύτωσε κέληρε το θάρος να πηγαίνει κέξω από το χωριό, να βλέπη τά χτήματά της, που τόσον καιρό με τήν άρρώστεια της κόρης της είχε άμελήσει δόλοτελα. Άλλά κή άρρωστη ξεπόρτιζε σχεδόν κάθε μέρα. Και κάθε φορά σταματούσε σένα μέρος, κι από κει φαινότανε το σπίτι μας. Είχε τήν ελπίδα να με δη από μακριά. Ήμουν ακόμη άρρωστος και με φοβερή εξάντληση. Έβγαυα λίγο, αλλά και δέν πήγαυα μακριά από το σπίτι μας.

Μια μέρα στο μέρος κείνο συνάντησε μια γειτονοπούλα μας, ένα πολύ νέο κορίτσι, και το ρώτησε για μένα.

— Το ίδιο είχε, είπε τα κορίτσι. Κάθε μέρα τότε τινάσει! και δέν απόμεινε ό έμισός. Άνέγνωρο γίνηκε το κακοργίζικο από την άδυναμιά.

— Κείντα λένε πώς έχει;

— Χτικιό κουσα πώς έχει.

— Χτικιό που του τουδωκα γώ, ψιθύρισε με στεναγμό ή άρρωστη. Κ' εγώ ζώ ακόμη!

Έκύνταξε πάλι προς το σπίτι μας κείπε:

— Ό, ως τότε θάρουνα!

Τήν άλλη μέρα το απόγεμα ό Λρακογιώργης έσκαβε σένα του λόφουτο πάνω στην Καβαλαρά. Σέ μια διακοπή της δουλειάς του, το βλέμμα του έπεσε χαμηλότερα στού

1 Δέγεται για τον τυχστό. Με τινάσει=με πιάνει είγος.

Δεξβίση τὰ Χαράκια, τὸ μεγάλο βράχο, ὅπου διάβασα στὸ Βαγγελιὸ τὰ γράμματα πρὸ καιροῦ. Κοντὰ στὸ βράχο εἶδε μιὰ γυναῖκα κέπειδῆ δὲν ἦτο μεγάλη ἀπόσταση, διάκρινε πῶς ἦτο τὸ Βαγγελιό. Καὶ τόσο παράδοξο τὸ θεώρησε, ὥστε δὲν πίστευε τὰ μάτια του. Ἦτο δυνατὸ αὐτὴ ἢ τόσο ἄρρωστη, ποῦλεγαν κἀνε τόσο πῶς πεθαίνει, νὰ φτάση κεῖ πάνω; Κι ὡς αὐτὴ ἦτο· τὴν ἔβλεπε ἀρκετὰ καθαρά. Ἀλλὰ καὶ τί ἤθελε σὲ κεῖνο τὸ μέρος;

Τῆ στιγμῇ κεῖνη εἶχε καθήσει κάτω ἀπὸ τὴ χαρουπιὰ κι ἀκούμπησε τὸ κεφάλι της στὰ χέρια. Σαυτὴ τὴ στάση ἔμεινε ὦρα πολλή. Ὁ δρόμος θὰ τὴν εἶχε ξεθεώσει τὴ δυστυχισμένη στὴν κατάσταση ποῦ ἦτονε. Καὶ πόση ὦρα θ' ἄχε κάμει γιὰ νὰ φτάση ἀπὸ τὸ χωριὸ ἕως ἐκεῖ. Ὁ Δρακογιώργης, φανταζόμενος τὴν ἀγωνία τοῦ στήθους της, τὴν ἐλυπότανε.

Ὡς τόσο ἐξακολούθησε τὴν ἐργασία του, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔπαυε νὰ παρακολουθῆ τὴν ἄρρωστη καὶ συνάμα νὰ σκέπτεται τῆθελε νὰ πάη σαυτὸ τὸ μέρος. Ἐπειτα τὴν εἶδε νὰ σηκωθῆ ἀπὸ τὴν πέτρα ποῦ καθότανε κεμάντενε ἀπὸ μιὰ κίνηση τοῦ χεριοῦ της ὅτι ἔκλαιε.

Ἡ ἄρρωστη ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει στὸ βράχο κιὼ Δρακογιώργης ἀφῆκε πάλι τὴ δουλειά του καὶ μουρμούρισε :

— Εἶντα πάει κεῖ ἀπάνω νὰ κάμη; Ἐκουζονκἀθηκε; Νὰ πάω θέλω γὼ νὰ δῶ.

Ἀλλὰ πονηρὸς διαλογισμὸς τὸν μπόδισε μὲ ἄλλη καὶ πειὸ δυνατὴ περιέργεια. Ἐπειδὴ γνώριζε τὴν ἀγάπη της σ' ἐμένα καὶ τὰ ὅσα ἔλεγε ἢ μάνα μου, σκέφθηκε μήπως μεπεριόμενε νὰ νταμωθοῦμε κροσφά κι' ἀνέβαινε, φαίνεται, στὸ βράχο γιὰ νὰ δῆ ἀνυπόμονη ἂν ἐρχότανε ὁ μικρὸς ἐραστής.

Πολλὲς φορὲς κἀθησε, ὡς ἔπυ νὰ φτάση πάνω καὶ πάνω στὸ βράχο. Ἐκεῖ πάλι κἀθησε κέσκυψε μὲ στάση Νιόβης.

Κλαίει πάλι; μουρμούρισε ὁ Δρακογιώργης. Μὰ εἶντα ν' αὐτά; Νὰ πάω θέλω νὰ δῶ.

Ἀλλὰ μόλις κίνησε γιὰ κάτω, εἶδε τὴν ἄρρωστη νὰ σηκωθῆ. Κι ὡς ἦτο φιλόλιγνη καὶ μαυροφορεμένη πάνω στὸν ἄσπρο βράχο, παρουσίαζε τὸ πένθιμο σχῆμα κυπαρισιοῦ.

Ὁ Δρακογιώργης σταμάτησε πάλι κῆ ἄρρωστη φάνηκε σὰν ν' ἄστρεφε τὸ βλέμμα της στὸ γύρω θέαμα τῶν ἀγαπη-

μένω της μερῶ. Ἐπειτα ἔκαμε μιὰ χρονονομία μεγάλη πρὸς τὸ χωριό, σὰ νὰποχαριετοῦσε. Καὶ σὲ μιὰ στιγμή ὁ χωρικός φώναξε μὲ τρομάρα :

— Παναγία μου ! Παναγία μου !

Ἡ μαυροφόρα ἔγυρε σὶν γκρεμὸ κἔπεσε σὶν χάος. Τὸ αἷμα τοῦ χωρικοῦ πάγωσε· καὶ τόσον παράλυσε τὸ σῶμα του ἀπὸ τὴν τρομάρα, ποῦ ὅταν ἔτρεξε πρὸς τὰ κάτω, τὰ πόδια του δὲν τὸν ἄκουαν. Στὴ σάστιση τοῦ νοῦ του μιὰ σκέψη συστρεφότανε : « Μὰ εἶνε τὸ Βαγγελιὸ ἢ ἄλλη ; »

Ἦτο τὸ Βαγγελιό, ὡς τὴν εἶχε γνωρίσει ἀπὸ μακριφ. Ὅταν ἔφθασε κάτω σὶν ποτάμι, εἶδε μὲ φρίκη σὶς πέτρες τῆς ἀκροποταμιᾶς ἓνα σῶμα ξεκλειδωμένο καὶ κομματιασμένο, σχεδὸν λυωμένο· κιόλα τὰ γύρω ματωμένα.

— ὦ Χριστέ μου ! εἶπεν ὁ χωρικός κἔτρεμε μπροστὰ σὶν φοιτὸ θῆαμα.

Καὶ μ'ἓνα βλέμμα, ποῦ μετροῦσε τὸ ὕψος, εἶδε τὸ τσεμπέρι τῆς πεθαμένης νάνεμιζεται κρεμασμένο σὶν μέσα τοῦ γκρεμοῦ. Σὶν πέσιμο τὸ ἐλαφρὸ κεφαλομάντηλο ξέφυγε κἔμπλεξε σὲ μιὰγρυσονκιά. Κἔκει σείοιταν μᾶργῆ καὶ θλιβερῆ κίνηση, σὰ σημαία πένθιμη πάνω σὶν τραγικὸ λείψανο.

Ἄν κἦτο παραμορφωμένο τὸ σῶμα, ὁ Δρακογιώργης ἀναγνώρισε τὸ Βαγγελιό. Καὶ σάν νὰ ἐξάγρισε τὴ ψυχὴ του ὁ φόβος καὶ τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου ἀπὸ τὰ ποταπὰ αἰσθήματα, αἰσθάνθηκε μιὰ πικρότατη μεταμέλεια, γιὰτὶ κιαντὸς εἶχε κακολογήσει μὲ τοὺς ἄλλους τὴ δυστυχημένη κοπελιά καὶ λίγο προτιήτερα εἶχε περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ του ἓνας πονηρὸς διαλογισμός.

Τὸ κεφάλι του ἔκλινε ἀπὸ σεβασμὸ καὶ σὶν βοῆ τοῦ καταρράχτη ἔθοριξε λίγα λόγια μὲ συγκίνηση :

— Ὁ Θεὸς νὰ ἀναπάψη, ἄχαρη κοπελιά, γιὰτὶ μόνο βάσανα καὶ πόνους ἐγνώρισες σὲ τοῦτο τὸν ἄδικον κόσμον. Ὁ Θεὸς νὰ σ' ἀναπάψη !

Ἡ μητέρα μου προσπάθησε νὰ μὴ μάθω τὸ θάνατον τοῦ Βαγγελιοῦ. Τὰπόγεμα ποῦ τὴ θάψανε, ἤμουν βυθισμένος σὶς ζάλες τοῦ πυρετοῦ. Καὶ κάμποσες μέρες κρατήθηκε τὸ μυστικόν.

Ἐπειτα τῶμαθα. Στὴν ἀρχὴ δὲν τὸ πίστεψα· κιόταν βεβαιώθηκα δὲν ἔκλαψα. Ὁ καῦμός μου μαζεύτηκε καὶ κλεί-

στηκε στή ψυχή μου, να μείνη εκεί για όλη μου τη ζωή. Έπειτα ήτο τόσο μεγάλο και σοβαρό πράγμα ο θάνατος κείνος, που δεν του πήγαιναν τα δάκρυά μου, δάκρυα έως τότε παιδιάτικα, που μόνον για μικρά κιάσήμαντα είχαν κλάψει.

Ένα μόνο λόγο είπα στή μάνα μου :

— Θωρεῖς τα 'δά;

Έη μάνα μου δεν είπε λέξη.

Ύστερ' από λίγες μέρες μάφηκε κιό πυρετός, όχι από θαῦμα, αλλά με τὸ κινίνο. Ένας χριστιανός, οὔτε γιατρός, οὔτε μάγος, βρέθηκε κείπε να μου δίδουν κινίνο κάμποσες μέρες γραμμή.

Σάν ξγίνα έγτελῶς καλὰ κείδε η μητέρα μου ότι ἄδικα είχε φοβηθῆ για τὴν ἄρρώστεια μου, μου φανέρωσε τὴν ὑποψία που τὴ βασάνισε καὶ τὴν ἔκαμε να φανῆ τόσο σκληρὴ στήν ἄρρωστη. Έπειτα εἶπε με ελλικρίνεια :

— Μεγάλο βάρος ἔχω στή ψυχή μου, μα ὁ Θεός θὰ με συχωρέσει, γιατί εἶμαι μάνα.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΧΑΝΙΩΝ

© ΝΕΩΤΕΡΙΣΤΗΣ

Ο ΝΕΩΤΕΡΙΣΤΗΣ¹

Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθα ἀπὸ πολλοὺς δασκάλους. Ὁ πρῶτος ἦτον ἕνας φραγκοφορεμένος μὲ τὸνομα Ἡρακλῆς. Ἐξω ἀπὸ τὸνομά του δὲ θυμοῦμαι γι' αὐτὸν πολλὰ πράγματα. Ἡ ἀλήθεια εἶπε ὅτι καὶ πολλὴ γλίγωρα τὸν χάσαμε. Ἐνα πρῶτὸ μάθαμε πῶς ἔκλεψε τὴ Μαγδαληνὴ κέφυνγε. Ἦτο δὲ ἡ Μαγδαληνὴ κόρη ἑνὸς γιατροῦ Κερκυραίου, ποῦ δὲν ξέρω πῶς εἶχε ξεπέσει ἐκεῖ κάτω σὲνα χωριὸ τῆς Κρήτης ἀπόκεντρο. Καὶ θυμοῦμαι τοὺς χωριανούς πῶς, συναθροισμένοι σὶὰ δώματα, κύταζαν πάνω στὴ Ρούσα Κεφάλα, σὶὸ μέρος ποῦ νόμιζαν πῶς εἶχαν τραβήξει οἱ φεργάτοι.

Τὸν εἶχαμε δὲν τὸν εἶχαμε δυὸ μῆνες αὐτὸν τὸ δάσκαλο. Τίποτε ἴσως δὲν ἔμαθα ἀπ' αὐτόν· τοῦ διατηρῶ ὅμως μὰ γλυκειὰ ἀνάμνηση. Στὸ σχολεῖό του μὲ πῆγαν σηκωτό, διότι δὲν ἤθελα νὰ πῶω· κέκλαιγα κεσφάδαζα σῆλο τὸ δρόμο. Ἄλλ' ὁ δάσκαλος μὲνα κομμάτι καντιωζάχαρη ἐγλύκανε τὴ φοβερὴ ἰδέα ποῦχα γιὰ τὸ σχολεῖο.

Ἀντικαταστάτη τοῦ Ἡρακλῆ μᾶς φέραν ἕνα παλιὸ δάσκαλο δρομαζόμενο Ράλιο. Ἡ φιλοδοξία τῶν χωριανῶν ἦτο νὰ εισάξουν νέα γράμματα καὶ νέα μέθοδο, ἂν καὶ γι' αὐτὰ εἶχαν πολλὴ ἀόριστη ἰδέα, ἀγοράμματοι ὡς ἦσαν καὶ μακριὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἄλλ' ἀφοῦ ἔφυγεν ὁ νέος δάσκαλος, ἀνάγκασθήκανε νὰ ξαναφέρουν τὸν παλιό, ποῦ δίδασκε τὰ λεγόμενα Κοινὰ ἢ κολυβογράμματα. Αὐτὰ τὰ γράμματα ἀρχίζαν ἀπὸ τὴ φυλλάδα, ποῦτον τὸ ἀλφαβητάριο τότε· κι' ἀπὸ τὴ φυλλάδα περνοῦσαν στὸν Ὀκτώηχο, σὶὸ Ψαλτῆρι καὶ σῆλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία. Ἄλλ' ὁ Ὀκτώηχος εἶχε σὶὴν ἀρχὴ του τὸ κεφα-

1 Ἀναμνήσεις

λαῖο καὶ τὸ μικρὸ ἀλφάβητο κἔτσι ὁ μαθητὴς μποροῦσε νὰ περάσῃ καὶ χωρὶς ἰδιαίτερη φυλλάδα, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου καὶ τὴν παρακίνηση τῆς βίτας του.

Ὁ Ράλιος δὲν ἦτο μόνο παλαικὸς στὴ μάθηση, ἀλλὰ καὶ παλιὸς στὴν ἡλικία. Γέρος καὶ λίγο παραλυτικὸς· καὶ στὸ περπάτημα ἔσυρε τὰ πόδια του. Κ' οἱ μαθητὲς ἐμιμούμεθα τὸ βᾶδισμά του γιὰ περίπαισμα, ἀπὸ μῦθος καὶ γιὰ τὸ ξύλο ποῦ μᾶς ἔδιδε, καὶ γιὰ τὴν ἐλευθερία ποῦ μᾶς σιεροῦσε. Ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ Ράλιου θυμοῦμαι τὸν παράξενον τρόπο ποῦχε γιὰ νὰ μαθαίνωμε τὸ ἀλφάβητο. Λέγαμε τὸ πρῶτον καὶ τὸ τελευταῖον γράμμα μαζῆ, ἔπειτα τὸ δεύτερον καὶ τὸ πρωτελευταῖον κ' ἔτσι ὅλα. Ἄλφα-ὦ, Βῆτα-ψί, Γάμα-χι.

Ἄλλὰ τὸ χωριὸ μας, ἂν καὶ μόλις εἶχαμε βγῆ ἀπὸ μιὰ ἐπανόσταση μεγάλη καὶ καταστρεπτικὴ, ἔδινον πρόοδον· καὶ ἅμα βρέθηκε ἄλλος δάσκαλος, ὁ παλιὸς οἰχτήκε πάλι στὴν ἀρχησιία.

Αὐτὸς ποῦθε ἦτον ἕνας ἀρχιμαντεῖτης ἀπὸ τὴ σχολὴ τῆς Χάλκης, ὡς λέγαμε. Τ' ὄνομά του Νικόδημος, 30-35 ἐτῶν, καλοκαμωμένους ἄντρας, μὲ κομψότητα στὸ ντύσιμό του ἀσυνείδητοι οὐ μᾶς γιὰ ἱερωμένο.

Ὁ Νικόδημος μᾶς ἔφερε τὴν Ἀλληλοδιδασκτικὴ Μέθοδον· καὶ στίς μέρες του κτίστηκε καὶ σχολεῖο, γιὰτὶ ἔως τότε τὰ μαθήματα γινόντανε στὸ σπίτι τοῦ δασκάλου ἢ σὲ ἄλλο σπίτι ποῦ τὸ τοῖμαζε τὸ Κοινόν. Τὸ νέο σχολεῖο στολίστηκε μὲ πίνακες ἀναγνωστικούς, μαυροπινάκους καὶ χάστες γεωγραφικούς. Κάμανε καὶ θρανία καὶ μιὰ ψηλὴ ἔδρα γιὰ τὸ δάσκαλον.

Μαζῆ μὲ τὴν Ἀλληλοδιδασκτικὴ μᾶς ἔφερε ὁ Νικόδημος καὶ τὴν κανονικὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ. Κι ὁ ἴδιος ἦτο καλόφωνος, κἔψαλλε στὴν ἐκκλησιίαν ἀπὸ βιβλίον μὲ παράξενον σημεῖα, καὶ τοὺς καλόφωνους μαθητὲς διάλεξε κἀρχισε καὶ δίδασκε τὴν παρασημαντικὴν καὶ τοὺς τέσσαρους ἤχους. Ἐτοῖ τὸ χωριὸν γέμισε ἀπὸ παβουγᾶ κἀναγνωστάκια, διότι ὄσλους τοὺς μαθητενόμενους ψάλτες ἢ κοινὴ γνώμη τοῦ χωριοῦ ἔδωκε αὐτὸν τὸν τίτλον.

Ἄλλὰ κινδ. ἀρχιμαντεῖτης ἔμεινε μόνο δυὸ χρόνια. Ἀφοῦ μᾶς ἴδουσε, ἐκτὸς τοῦ δημοτικοῦ, κ' Ἑλληνικὰς τάξεις, τὸν πῆραν μὲ πλειοδοσίαν σῆνα πλουσιώτερον χωριόν, στίς Ἀρχάνας.

Τότε μᾶς ἦρθε ὁ πραγματικὸς νεωτεριστής, ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ Νικόδημον. Ἀλλὰ τὴν ἱστορία του θὰ διηγηθῶ λίγο ἀνάποδα.

Τὸ 1896 κατέβηκα στὰ Χανιά ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μὲ δημοσιογραφικὴ ἀποστολή. Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Κρήτης ἦτο τότε ὁ Γιωργάκης πασᾶς Βέροβιτς, Ἀλβανός, ποῦ προηγουμένως εἶχε χρηματίσει Μοντεσαρτίφης ἢ διοικητὴς τοῦ νομοῦ μας. Πῆγα νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ στὸ σεράγιο τῶν Χανιῶν κιόταν ἄκουσε ποιὸς ἤμουν, εἶπε μὲ τὴν ἄλβανικὴ του προφορὰ:

— Ὡστε εἶσαι ἀπὸ τὴ Β.;

— Μάλιστα.

— Καὶ μὲ θυμᾶσαι μένα; Ἦρθα στὸ χωριό σας. Θᾶνε εἴκοσι χρόνοι καὶ πάνω.

— Σᾶς θυμοῦμαι πολὺ καλά, ἐξοχώτατε. Ἦμουν μαθητής.

— Στὸ σκολεῖο ἦσουν; εἶπε μὲ ζωηρὸ ξεφώνημα ὁ πασᾶς.

Καὶ τὸ ὄχρὸ καὶ μελαγχολικὸ του πρόσωπο σὰ νὰ κοκκίνησε.

Ἐπειτα γέλασε:

— Καὶ τί γίνηκε κείνος ὁ τρελλὸς δάσκαλος, ποῦ εἶχατε;

— Ὁ Καπετανάκης; Πέθανε.

— Καπετανάκη τῶλεγαν; Ἀλλὰχ ραμὲτ ἔῤυλεσί!¹ Μὰ θυμᾶσαι τί πῆγατε νὰ μοῦ κάμετε; Νὰ μοῦ σπάσετε τὸ κεφάλι ἐσεῖς τὰ σκολιαροῦδια. Ἐσεῖς οἱ Κρητικοὶ καὶ μικροὶ νᾶστε διαβλοὶ εἶστε. (Τὴ φράση του συνόδευσε χαμόγελο καλοκάγαθο, γὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν τῶλεγε γιὰ νὰ κατηγορηθῆ). Μὰ τὸ φταίξιμο ἦτονε τοῦ δασκάλου σας. Αὐτός, τζάνεμ, θεότρελλος ἦτονε. Βρῆκα τὸ μπελλᾶ μου ἀπὸ τοὺς Τούρκους τοῦ χωριοῦ. Ἀναφορὸς πάνω στὸ ἀναφορὸς μοῦπεμπαν γιατόν. Ἐλεγαν πῶς ἦτο ἀσὴς² καὶ ζητοῦσαν νὰ τὸν κάνω σιργοῦνι.³ Στὴν Πόλη ἔφταξε τὸ προᾶμμα.

— Δὲν ἦτο τρελλός, παρατήρησα. Εἶχε πολὺ ἐνθουσιασμό.

— Πῶς τὸ εἶπες αὐτό; ρώτησε ὁ πασᾶς, ποῦ λίγο γνώ-

1 (Τουρκ.) Ὁ Θεὸς νὰ τὸν συχωρήσῃ. -- 2 Ἀσὴς (Τουρκ.) ἐπαρσάτης. -- 3 Σιργοῦνι (Τουρκ.) ἐξορία.

ριζε τὰ Ἑλληνικά καὶ πολλὰς φορὰς σταματοῦσε γιὰ νὰ βρῆ τὴ φράση ποῦ θάλεγε ἢ γιὰ νὰ καταλάβῃ τί τοῦλεγαν.

— Εἶχε ἐνθουσιασμὸ πατριωτικόν.

Τὸ λίγο ποῦ κατάλαβε ὁ πασᾶς ἀπὸ τὴ φράση μου τὸν ἔκαμε νὰ κυτᾶξῃ μὲ ἀνησυχία πρὸς τὴ θύρα τῆς αἰθουσας ποῦ ἤμεθα. Καὶ γιὰ νὰ σταματήσω στὴν ἐλευθερία ποῦ πῆρα νὰ μιλῶ περὶ κρητικῶ πατριωτισμοῦ σένα ἀντιπρόσωπο τοῦ Σουλτάνου, εἶπε :

— Νὲ ἰσά.¹

Καὶ ἄλλαξε ὀμιλία.

Ὁ δάσκαλος, ποῦ τέτοια ἐντύπωση εἶχε κάμει στὸν πασᾶ, ἦτο κιαντὸς νέος ἄνθρωπος καὶ ζωηρός, μὲ πυρροξάνθα γένια, χωρισμένα στὴ μέση. Γιατὸ καὶ ψαλιδογένῃ τὸν ἔλεγαν οἱ χωρικοί. Φοροῦσε στενὰ κέλεγαν πῶς εἶχε κάμει στὴν Ἀθήνα.

Ἐφαλλε κιαντὸς ἄλλ' ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν ἀργοφωνῶν, ἀπὸ τῶν τερερισμῶν, τῶν ναι-ναι καὶ νὰ-νὰ τοῦ Νικόδημου ποῦ δὲν τᾶξερε, ἐπιχειροῦσε νὰ ψάλλῃ μὲ ἄρμονία τάχα εὐρωπαϊκῇ, ποῦ τὴν ἤξερε λιγώτερο. Μὲ τὰ πειδὸ καλόφωνα παιδιὰ τοῦ σκολειοῦ σχημάτισε κιαντὸς χορὸ κίεβαλαν μαζῇ μὴ πολυφωνία, ποῦ δὲν ἐγγνοῦμαι πῶς εἶχε τίποτε τὸ ἄρμονικό. Τὸ μόνο βέβαιον εἶνε ὅτι ἔφαλλαν μὲ νέο καὶ παράξενο τρόπο· καὶ μαντὸ πετύχαινε ὁ δάσκαλος τὸ σκοπὸ του, δηλαδὴ νὰ φανῆ ὅτι ἔφερνε κάτι περισσότερο καὶ νεωτεριστικώτερο ἀπὸ τὸν προκάτοχόν του. Ἡ δύναμὴ του ἦτο σιὸ « Ἅγιος ὁ Θεός ». Ἐκεῖ ἔβαζε κάτι φωνάρες, ποῦ ἔτρεμε ὁ θόλος τῆς ἐκκλησίας. Ἐτρεμαν ἀπὸ τὴν προσπάθεια καὶ τὰ γένια τοῦ δασκάλου, σὰν τὴν οὐρὰ τῆς σεισοράδας.

Εἰς τάντιφωνα ὁ δάσκαλος ἄρχιζε μὲ βαθεῖα φωνὴ « Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματος σου » κέτελείωνεν ὁ παιδικὸς χορὸς « Ὁ Θεὸς ἡμῶν » μὲ ὀξύφωνῃ συνέχεια, ἢ ὁποῖα ἀπὸ τοὺς ψηλοὺς τόνους χαμῆλωνε κιάπλωνότανε σὰν κύμα, πρᾶμμα ποῦ δὲν τοῦλειπε μεγαλοπρέπεια καὶ χρωματισμὸς μὲ ὑποβολή.

Ἄλλ' ὁ μεγαλείτερος καὶ σπουδαιότερος νεωτερισμὸς τοῦ Καπετανάκη ἦσαν τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια. Ἦθελε νὰ μᾶς

1 Ἄς εἶνε. (Τουρκ.)

κάμη στρατιώτες, γὰρ νὰ ὑπηρετήσωμεν, ὡς ἔλεγε, μὴ μέρᾳ τὴν πατριδα, ὡς τακτικοὶ πλέον κίθχι ἄτακτοι κιάσύντακτοι. Ἄλλ' ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος εἶχε μόνον τὴν καλὴν προαίρεση. Τὰ ἐφόδιά του ἦσαν πολὺ λίγα. Ὅ,τι ἤξευρε ἦτο νὰ βαδίζωμε μὲ τὸ ἐν-δυνὸ καὶ νὰ κάνωμε μεταβολὴ τρίχρονη μὲ τρία παραγγέλματα :

— Ποῦς δεξιὸς πρὸς ἀριστερόν! Ποῦς ἀριστερὸς πρὸς δεξιόν! Ποῦς δεξιὸς παρ' ἀριστερόν!

Αὐτὸ ἦταν ὄλο. Ἄρχιζαν δὲ αὐτὰ τὰ σπουδαῖα γυμνάσια μὲ τὸ « μᾶρος! » κτελείωναν μὲ τὸ « ἄλι! » Ἀησιμόνησα νὰ πῶ ὅτι κίθ χαιρετισμὸς μας ἔγινε στρατιωτικὸς. Ἄλλ' ὁ δάσκαλος αὐτὸν τὸ χαιρετισμὸ τὸν ἔλεγε σχῆμα καὶ τὸ σχετικὸ παράγγελμα ἦτο « Κάμειτε σχῆμα! » Μᾶς ἔμαθε καὶ διάφορα πατριωτικὰ τραγούδια καὶ τὰ τραγουδοῦσαμε ὅταν μὴ φορὰ τῆ βδομάδα μᾶς ὀδηγοῦσε κάτω στὰ λιβάδια καὶ περνούσαμε τὰ πόγεμα μὲ γυμναστικὰ παιγνίδια.

Ὅταν ἤρθε εἰδηση ὅτι ὁ πασᾶς τοῦ νομοῦ μας, ποῦτον ὁ Βέροβιτς, θάρχοταν νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν ἐπαρχία μας, ὁ δάσκαλος ἐσύνθεσε ποίημα νὰ τὸ ψάλλωμε στὴν ὑποδοχὴ. Κένθ θὰ τὸ λέγαμε στὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ Σουλτάνου, ἦτο γεμίτο ἀπὸ Ἑλλάδα κ' ἐλευθερία. Ἐλεγεν ὅμως τὸν πασᾶν « ἐνθερμον προστάτην τῆς παιδείας » κίθχι « ἅπας ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχετο μετὰ παλμῶν καρδίας ».

Οἱ χωριανοὶ μας Τούρκοι, ὅταν εἶδαν τὸν ψαλιδωγὴν νὰ διδάσκη τὰ παιδιὰ τῶν Ρωμιῶν « ταλίμια » στρατιωτικὰ, ἐσκανδαλίστηκαν κὲζ ἤλεφαν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἔκαμαν παρατηρήσεις στὸ δικὸ των τὸ Χόντζα, ἓνα κακομοίρη ποῦ μὴλις ἤξευρε ἀνάγνωση, κιάπαίτησαν νὰ κἀνη κιαὐτὸς στρατιωτικὰ γυμνάσια στὰ Τουρκάκια. Ἄλλ' ἂν ὁ δάσκαλος ἤξευρε πολὺ ὀλίγα, ὁ χόντζας δὲ σκάμπαιζε τίποτε. Θᾶχε δ' ἤ, φαίνεται, κίζ ἀμηδες νὰ γυμνάζουνται, ἀλλὰ δὲν εἶχε πάθει τίποτε. Ἀφοῦ ὅμως τοῦ ἀπαίτησαν νὰ κἀνη ὅπως ὅπως στρατιωτικὰ γυμνάσια, ἔβαλλε στὴ γραμμὴ τὰ παιδιὰ, ξυπόλυτα τὰ περισσότερα, ὅπως ἡμεθα καὶ μεῖς, καὶ τοὺς ἔλεγε « μπιρ ἱλι » καὶ κᾶτι παραγγέλματα, γὰρ νὰ κἀνουν κινήσεις χωρὶς ρυθμὸ καὶ σκοπὸ. Μόνον ποῦ σήκωναν τὴ σκόνη μὲ τὰ πόδια των. Ἀπὸ τὰ παραγγέλματα

του μού μένει στή μνήμη ένα «'Αλτσάτ!», ποῦ δὲν ἀνήκει σὲ καμμιά γνωστὴ γλῶσσα.

Ἐτοιμασίες λοιπὸν ἐμεῖς, ἔτοιμασίες κιὸ Χόντζας γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ πασᾶ. Τὴ μέρα ποῦ περιμέναμε τὸ Μουτεσα-ρίφη, ὁ δάσκαλος μᾶς πῆγε πάνω ἀπὸ τὸ χωριό, σὲνα ἀνώ-μαλο κιἀνηφορικὸ μέρος καὶ μᾶς παράταξε κιἀπὸ τὰ δυὸ μέρη τοῦ δρόμου. Ἄλλ' ἐνῶ περιμέναμε, φάνηκε ἀπὸ ψηλὰ ἕνας βοσκὸς χριστιανὸς καὶ φώναξε :

— Δάσκαλε, αἱ δάσκαλε! Εἶντα κάθεσ' αἰτουδὰ κιὸ Χόντζας πῆε πλεὶά πάνω μὲ τὰ Τουρκάκια; Εἶνε στὸν Ἄη Γιάννη.

Τὰ ψαλιδωτὰ γένια ἀνατρίχιασαν. Ὁ δάσκαλος μουρμού-ρισε μιὰ βρισιά, ἔπειτα γύρισε καὶ μᾶς εἶπεν, ὡς θὰ μᾶς ἔδιδε τὸ παράγγελμα «Γεμίστε!» :

— Πάρετε πέτρες!

Ἀφοῦ κάμαμε καθένας μιὰ προμήθεια ἀπὸ πέτρες κέπα-νήλθαμε στὴν παράταξη, ὁ Δάσκαλος μπῆκε μπρὸς καὶ φώ-ναξε «μάρς!» Τὸν ἀκολουθήσαμε καὶ σὲ λίγο εἶδαμε τὸ Χόντζα καὶ τὰ Τουρκάκια. Εἶχαν παραταχθῆ δίπλα σὲνα ἔξωκλῆσι.

— Τὸν ἄτιμο! μουρμούρισε ὁ δάσκαλος. Ἐβεβήλωσε καὶ τὴν ἐκκλησία.

Ὅταν πλησίασε ὁ Καπειανάκης, φώναξε στὸ Χόντζα :

— Εἶντα πῆες τόσο πάνω, μωρὲ μουλᾶ;¹ Τὰ πρωτεῖα θὲς νὰ πάρῃς; Καὶ δὲν ἐσυλλογίστηκες πῶς δὲ θὰ σ' ἀφήσω νὰ κάτσης στὴν κεφαλὴ μας πάνω; Γιαντισαριά δὲν εἶνε μπλεῖδ στὴν Κρήτη. Ἐλα κάτω, γιατί θὰ σὲ κατεβάσωμε θὲς καὶ δὲ θὲς.

Καὶ μεῖς τόσο συμφωνοῦσαμε στὴν ἰδέα τοῦ δασκάλου μας, ὥστε μόνο τὸ σύνθημα περιμέναμε γιὰ νὰ μὴν ἀφήσωμε τούρκικο κεφάλι γερό. Ὁ Χόντζας ὁμοῦς ὑποχώρησε ἀμέσως² κιῶταν ἦρθε κοντὰ δικαιολογήθηκε :

— Βαλλαῖ,³ κύριε δάσκαλε, δὲν τῶκαμα ἀξαργιτοῦ, μόνο δὲν τὸ κᾶτεχα πῶς ἦστε χαμηλότερα. Τὸ σωσιδ βέβια εἶνε νὰ πᾶτε τοῦ λόγου σας πλεὶδ ὀμπρός, γιατί καὶ περισσότεροί

1 Μουλᾶς, τίτλος γραμματισμένου Τούρκου. — 2 Μὰ τὸ Θεὸ (Τουρ.) — 3 Ἐπίτηδες.

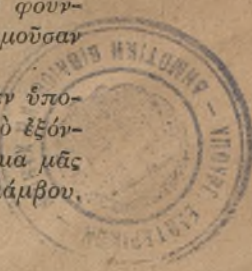
στε, κείνη δὰ κιὸ παχιᾶς χριστιανός. Ὅριστε παραπάνω του-
λόγου σας.

Προχωρήσαμε ἡμεῖς κοῖ Τούρκοι ἤρθαν κίτω.

Σὲ λίγο ἔφτασε ὁ πασᾶς, συντροφευμένος ἀπὸ δολιχό-
λους κέφιππους ζαπιέδες. Τὸν βάλανε στὴ μέση κιόρχισαμε
τὸ ἄσμα μας. Ἄλλ' ἐνῶ τὸ ἄσμα ἔλεγεν ὅτι τὸν ὑποδεχότανε
«ἅπας ὁ λαός», ἐκτὸς τῶν μαθητῶν εἶχαν ἔρθει μόνον πέντε
δέκα πρόσωπα τῆς τοπικῆς ἐξουσίας καὶ οἱ προύχοντες τοῦ
χωριοῦ κιἄλλοι τόσοι περιεργοί. Ὅταν ἡ συνοδεία τοῦ πασᾶ
ἔφτασε καὶ στὸ Χόντζα, ἀκούστηκε τὸ «Ἄλτσάι!» κιόρχισαν
καὶ τὰ Τουρκάκια κἀν νὰ ψάλλουν. Ἐπειτα ἀνακατευτήκαμε
καὶ πηγαίναμε ὄλοι μαζῆ. Ἀλλὰ σὲ λίγο κἀν εἶπαν ἓνα δικό
μας παιδί κἔνα Τουρκάκι κιόρχαχτηκαν καὶ σὲ μιὰ στιγμή
ἡ συμπλοκὴ γενικεύτηκε. Βροχὴ οἱ πέτρες καὶ στὴ μέση ὁ
πασᾶς. Οἱ ἔφιπποι χωροφύλακες κινήθηκαν νὰ μῆς χωρί-
σουν, ἀλλὰ τὸ μέρος ἦτο πολὺ ἀνώμαλο κἀπὸ τίς πέτρες
τάλογα ἀφηνίασαν. Μόνον ἡ φωνὴ τοῦ Δασκάλου μας, ποῦ
διάταξε «Παύσατε πῦρ!», ἔδωκε τέλος στὴ μάχη. Κιἄληθινὰ
ὁ Βέροβιτς κινύνεψε ἢ νὰ πέσῃ ἀπὸ τάλογο ἢ νὰ τοῦ σπά-
σουν οἱ πέτρες τὸ κεφάλι. Ἦτον ὁμως καλοκίγαθος καὶ δὲν
ἔδωκε σημασία στὸ ἐπεισόδιο. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τόσα ἔτη δὲν
τόχε λησμονήσει κἔτσι μοῦ θύμησε τὸ δάσκαλό μου.

Ὁ Καπετανάκης δὲ φρόντιζε μόνο γιὰ τὴ σωματικὴ μας
ἐνίσχυση, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μᾶς ἀναπτύξῃ τὸ θάρρος καὶ τὴν
τόλμη. Κιὰυτὰ γιὰ νὰ γίνωμεν, ὡς ἔλεγεν, ἀνδρείοι καὶ καλ-
λίτεροι τῶν προγόνων κἔτσι νὰ τελειώσωμε τὸ ἔργο των, τὴν
ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδας. Γιὰ νὰ κάμωμε κορμιὰ γερά,
μᾶς παρακινούσε στὰ γυμναστικά παιχνίδια. Γιὰ νὰ κάμωμε
καρδιὰς ἀτρόμητες καὶ νάψηφούμε τοὺς κινύνοους, βροῖμε ἄλλη
ἄσκηση. Νὰ πολεμοῦμε μὲ τίς σφήκες. Καὶ μεῖς πρόθυμοι
ζητούσαμε σφηκιές, τίς «ξεμυγίζαμε», κιόπλισμένοι μὲ φουν-
τωτοὺς κλάδους πολεμοῦσαμε μὲ τίς σφήκες ποῦ ξορμοῦσαν
ἐρεθισμένες.

Πολλοὺς ἀπὸ μᾶς τοὺς κέντρωναν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ὑπο-
χωροῦσε, ἂν δὲν ἐνικούσαμε πλήρη νίκη. δηλαδή τὸ ἐξόν-
τωμα τῆς σφηκιᾶς. Καὶ κάθε φορὰ αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα μᾶς
ἔδιδε τὴν ἰκονοποίηση καὶ τὴν ὑπερηφάνεια ἀληθινοῦ θοράμβου.

Ἐξαιρετικὴ ἦτον ἡ δόξα τῶν λαβωμένων, κείνων ποῦ κεντρο-
νοντο στὴ μάχη. Ἐπειτα στὸ σχολεῖο ἀναφέραμε τίς περιπέ-
τειες τοῦ ἀγῶνα κιὸ δάσκαλος ἄκουε μὲ σοβαρὸ ἐνδιαφέρο
καὶ παινοῦσε κείνους ποῦ ἔχαν ἀνδραγαθήσει.

Προβίβαζε μάλιστα καὶ κείνους πᾶνδραγαθοῦσαν. Τῶν
ἔδιδε τὴν ἄδειαν νὰ πηγαίνουν στὸ βιτσιλοπόλεμο, δηλαδὴ
πόλεμο μὲ τὰ ὄρνια. Κέπειδὴ αὐτὸς ἦτο πειδὲ ἐπικίντυνος, τὸν
ἔκαναν οἱ μεγαλείτεροι καὶ ἀνδρειότεροι.

Σὲ κάμποση ἀπὸ τὸ χωριὸ ἀπόσταση ἦτο μιὰ βαθεῖα χα-
ράδρα, ὅπου οἱ χωριανοὶ ἔρριχταν τὰ ζῶα ποῦ φοροῦσαν,
Ἐκεῖ κατέβαιναν γυπάετοι, ποῦ τοὺς λέγουν βιταίλες, κιἄλλα
ὄρνια κέτρωγαν τὰ φορῖμα. Ἄλλ' ἅμα παραχόρταιναν, βά-
ραιναι τόσο, ποῦ δὲν μποροῦσαν νὰ πετάξουν. Ἐπρεπε ναῦ-
ρουν ψήλωμα καὶ στὸ μεταξὺ βροίκαμε καιρὸ καὶ τὰ κτυπού-
σαμε μὲ πέτρες ἢ ξύλα καὶ πολλὰ σκοτώναμε.

Ἄλλ' ἂν τὰ ὄρνια στὶς στιγμὲς αὐτὲς δὲ μποροῦσαν νὰ
πετάξουν, ἀναπηδοῦσαν διμῶς ἀγριεμένα κ' ἐπιθετικά. Αὐτὸς
ἦτο ὁ κίντυνος, γιὰτ' εἶχαν ράμφη καὶ νύχια φοβερὰ καὶ μπο-
ροῦσαν νὰ βγάλουν μάτια ἢ κόψουν σάρκες. Εἶχαν δὲ καὶ
κάτι μάτια πρᾶσινωπά, ποῦ προξενοῦσαν τρόμο μὲ τᾶνά-
βλεμμά των.

Ἄλλ' ὁ φαλιδογένης εἶχε κένα ἐλάττωμα πολὺ ἀντιπαιδα-
γωγικὸ κιὸ ροισμένως ἀντίθετο στὴ προσπάθειά του νὰ μᾶς
κάμῃ ἄφοβους πολεμιστές. Ἦτο ὀξύθυμος κέδιδε ξύλο πολὺ.
Ἄλλὰ μᾶς γλύτωσε ἡ χήρα μητέρα ἐνὸς συμμαθητοῦ μας,
μιὰ ἀντρογυναῖκα. Ἀπὸ ἓνα χαστοῦκι, ποῦ ὄδωκε στὸ παιδί
της ὁ δάσκαλος, τοῦμεινε μιὰ βοή σταυτί. Ἡ μητέρα φοβή-
θηκε πὼς τὸ παιδί της θὰ κουφᾶθῃ καὶ μιὰ μέρα ἦρθε ἀγριε-
μένη στὸ σχολεῖο.

— Ἄκου, δάσκαλε, εἶπε τοῦ Καπετανάκη, ἐγὼ τὸ παιδί
μου τῶβαλα στὸ σκολιὸ γιὰ νὰ ξεστραβῶθῃ, ὅτι νὰ μοῦ τὸ
κουφάνῃς. Δὲ θέλω νὰ τὸ δέρω. Σὰν κάμῃ πρᾶμμα, νὰ μοῦ
τὸ λὲς ἐμένα κέγὼ τὸ δέρω. Γιατί, μὰ τὸ Θεὸ ποῦν' ἀπὸ
πάνω μας, ἄνεν τὸ ξαναδείρῃς θάρθῶ μὲ τὸ κόπανο!

Ἀπὸ τὴ μέρα κείνη ὁ δάσκαλος μετρίασε πολὺ τὸ ξύλο
γιὰ ἔλους.

Ἄλλ' ὡς μοῦ εἶπεν ὁ πασᾶς, οἱ Τοῦρκοὶ τοῦ χωριοῦ δὲν

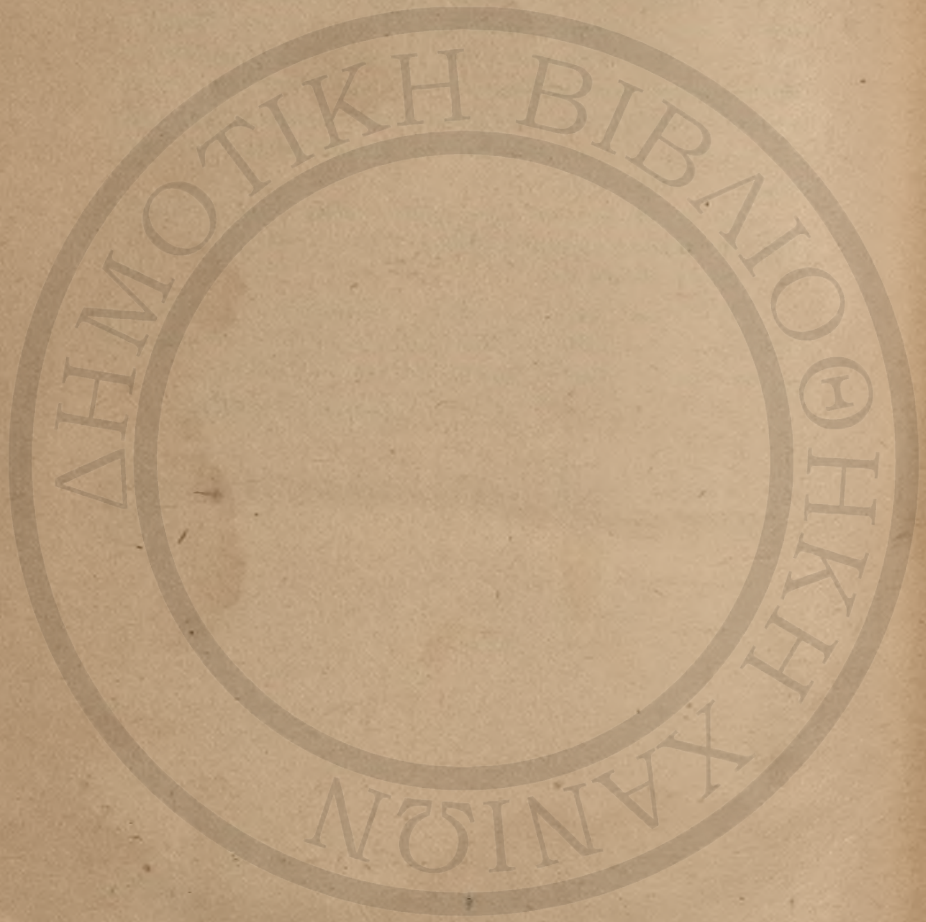
τὸν ἐχώνευαν· καὶ συγὰ τὸν κατάγγελλαν ὅτι ἐδίδασκεν ἐπαναστατικὰς ἰδέας καὶ ὅτι παρασκεύαζε τοὺς μαθητὲς νὰ γίνονιν ἀντάρτες κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Κεῖθε, φαίνεται, φύγει ἀπὸ τὸ νομὸ μας ὁ Βέροβις, ὅταν ἦρθε διαταγὴ ἀπὸ τὰ Χανιά νὰ συλληφθῇ. Τὸν ξόρισαν στὴν Τρίπολη τῆς Μπαρμπαριᾶς κὲκεῖ τράβηξε μεγάλα βάσανα. Στὸν καιρὸ τοῦ Φωτιάδη, οἱ βουλευτὲς τῆς Κρήτης τὸν ζήτησαν μαζῆ μᾶλλον ἐξόριστους. Γύρισε στὴν Κρήτη, ἀλλὰ πιῶμα. Ἦρθε φθισικὸς κύστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ πέθανε.

Τις τελευταῖες του ὥρες ἔγραψε σὲνα φύλλο χαρτὶ τὰ ἐξῆς, σὰν πατριωτικὴ του διαθήκη:

Στὸν τύραννο,

Εἶπε τὸ κλῆμα σὶν τράγο, ποῦ τῶτρωγε: «Κιῶς τὴ ρίζα νὰ μὲ φᾶς, πάλι θὰ βλαστήσω καὶ θὰ δώσω τὸ κρασί νὰ χαροκοπήσουν κεῖνοι ποῦ θὰ σὲ βάλουνε στὴ σούβλα.

Γ. ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ

ΚΑΚΟ ΣΥΝΑΠΑΝΤΗΜΑ

ΚΑΚΟ ΣΥΝΑΠΑΝΤΗΜΑ¹

Δίγα χρόνια πρὸ τοῦ 1821 στὸ Κράσι τῆς Πεδιάδας.

Ὁ Σιφογιάννης βγήκε ἀπὸ τὸ σπίτι του κιὰπὸ πίσω ἡ γυναίκα του φάνηκε στὴν πόρτα καὶ τοῦπε :

— Καλιὰ ἄχα γὰρ νὰ μὴν πῆς, ἡ μέρα ποῦνε.

— Μὰ δὲ θὰ κάμω δὰ κιαμμιά δουλειά, εὐλοημένη, Δὲ σοῦ τῶπα; Θὰ πάω νὰ δῶ ἂν εἶνε καιρὸς γιὰ διπλοσκάφισμα.

— Ὁ Θεὸς μαζὴ σου, μιὰ ποῦ δὲ μ' ἀκοῦς. Δὲς πῶς δὲ θὰ δουλέψης· μὰ μπορεῖς τουλόγου σου νὰ πῆς στὰ γονικά σου καὶ νὰ μὴν κάμης κιαμμιά δουλειά, καὶ Δαμπρὴ νᾶνε;

Ὁ γαῖδαρος περιμένε μπροστὰ στὴν πόρτα στρωμένος, κιὸ Σιφογιάννης, ἐνῶ τὸν ἔλυνε, εἶπε στὴν γυναίκα του μὲ λίγο νεύρωμα :

— Μὰ σοῦ τῶπα δά, σοῦ τῶπα, πῶς δὲ θὰ δουλέμω.

Πόσες φορὲς πρέπει νὰ σοῦ τὸ πῶ;

— Ἐγὼ πρέπει νὰ σοῦ τὸ πῶ, γιατί ἔνε βαρὰ σκόλη, καὶ ἔξά σου.²

— Καλά, καλά, εἶπεν ὁ Σιφογιάννης κιὰφοῦ ἔκαμε τὸ σταυρὸ του, ἀνέβηκε στὸ γαῖδοῦρι καὶ τοῦ φώναξε «σέ!» γιὰ νὰ ξεκινήσῃ.

Ἡ γυναίκα του ἔμεινε κάμποσα λεπτὰ στὴν πόρτα καὶ τὸν ἔβλεπε ν' ἀπομακρύνεται. Στὸ ἀναμεταξὺ μουρμούριος :

— Μὰ σὰν πάει μόνο γιὰ νὰ δῆ, γιάειντα τὸν ἐπῆρε τὸν κλαδεύτηρο;

Ὁ Σιφογιάννης ἦτο ἐξηγίαρὸς καὶ πάνω. Ἄλλὰ σὰν αὐτὸ δουλεντὴς δὲν ἦτον ἄλλος στὸ χωριό. Γιαυτό, ἂν κ' ἦτο θεοφοβούμενος, ἡ μεγάλη φιλοπονία του τὸν τραβοῦσε κιαμμιά φορὰ καὶ τίς ἑορτὲς νὰ μὴ μένη ἀργός. Ἄλλ' ὡς ἐλάφρωμα στὴ συνείδησή του εἶχε τὴν πρόφασιν ὅτι δὲν ἔκανε βαρεῖες δουλιὲς τίς ἑορτὲς. Διόρθωνε κανένα τράφο,³ ποῦχε

1 Ἀπὸ ἕνα ἱστορικὸ ἐπεισόδιο. — 2 Ὁ, κὶ θάλεις. — 3 Τράφος, ξερό-
τοιχος, ξερολιθιά.

χαλάσει, λευτέρωνε δέντρα ἀπὸ παρακλάδια ἢ ξεράδια, καθάριζε τὸ χωράφι ἀπὸ πέτρες ἢ ξεχόρτιζε καὶ κουβαλοῦσε τὸ βράδν στὸ σπύι χόρτα γιὰ τὰ ζῶά του ἢ ξύλα.

Κίθταν μιὰ φορὰ ὁ παπαῦς τῶκαμε τὴν παρατήρηση καὶ τοῦπε πῶς ἦτο πολὺ «ταμακίαρης», δηλαδὴ πλεονέκτης, ἐνῶ, ὡς ἄτεκνος ποῦ ἦτο, δὲν εἶχε πολλὰς ἀνάγκες, ὁ Σιφογιάννης κύταζε γύρω, γιὰ νὰ μὴν ἀκούση κανεὶς κείνο ποῦ θάλεγε, κἔπειτα σιγά :

— Δὲ θεωρεῖς τὰ πλοῦτη μου, γέροντα; εἶπε. Δουλεύγω καὶ σάλιο δὲν ἔχω στὸ στόμα. Δὲν ἔχω παιδιά, μᾶχω ἀφεντικά. Πρέπει νὰ δουλεύγω, γιὰ νᾶχω νὰ πλερόνω τὸ χαράτσι καὶ τᾶλλα δοσίματα. Καὶ σὰν ἔχω νὰ χορταίνω τὸν Ἄγα καὶ τὸ Σούμπαση¹ καὶ κάθε γανίτσαρο ποῦ μοῦ ζητᾶ, γλυτόνω σικιάς ἀπὸν τοὶ ξυλιές καὶ χερσίτερα. Δουλεύγω, σὰ σκλάβος, γιὰ τὴ σκλαβιά μου.

Ἐποπαῦς ἀνασιτέναξε :

— Καὶ ποιὸς χριστιανὸς δὲν εἶνε σκλάβος καὶ δὲ δουλεύγει γιὰ τὴ σκλαβιά του ;

Στὸ κεφάλι του ὁ Σιφογιάννης φοροῦσε μαύρη πέτσα². Οἱ Ρωμοὶ τότε ἀπόφευγαν τὰ ζωηρὰ χρώματα καὶ φρόντιζαν νὰ φαίνονται ταπεινοί, γιὰ νὰ μὴ θεωροῦνται ἐπιδεικτικοί, ὅτε μποροῦσαν νὰ θεωρηθοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους προκλητικοί. Μὲ τὸ βάδισμα τοῦ γαῖδουριοῦ, σειότανε ἡ ἄκρη τῆς πέτσας τοῦ Σιφογιάννη. Ἦτον καθισμένος στὸ σαμάρι δίπλα, μὲ ρωμαϊκὴ καβάλα, ὅπως τὴν ἔλεγαν τότε καὶ τὴν λέγουν ἀκόμη. Οἱ Ρωμοὶ καβαλοῦσαν ἔτσι, γιὰ νὰ εἶνε ἐτοιμοὶ νὰ πεζέψουν, ἅμα φαινότανε Τούρκος. Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἐγκαιρὴ δουλικὴ ταπεινώση, τὸ μικρότερο ποῦχαν νὰ ὑποφέρουσαν ἦτο τὸ ξύλο.

Σαυτὴ τὴν ἀνάγκη βρέθηκε ὁ Σιφογιάννης, μόλις ἀπομακρύνθηκε λίγο ἀπὸ τὸ χωριό. Καὶ τὸ συναπάντημα, ποῦ τοῦρθε, ἦτον ἀπὸ τὰ πειδὶ ἐπίφοβα ποῦ μποροῦσαν νὰ τοῦ τύχουν. Ἀντίθετα ἐρχόταν ἕνας Τούρκος ἐφιππος.

¹ Ἀντιλοσάκος ἢ ἐπιστάτης τοῦ Ἄγα, τύραννος φοβερώτερος καὶ τοῦ Ἄγα.—² Στεγὴ δὲθόν, ποῦ τύλιγε τὴν κεφαλὴν.

Ἐκ μακρῶν τὸν γνώρισε. Καὶ ποιὸς δὲν τὸν γνώριζε;
Ἦτον ὁ Ἁγῶς τοῦ Μοχοῦ, ποῦ λεγότανε Μόχογλου.

Τὴν ἴδια στιγμήν ὁ Σιφογιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ γαϊδοῦρι,
ἔσυρε τὸ ζῶο στὴν ἄκρην τοῦ δρόμου, τὸ κράτησε κεῖ ἀκίνητο
καὶ στάθηκε μετ' ἴδιος δίπλα νὰ περιμένῃ τὴ διάβα τοῦ Ἁγῶ.
Μετὰ πέντε λεπτὰ ὁ Μόχογλου ἔφτανε μὲνα ψαρὸ ἄλογο.
Θάπτε σαράντα πέντε εἰσῶν, ἀλλὰ φαινότανε γεροντώτερος.
Ἦτονε παχύς, ἀλλ' ἢ κενερώδης τοῦ προσώπου του μαρτυ-
ροῦσε πῶς τὸ πάχος του ἦτον ἀρρωστικόν. Στὸ βλέμμα του
τὸ ἄτονο καὶ θολὸ φαινότανε κούραση, ἀλλ' ἢ κούρασή του
βέβαια δὲν ἦτον ἀπὸ ἐργασία. Εἶχεν ὅμως στιγμὲς ποῦ σαυτὰ
τὰ ψόφια μάτια ἄναβε φοβερὴ φλόγα ὁ θυμὸς κὴ τρεανικὴ
παραφροσύνη.

Τὰ σαλβάρια του ἦσαν ἀπὸ γαλάζια τσόχα, σιὸ κεφάλι
φοροῦσε σαρκί κ' ἄσπρο καὶ στὴ μέση του εἶχε μπιστόλες καὶ
γιαταγάνι.

Ὁ Μόχογλου ἦτο, ὡς εἶπαμεν, ὁ Ἁγῶς, δηλαδὴ ὁ τιμα-
ριοῦχος τοῦ Μοχοῦ καὶ τῆς περιοχῆς του. Κιὼς Ἁγῶς ἦτον
ἀπόλυτος κύριος τῆς ζωῆς καὶ τῶν περιουσιῶν τῶν ραγιά-
δων, μάλιστα τὰ χρόνια κεῖνα τῆς γανιτσαρικήσ ἀναρχίας,
ποῦ καὶ κατώτεροι Τούρκοι ἔδεχναν καὶ σκότωναν Ρωμιούς,
χωρὶς νὰ δίδουν ἢ νὰ χρωστοῦν λογαριασμὸν σὲ κανένα.

Ὁ Μόχογλου δὲν ἦτο ἀπὸ τοὺς χειρότεροὺς Τούρκους.
Εἶχε κάμει φοβερὰ πράγματα, ἀλλ' εἶχε καὶ καλὰς στιγμὲς.
Εἶχε σκοτώσει Ρωμιούς, γιὰ φύλλον πῆδημα ἢ γιὰ τίποτε
ἐπιτελῶς, ἀλλ' εἶχε σκοτώσει καὶ καπανταῖδες Τούρκους ποῦ
πεύραζαν Ρωμιούς στὴν περιοχὴν του, τοὺς ραγιάδες του, ὡς τοὺς
ἔλεγε. Ἀλλὰ τὴν προστασίαν του ἄπλωνε κεῖν ἀπὸ τὴν πε-
ριοχὴν του, σὲ Ρωμιούς ποῦχε πάρει σιὸ χαρῆμι τῶν ἀδερφῶ-
των ἢ κόρες των. Ἐνδεχόμενον ὅμως ἦτο νὰ σκοτώσῃ μετὰ
κίμπισον καιρὸν καὶ κείνον ποῦ ἔσωσε.

Εἶχε μιὰ νέα ὑπηρετρία χριστιανὴ καὶ μιὰ μῆρα τῆς λέει :

— Θεῶ, μορῆ, νὰ σὲ παντρέψω ;

— Θέλω, ἀγῶ.

— Διάλεξε τὸν καλλίτερο Ρωμιὸν νεληκανῆ νὰ σοῦ τότε
βλοῦσω.

Ἡ ὑπηρετρία ἐδιάλεξε τὸν καλλίτερο νεὸ ἀπὸ τ' Ἀβδοῦ,

ποῦτον χωριό της· κιό' Ἀγᾶς τοῦ ἔστειλε παραγγελία νὰ πάρη τὴν ὑπηρετρία του· τοῦ ἔστειλε μαζὴ κένα φουσέκι, ποῦ σήμαινε «ἂν ἀρνηθῆς, θὰ σκοτωθῆς». Ὁ νέος, ἐννοεῖται, δέχτηκε κιό γάμος ἔγινε. Κουμπάρος ὁ Μόχογλους μὲ ἀντιπρόσωπο. Μετὰ μιὰ δυὸ μέρες πῆγε ἡ νύφη νὰ χαιρετήσῃ τὸν Ἀγᾶ. Κιό Μόχογλους τῆς εἶπε :

— Ἀρέσει σου, μορῆ, ὁ γαμπρός ;

— Ἀρέσει μου, ἀγᾶ.

Μιὰ πιστολιὰ τοῦ Ἀγᾶ τὴν ξάπλωσε κάτω σκοτωμένη.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ψυχικὴ ἀνωμαλία τοῦ Μόχογλου δὲν προσερχότανε μόνον ἀπὸ τυραννικὴ παραφροσύνη, ἀλλὰ, φαίνεται, κιὰπὸ τὸ πιετό. Οἱ Μπουρμάδες, δηλαδὴ οἱ Κρητικοὶ ποῦχαν γίνει κιόλο γινόντανε Τοῦρκοι, εἶχαν συμβιβάσει στὴν Κρήτη τὸ μοαμεθανισμὸ μὲ τὸ κρασί κῆσαν πολλοὶ ποῦ κρυφὰ ἢ φανερὰ παράβαιναν τὴν ἀπαγόρευση τοῦ Μουχαμέτη. Ὁ Μόχογλους ἔπινε κρυφὰ, ἀλλὰ δὲν ἔπινε γιὰ τοῦτο καὶ τὸ λιγότερο.

Στὰ πέντε λεπτὰ, ποῦ περιμένε ὁ Σιφογιάννης, συλλογίζοτανε σὲ τι διάθεση θαῦρισκε ἀρᾶ γε τὸν Ἀγᾶ. Κιὰν ἦτο στὰ δαιμόνια του, τι κακὸ νὰ τὸν περιμένε. Θυμότανε τὰ λόγια τῆς γυναικας του καὶ μετανοοῦσε ποῦ δὲν τὴν ἄκουσε. Ἵσως ἢ ἁμαρτία νὰ δουλέγη μέρα ἐξαιρέσιμη (γιατ' ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι κάποια δουλειὰ πῆγαινε νὰ κάμῃ) τοῦφερε σιὸ δρόμο του τὸ Μόχογλου νὰ τὸν τιμωρήσῃ.

Ὁ Μόχογλους ὅταν ἔφτιασε, ἀπὶ νὰ περάσῃ, σταμάτησε τὸ ἄλογό του μπροστὰ σιὸ Σιφογιάννη καὶ τοῦπε :

— Ποῦ πῆς, μορῆ ;

— Σιὸ ὄρισμούς σου ἀγᾶ. Πάω σιὰμπέλι μου νὰ κάμω μιὰ δλιά δουλειά.

— Καὶ σήμερο δὲν ἔχετε σκόλη, ἐσεῖς οἱ Ρωμοί ;

Ὁ Σιφογιάννης ἄρχισε νὰ τρέμῃ.

— Ναίσκε, ἀγᾶ.

— Ὅϊλέσα,¹ μορῆ, εἶνε κοῖμα νὰ δουλεύῃ τέτοια μέρα ἔνας Ρωμιός ;

— Ναίσκε, ἀγᾶ, ἀποκριθῆκε ὁ Σιφογιάννης κῆτρεμε περισσότερο.

¹ Τουρκ. Δηλαδή.

— Τὸ ζιμιὸς¹ ἐσὸν δὲν εἶσαι καλὸς χριστιανός.

— Δὲν εἶμαι, πρέπει, ἀγᾶ.

— Σὰ δὲν εἶσαι καλὸς Ρωμῶς, θὰ σὲ κάμω Τοῦροκο.

Ὁ Σιφογιάννης ἔκαμε γὰ παρακαλέσῃ, ἀλλ' ἀπὸ τὴν τρομάρα του τραύλιζε :

— Γιὰ τὸ Θεό, ἀγᾶ...καὶ γὰ χαρῆς τὰ παιδιὰ σου...

Ὁ Μόχογλους ἄγγιξε τὴ μπιστόλα καὶ τοῦπε :

— Δὲ θές; Καλλίτερος εἶσαι σὺ, γκισούρη, ἀπὸ *μένα ποῦμαι Τοῦροκος;

— Ὁϊ, ἀγᾶ.

— Αἶ, γὰ πῆς καὶ γλῆγορα τοῦ μπιστόλας, γιατί ἀνημένει. Καὶ τὴν ἴδια στιγμή τραβήξε τὴ μπιστόλα.

— Ὁ,τι θές, ἀγᾶ. Ὁ,τι δορίζεις. Δικός σου εἶμαι.

Χωρὶς γὰ βάλῃ στὴ μέση του τὴ μπιστόλα, ὁ Μόχογλους τοῦπε :

— Ἐβγα σαυτόνὲ τὸν τράφο, μωρέ!

Ὁ Μόχογλους εἶχε στὸ στόμα ἓνα σαρκώδιο γέλιο· μὰπὸ τὸ σαστισμὸ του ὁ Σιφογιάννης κιὰπὸ τὸ δουλικὸ φόβο ποῦ δὲν τὸν ἄφηρε γὰ σηκώσῃ τὸ βλέμμα στὸ πρόσωπο τοῦ Ἄγᾶ, δὲν εἶδε τίποτε. Ἀρέβη ὡς τόσο στὸν ξερότοιχο μὲ ἀρκετὴ δυσκολία ἀπὸ τὴν τρομάρα ποῦ τὸν κρατοῦσε σ' ὅλα του τὰ μέλη. Τουρτούριζε ὁ κακομοίρης καὶ τὰ δόντια του κτυποῦσαν. Τότε ὁ Μόχογλους τοῦ εἶπε :

— Ὁ,τι σοῦ λέω γὰ λές!

Εἶτε ἀπὸ τὸ σαστισμὸ του, εἶτε διὰ γὰ γίνῃ εὐάρεστος στὸν Τοῦροκο, εἶπε στὴν ἀπόκρισή του μιὰ τουρκικὴ λέξη ἀπὸ τις ὀλίγες ποῦξερε :

— Πέκ ἔῦ, ἀγᾶ. (Πολὸ καλά).

Ὁ Μόχογλους ἄρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ μὲ τόνον ἱερατικῆς εὐχῆς :

Τούρτουρος καὶ τουρτουρίνα!

Ὁ Σιφογιάννης ἐπανάλαβε :

Τούρτουρος καὶ τουρτουρίνα!

Κὼ Μόχογλους ἐσυμπλήρωσε :

Καὶ μεγάλη Τουρκαρίνα!

---

† Λοιπὸν,

*Αφοῦ ἐπανάλαβε καὶ τὴ δευτέρα φράση ὁ χωρικός, ὁ Ἁγᾶς τοῦ εἶπε :

— Ἁγνάτισες¹ ἐδά, μωρέ, εἶντα γίνηκε ;

Μὲ δειλὸ νεῦμα φανέρωσε ὁ Σιφογιάννης πῶς δὲν κα-
τάλαβε.

— Θὰ σοῦ τὸ πῶ, ἐγώ, εἶπεν ὁ Μόχογλους. Ἐτούρκειά
σε. Καὶ νὰ μοῦ γνωρίζῃς καὶ χάρη ποῦ σὲ γλύτωσα ἀπὸ τὸ
σουνέτι.² Ἀπὸ σήμερο καὶ πέρα εἶσαι Τοῦρκος. Θὰ παίρῃς
ἀμπιέσι³ καὶ θὰ προσκυνᾷς, σὰν Τοῦρκος.

Ὁ Σιφογιάννης ἔκλινε τὴν κεφαλὴν.

— Στὸ ὄρισμούς σου, ἀγᾶ...μά...

— Μὰ καὶ μὰ δὲν ἔχει ! Εἶσαι Τοῦρκος. Σοῦ δίδω κιόνομα
τούρκικο· Τζαφέρης.

*Ἐκλινε πάλιν τὴν κεφαλὴν του ὁ χωρικός, χωρὶς νὰ πῆ
λέξη.

— Αἶντε δά, εἶπεν ὁ Μόχογλους, καὶ νὰ μὴν ἀκούσω
πῶς πίνεις κρασί. Κατὲς πῶς ὁ προφήτης μας εἶπε νὰ μὴν
πίνωμε κρασί. Ἐγὼ ποῦ θωρεῖς δὲν τὸ βάνω ποτὲ στὸ στόμα
μου. Εἶνε μεγάλον κρῖμα. Ντοαλέρ⁴, Τζαφέρ ἀγᾶ !

Ὁ Μόχογλους, ἀφοῦ ἔβαλε τὴν μπιστόλα στὴ μέση του,
ἐφτέρνισε τᾶλόγῳ του κῆφυγε· κιὸ Σιφογιάννης ἔμεινε στὸ
δρόμον μόνος μὲ τὴν ἀπελπισία του. Τὸ χοντροῦ καὶ μαῦρον του
χέρι σπόγγισε ἴδρωτα ἀγωνίας ἀπὸ τὸ μέτωπό του.

— Ἄ ! γυναῖκα, γυναῖκα, εἶπε μᾶναστεναγμῶ, καλὰ ποῦ
μοῦ ληγες καὶ δὲ σᾶκουσα. Νὰ ἡ ἁμαρτία ποῦ μῆφερες. Κεῖδὰ
εἶντα θὰ κάμω ;

Μιὰ στιγμή κίνησε γιὰ νὰ γυρίσῃ στὸ χωριό· ἀλλ' εὐθὺς
ἄλλαξε γνώμη καὶ τράβηξε κάτω πρὸς τὰμπέλι, ὅπου πῆγαινε.
Στὸ κεφάλι του ἦτο ἓνα φοβερὸ κιὰξέμπλεκτο ἀνακάτωμα.
Μιὰ φορὰ ποῦ ὁ Μόχογλους τοῦπε νὰ γίνῃ Τοῦρκος, πῶς
μποροῦσε νὰ παρακούσῃ ; Ἡ τιμωρία του θὰ ἦτο θάνατος,
ἀφροῦ καὶ χωρὶς αἰτία σκότωνε. Ἀλλὰ καὶ νὰ χάσῃ τὴν πίστη
του εἶσι ; Ὁ πατέρας του κοὶ πρόγονοί του μὲ τόσα ποῦ ὑπό-
φεραν ἐφύλαξαν τὴ θρησκείαν των· κι' αὐτὸς γιὰ μιὰ φοβέρα

1 Ἁγνατίσω (Τουρκ.) καταλαβαίνω. — 2 Περιτομή. — 3 Πλύσιμον
γιὰ τὴν προσευχὴ. — 4 Στὸ καλό, Τουρκ.

θάλλαξοπίστιζε; Πάλι όμως δὲν εὑρισκε μέσα του ἀνταπά-
ρηση μαρτυρική κι ἄμα ἔφτανε στὴ σκέψη νὰ παρακούσῃ
τὸν τύραννο κιὰς πέθαινε γιὰ τὴ πίστη του, ξέφευγε καὶ ζη-
τοῦσε τρόπο νὰ σώσῃ καὶ τὴν πίστη καὶ τὴ ζωὴ του. Νὰ πάῃ
στὸν Ἀγῶ καὶ νὰ πέρσῃ στὰ πόδια του; Ὅχι· θὰ τὸν ἄφηραν
νὰ μπῆ στὸ κονάκι του. Ἀλλὰ καὶ πάλι ἡ μπιστόλα θὰ τοῦ
μιλοῦσε. Νὰ βάλῃ ἄλλον νὰ μεσιτέψῃ; Ποιόν; Ἀλλὰ κιὰφοῦ
μπροστὰ στὸ Μόχογλου δέχτηκε ὁ ἴδιος νὰ γίνῃ Τοῦρκος, μαρ-
τύρησε πίστη στὸ Μουχαμέτη. Καὶ τώρα ἂν ἔμενε χριστιανός,
ἦτο ὡς νὰ γύριζε ἀπὸ τὴν τουρκικὴ στὴ χριστιανικὴ θρη-
σκεία. Κι αὐτὸ θὰ ἦτο ἡ ἐσχάτη προσβολὴ κατὰ τῶν Τούρκων
καὶ τῆς θρησκείας των. Μιὰ μόνη διέξοδο ἔβλεπε· νὰ εἶνε στὸ
φανερὸ τοῦρκος καὶ στὸ κρυφὸ χριστιανός.

Οἱ περισσότεροι στὴν Κρήτη ποῦχαν τουρκέφει καὶ τούρ-
κευαν, αὐτὴ τὴν ἀπόφαση ἔπαιρναν. Γιατὸ κι ἄλλαξοπίστιζαν
ἄλλοι μαζὴ οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν. Ἀλλ' εἶτε κοῖ ἴδιοι, εἶτε
οἱ ἀπόγονοὶ των, σὲ μιὰ ἢ δυὸ γενεές, συνείδηζαν νὰ ζοῦν ὡς
τούρκοι καὶ τότε ἀληθινὰ ἀπαρνοῦντο τὴν καταδιωγμένη
θρησκεία των. Ἦτο όμως καὶ πολὺ δύσκολο, πολλὰκις κι-
αδύνατο νὰ κρατήσουν τὴν ἀπόφασί των, νὰ κάνουν κρυφὰ
τοὺς τύπους τῆς χριστιανικῆς λατρείας καὶ φανερά νὰ ἔπερνοῦν
ὡς Τοῦρκοι.

Ὁ Σιφογιάννης πέρυσε ἔλο τ'ἀπόγεμα στὰμπέλι του κι ὅλη
τὴν ὥρα καταγινότανε σὲ διάφορες μικροδουλιές, ἀλλὰ πραγ-
ματικῶς δούλευε τὸ μυαλό του καὶ βασανίζότανε νὰ βγῆ ἀπὸ
τὸ φοβερὸ ἀδιέξοδο, ποῦ τὸν εἶχε βάλει ὁ Μόχογλους. Καὶ
τρόπο νὰ γλυτώσῃ δὲν εὑρισκε.

Μόνο μιὰ ἐλπίδα εἶχε· ὅτι ὁ Ἀγῶς ἦτο μεθυμένος, ὅτι
τὸ μεθύσι του τὸν ἔβγαλε σαυτὸ ποῦ τοῦκαμε κι ὅτι τὴν ἄλλη
μέρα θὰ τὸ λησμονοῦσε. Πῶς μποροῦσε ν'ἄνε σοβαρὸ ἔνα
τέτοιο τούρκεμα; Εἶχε ἀκούσει πῶς κι ἄλλους χριστιανούς
εἶχαν πρὸ ἔτων τουρκέφει μόνο μὲ λίγα λόγια ἐνὸς ἡμέρας,¹
ἀλλὰ σαυτὴ τὴν περίσταση ἦτο τοῦλάχιστον ἕνας ἀντιπρόσω-
πος τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας. Πῶς νὰ θεωρηθῆ λοιπὸν
ἀληθινὸ τὸ τούρκεμα ποῦ γινε στὸ δρόμο κι ἀπὸ τοῦρκο ποῦ

¹ Ἡμέρας, ἰσρὲς μωαμεθανός.

δὲν εἶχε κανένα ἱερατικὸ ἀξίωμα; Ἄλλ' ἂν τὸ προῖμμα δὲν εἶχε τυπικὸ κῦρος, εἶχε ὅμως πραγματικόν. Ἀφοῦ τῶθελε ὁ Μόχογλους κῆ μπιστόλα του νὰ γίνῃ τοῦρκος, ἦτον ἀναγκα-
σμένος νὰ γίνῃ. Καὶ δὲν ἦτο τὸ ἴδιο; Δὲν θὰ πῆγαινε πειὰ
στὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ στὸ τζαμί, δὲν θὰ λεγότανε Γιάννης, ἀλλὰ
Τζαφέρης. Καὶ πάντα θὰ κολαζότανε. Μποροῦσε νὰ παραβῆ
τὴν προσταγὴ τοῦ τυράννου καὶ χωρατὰ ἂν τοῦ τῶκαμε;

Ἐνῶ εἶσι σκεπτότανε, ἀναστέναιζε κέλεγε:

— Ἄχι! Θεέ μου, δὲ λυπᾶσαι μπλεῖδ τοὶ χριστιανούς;

Ἐξέχασές μας τοὶ κακομοιρίδες; Κιᾶρχισε κέκλαιγε.

Σὲ λίγες ὥρες ἀπογέραςε ἀπὸ τὴ ψυχικὴ του ἀγωνία. Καὶ
τόσο ἀποχυμένο καὶ χλωμὸ ἦτο τὸ πρόσωπό του ὅταν τὸ
βράδυ γύρισε στὸ σπίτι, ποῦ ἡ γυναῖκα του νόμισε πῶς ἦτον
ἄρρωστος.

— Ὅι, δὲν εἶμ' ἄρρωστίρης, τῆς εἶπε μόνο ἐκουράστηκα.

Σκεπτότανε νὰ μὴν πῆ σὶν ἡ γυναῖκα του τὴ συνάντησή
του μὲ τὸ Μόχογλου καὶ τὰ ὅσα ἀκολούθησαν, ἕως ὅτου θά-
βλεπε τρόπο νὰ ξεμπλέξῃ.

— Ἐκουράστηκες; εἶπεν ἡ Σιφογιάννενα. Θωρεῖς τα δά;
Καλὰ τὸ φοβοῦμοννε γώ. Μά, καλοροζίζικε ἄθρωπε, δὲ φο-
βᾶσαι τὴν ἁμαρτία, τέτοια σκόλη ποῦνε;

— Αἶ, ὅ,τι γίνηκε, γίνηκε, εἶπεν ὁ Σιφογιάννης κέπεσε
σῆνα πεζοῦλι τοῦ σπιτιοῦ. Ἄλλη φορὰ δὲ θὰ τὸ κάμω. Μὰ
ὁ Θεὸς τὸ κατέει πῶς ἄ δὲ δουλεύγω καὶ καματερὲς καὶ σκό-
λες, δὲ θὰ προφτάνω νὰ μπουκόνω τσάγάδες, νὰ μάφίρουνε
νὰ ζῶ.

Ἡ Σιφογιάννενα εἶχε ἀνάψει φωτιά κ' ἔτοιμαζότανε νὰ
μαγειρέψῃ. Δίπλα τῆς σὶν πυροστιά ἦτο ἓνα κιοῦπι, σκεπα-
σμένο καὶ δεμένο μὲ πανί.

— Κ' εἶντα χαζιρεύεσαι¹ νὰ μαγερέψης; ρώτησε ὁ Σιφο-
γιάννης.

— Σύγλυνα². Αὐτὰ ποῦ μοῦπεψε τοῖ προημερονὲς ἡ συν-
τέκνισα ἀπὸν τὸ Λασίθι.

— Σύγλυνα; ξεφώνησε μὲ τρομάρα ὁ Σιφογιάννης.

1 Χαζιρεύομαι Τουρκ. ἔτοιμάζομαι. — 2 Χοιρινὰ κρέατα διατηρη-
μένα στὸ λίπος των.

— Γιάειντα; Φοβᾶσαι νὰ μὴ μᾶς ξεθῆ κιανελς Τοῦρκος μουσαφίρης; Θέ μου, βλέπε μας!

— Ἐγὼ χοιρινὸ δὲν μπορῶ μπλειὸ νὰ τρώω.

— Γιάειντα;

— Γιατί ἴμαι Τοῦρκος.

Ἡ γυναίκα τὸν παρατήρησε μὲ ἀπορία. Τρελλάθηκε ἢ χωράτενε;

— Τοῦρκος; Εἶντα λόγια ἢ ἀντά, νοικοκύρη μου;

Ἀποφάσισε καὶ τῆς διηγῆθηκε πῶς στὸ δρόμο τὸν τούρκεγε ὁ Μόχογλους.

Ἡ Σιφογιάννερα ἔμεινε.

— Κεῖδά; εἶπε μὲ μισή φωνή.

— Εἶντα μποροῦμε νὰ κάμουμε; Τοῦρκο μὲ θέλει τούρκο θὰ γενῶ.

— Νουσουμπέτι! νὰ τοῦροθῆ! καταράστηκε ἡ Σιφογιάννερα, ἀλλὰ καὶ φρόντισε νὰ χαμηλώσῃ τὴ φωνή της.

— Ἄ δὲν κάμω τὸ θέλημά του, κατὲς εἶντα θὰ γενῆ.

Μὲ βαθὺν ἀναστεναγμὸ ἡ γυναίκα εἶπε:

— ὦ Χριστέ μου!

Ἐπειτα:

— Κεῖντα θὰ κάμης ἐδά;

— Πρῶτα πρῶτα θὰ πάρω νὰ λέωμαι Γιάννης καὶ θὰ λέωμαι Τζαφέρης. Θὰ φορῶ σαρίκι καὶ θὰ πῶ στὸ χωριὸ πῶς ἀπὸ σήμερο καὶ πέρα εἶμαι τούρκος.

Μείνανε συλλογισμένοι κάμποσα λεπτά. Ἐπειτα ἡ γυναίκα εἶπε:

— Δὲν πᾶς νὰ τὸ πῆς καὶ τοῦ παπαῖ;

— Κεῖντα μπορεῖ νὰ μοῦ κάμῃ κιὸ κακοροζίκος ὁ παπᾶς; Νὰ βρῆ τὸ μπελλά του μιαντός;

— Μιὰ βουλή θὰ σοῦ δώσῃ.

Ὁ Σιφογιάννης πῆγε τὴν ἴδια βραδιά καὶ ζήτησε γνώμη τοῦ παπαῖ. Ἄλλ' ὁ παπᾶς, ἕνας καλὸς καὶ μὲ θάρρος χριστιανός, τοῦ υποσχέθηκε κάτι περισσότερο τὴ μεσολάβησή του:

— Θὰ πάω ἴδὼ νὰ τόνε δῶ κιὸ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ τόνε βρῶ στοὺ καλὲς του. Μᾶνεν τόνε βρῶ στὰ δαιμόνια του, καὶ

για σένα δὲ θὰ κάμω προῶμιμα κείμενα μπορεῖ νὰ μοῦ δώση
κιὰμὰ μπιστολιὰ. Ἡ γιὰλήθεια εἶνε πῶς ὄντεν ἐρχεται σὶδ
χωριὸ δὲ μοῦ ἀγογιμοιλεῖ. Νὰ σοῦ πῶ κιόλας πολλὰ κακὸς
δὲν εἶνε... (εἶπε σταυτὶ τοῦ Σιφογιάννη) μᾶνε κουζουλός...
θαροῶ πῶς πίνει κιόλας.

Ὅσο νὰ περιμένη τὴν ἀπάντησιν τοῦ παπᾶ, ὁ Σιφογιάν-
νης δὲ βγῆκε ἀπὸ τὸ σπίτι του. Ἄν ἔβγαине, ἔπρεπε νὰ βγάλῃ
τὴ μαῦσιν πέτσι καὶ νᾶρχίσῃ νὰ κἀνῃ ἐξωτερικῶς τὸν Τοῦρκο.
Ἄφῆκε μὴ μέρα καὶ τὴ δεύτερην πῆγε ὁ παπᾶς σὶδ Μοχὸ
νᾶβρον τὸν Ἄγᾶ. Κιόταν τὸ βράδν γύρισε, εἶπε σὶτὴ Σιφο-
γιάννενα ἀπὸ τὴν πόρτα :

— Ἀνεξιτιὸ, εἶν' ἀκόμ' ἀπὸ κεινὰ τὰ Αἰσιδιώτικα σύ-
γλυνα; Νὰ τὰ τηγανήσῃς μαῦγὰ νὰ τὰ φᾶμε μαζῆ.

Κιὰφοῦ μπῆκε κἔσπρωξε τὴν πόρτα, εἶπε :

— Φέρε καὶ κρασί. Ὁ ἀγᾶς μοῦ παράγγειλε νὰ πιῶμε
καὶ σὶτὴν ὑγιὰ του.

— Καλὸ μουζνιέ¹ μᾶσε φέρνεις, εὐλοημένε; εἶπε ἡ γυ-
ναῖκα. Δόξα σοι ὁ Θεός!

— Δοξασμένο νᾶνε τὸνομά του! εἶπε κιὸ Σιφογιάννης
κἔκαμε τὸ σταυρό του.

— Ὁ Θεὸς ἀλήθεια ἔκαμε καὶ τὸν ἐβροῖκα σὶτὰ καλά του,
εἶπεν ὁ παπᾶς. Καὶ κατὲς εἶντα μοῦπε; Σέ *δε, λέει, πῶς δὲν
εἶσαι καλὸς χριστιανός, γιὰτὶ πῆαινες νὰ δουλέψῃς μέρα σκόλη,
καὶ γιὰυτὸ *βαλε σὶδ νοῦ του νὰ σὲ κἀμῃ Τοῦρκο.

— Ἡ ἁμαρτία, μουρομούρισε ἡ Σιφογιάννενα.

— Δὲ σᾶς εἶπα πῶς ὁ Μόχογλους δὲν εἶνε κακός; Μα-
γᾶρι νᾶσαν κιᾶλλοι Τοῦρκοι σὸν κιαυτόν. Μόνον νὰ μὴν εἶνε
σὶτὰ μεράκια καὶ τὰ μπουριά του. Ὡστε νὰ μὲ δῆ, ἐνωσε γιὰτὶ
πῆα κιᾶρχιζε νὰ γελᾶ. Στὸ ὕστερο μοῦ λέει: «Σὰν τότε θές,
ἐσὸν παπᾶ, χριστιανό, χάρισμά σου. Ἄς μείνῃ σὶτὴν πίστη σας.
Καὶ καλὰ *καμες κῆρθες γλίγωρα, γιὰτὶ, ἄ μαθητευότανε πῶς
ἐτούρκεψε, δὲ θὰ μπόριε μπλειὸ νὰ ξετορνεῖσῃ.

Τόσο βάρος ἔφυγε ἀπὸ τὸ σιῆθος τοῦ Σιφογιάννη καὶ
τόση χάρη γνώριζε γιὰ τὸ γλυτωμό του, ποῦ εὐχῆθηκε γιὰ
τὸν τύραννο :

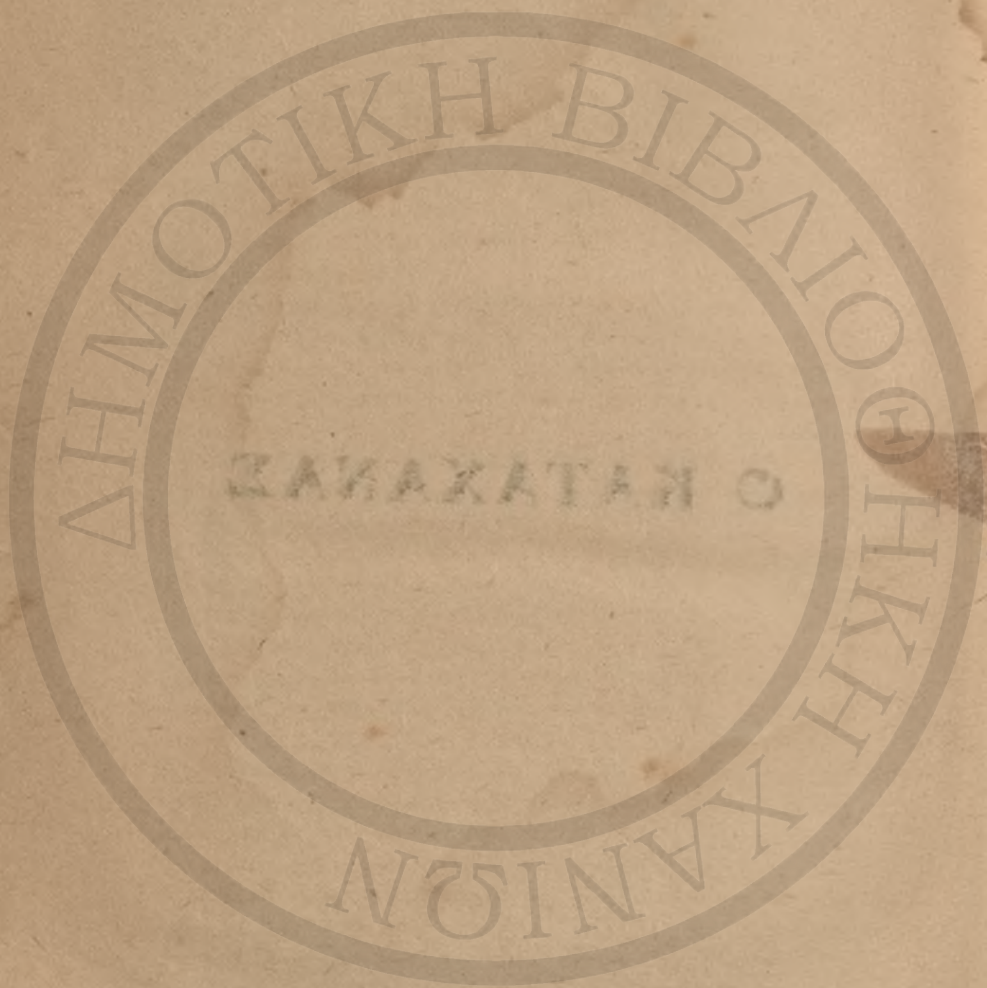
— Ὁ Θεὸς νὰ τοῦ δώσῃ τοὺς χρόνους ποῦ μοῦκοψε!

¹ Μουζνιές (Τουρκ.) χαμπάρι, ἄγγελμα.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΧΑΝΙΩΝ

© ΚΑΤΑΧΑΝΑΣ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆԻ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ҚАЗАҚСТАН

Ο ΚΑΤΑΧΑΝΑΣ

Ὁ Δοιμομηγελῆς ἔπινε χρόνια καὶ μόνον ὅταν ἀρρώσθησε ἔπαυε νὰ πίνη. Τότε ἤσυχασε καὶ τὸ χωριὸ ἀπὸ τὶς βλαστήμιες καὶ τὶς κακίες του. Τὸ κρασί, ποῦ στοὺς πολλοὺς φέρνει εὐθυμία, χωρατὰ καὶ τραγούδια, σαυτὸν ἔφερε νεῦρα καὶ θυμούς, βροσιές καὶ βλαστήμιες. Κ' ἐπειδὴ πρὸ ἐτῶν εἶχε κάμει ἔξω, εἶχε πλουτίσει ἐκεῖ τὸ ὑβρεολόγιό του· κῆτο ἀπ' αὐτοὺς ποῦ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔφεραν στὴν Κρήτη τὶς βλαστήμιες γὰρ τὸ Χριστό, τὴν Παναγία καὶ τὸ Σταυρό, ποῦσαν ἄγνωστες στὴν Κρήτη.

Γιὰ νὰ πάψη νὰ πίνη, ἔπρεπε νὰ μὴ ἀρρωστήσει βαρεῖα. Φαινότανε πουντιασμένος. Ἐβῆχε κεῖτε πυρετὸ καὶ δύσπνοια.

Στὸ χωριὸ τοῦ κάμανε τὰ συνειθισμένα γὰρ τὸ χρονολόγημα, τρυφίματα, ζεστά, βεντοῦζες καὶ τὰ τέτοια· ἀλλ' ἡ κατάστασή του χειρότερευε. Τότε στὸ παραλήρημα τοῦ πυρετοῦ ἄρχισε νὰ ζητᾷ κρασί· κέπειδι δὲν τοῦδιδαν, βλαστημοῦσε ὅλη τὴν ὥρα κέλεγε πῶς, ὅταν θὰ σηκωνότανε, θάσφαζε τὴ γυναῖκά του καὶ τὰ παιδιὰ του.

Στὸ μικρὸ του χωριὸ γιατρὸ δὲν εἶχαν καὶ τὸν πῆγαν μὲ μουλάρι στὸ κεφαλοχώρι ποῦταν ἡ προτεύουσα τῆς ἐπαρχίας. Ἐκεῖ εἶχε συγγενικὸ σπίτι, ὅπου νὰ μένη καὶ νὰ τὸν βλέπη γιατρός. Μποροῦσαν νὰ καλέσουν τὸ γιατρὸ στὸ χωριὸ, ἀλλὰ ἔκριναν οἰκονομικώτερο νὰ πᾶνε τὸν ἀρρωστο στὸ γιατρὸ. Ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ξόδευαν λιγώτερα δὲν τοὺς ἀφῆκε καὶ νὰ λογαριάσουν ὅτι ὁ δρόμος, ὅσο λίγος κιᾶν ἦτο, θὰ χειρότερευε τὸν ἀρρωστο.

Ὁ γιατρὸς ποῦ τὸν κάλεσαν νὰ τὸν κητάξῃ εἶπε πῶς εἶχε πνευμονία. Εἶδε συνάμα πῶς ἡ μήτηρ του ἦτον κόκκινη καὶ ρώτησε ἂν ἔπινε.

— Οὐ! ἀποκρίθηκάν οἱ δικαί του, βιταμινὰ πίνει.

Ὁ γιατρός ἔκαμε μορφασμὸ ποῦ σήμαινε : « Διάολε ! αὐτό 'νε κακό ».

Τοῦβαλαν ἐκδόρια, μὰ ἡ πνευμονία εἶχε προχωρήσει κιὸ γιατρός δὲν εἶχε πολλές ἐλπίδες. Ὁ ἄρρωστος στὴν ἀγωνιώδη κατάσταση ποῦτονε βρῆκε τὴ δύναμη νὰ πῆ τοῦ γιατροῦ :

— Ἐγὼ, θαρρῶ, γιατρέ, πῶς, ἂ μοῦ δώσουνε νὰ πιῶ τσικουδιά, θὰ μὲ κάμη καλά.

— Ὁ Θεὸς φυλάξοι ! εἶπεν ὁ γιατρός. Σταλιά. Μήτε ρακὴ, μήτε κρασί.

Ὁ Δριμομυχελὴς μορμουρίσε μιὰ βλαστήμια.

Μετὰ τρεῖς μέρες ἦτο τέτοια ἡ κατάσταση του, ποῦ ὁ γιατρός εἶπε ὅτι δὲν εἶχε πειὰ καμμιά ἐλπίδα. Μόνο γιὰ παραγοριὰ ἀφῆκε μερικὲς παραγγελίες κῆρυγε γιὰ τὸν ζητοῦσαν βιαστικά σῆνα μακρονὸ χωριό.

Κοντὰ τὸ μεσημέρι ἔπαθε ὁ ἄρρωστος, ἕνα τέτοιο παροξυσμὸ τῆς ἀρρώστειάς του, ποῦ σὲ λίγη ὥρα τελείωσε. Πρόφτασε ὅμως τὴν τελευταία του στιγμὴ νὰ πῆ μιὰ βλαστήμια.

Ἄφου τελείωσε, τί νὰ τὸν περιμένουν ; Ἄρχισαν ἐτοιμασίες γιὰ τὴν κηδεία. Πρόφτασαν καὶ κάλεσαν ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ τοὺς δικούς του, ὅσοι δὲν ἦσαν κοντὰ του. Καὶ στὶς τρεῖς ἦτο σαβανωμένος. Ἄλλὰ μὲς στὰ μοιρολόγια τῶν γυναικῶν κενῶ ἐτοιμάζοντο νὰ τὸν σηκώσουν, ὁ πεθαμένος κινήθηκε κιᾶνοιξε τὰ μάτια του. Αὐτοὶ ποῦσκυβαν νὰ τὸν σηκώσουν σύρθηκαν πίσω κιὸ θρηῆνος ἔλαψε.

— Εἰντά νε, μωρέ, τοῦτονέ ; εἶπε μὲ τρομερὴ φωνὴ ὁ πεθαμένος. Ζωντανό, μωρὲ κερατάδες, θέλετε νὰ μὲ θάψετε, καὶ μοῦ βάλετε τὰ λαζάρια ;

Συνάμα σηκώθηκε, λευτέρωσε τὰ χέρια του ἀπὸ τὰ σάβανα, πετάχτηκε πάνω κῆτρεξε σὲ μιὰ ξιφολόγη ποῦτον κρεμασμένη στὸν τοῖχο.

Τὸ δωμάτιο ἄδειασε. Ὅλοι ἔτρεξαν ἔξω καὶ στὸν πανικὸ των ἀκούστηκε πῶς ὁ πεθαμένος ἐβρυκολάκισσε.

— Ἐκαταχάνεψε.

Μόλις πετάχτηκεν ἔξω οἱ τρομαγμένοι, φάνηκε κατόπιν κιὸ Δριμομυχελὴς μὲ τὰ σάβανα σκισμένα καὶ μὲ τὴ ξιφο-

λόγχη στο χέρι.

— Σταθήτε, ατιμοι, φώναζε, να δήτε αν απόθανα γή ζώ!

Έμοιαζε με μανιακό, πούχε φύγει από τα δεσμά του φρενοκομείου. Τα μάτια του ήσαν τρομερά και τα κινήματά του φανέρωναν τή νευρική υπερένταση τής μανίας. Προχωρούσε με τὸ άσταθο βήμα λυσάρικου σκυλιού· αλλά όλος ό κόσμος έφυγε μπροστά του και μόνον από παράθυρα τόν είδαν μερικοί καινούτοι μόλις πρόβαλαν λιγάκι τα κεφάλια των.

Μπροστά σένα μαγαζί, που τώχε κλείσει ό πανικός, στεκόταν ένα μουλάρι, στρωμένο με μιὰ πατανία. Ό καταχανᾶς ανέβηκε σένα πεζούλι δίπλα και πήδηξε στο μουλάρι. Πήρε τὸ χαλινάρι κέδωκε δρόμο του μουλαριού. Τὸ μουλάρι θά τρώμαζε βέβαια από τὸν αλλόκοτο αναβάτη, αλλά και με τέτοια μανία τὸ κτυπούσε ό καταχανᾶς με τή ξιφολόγχη, που τὸ ζών άρχισε να τρέχη σαν τρελλό. Ό καταχανᾶς όμως στεκότανε καλά στο σαμάρι.

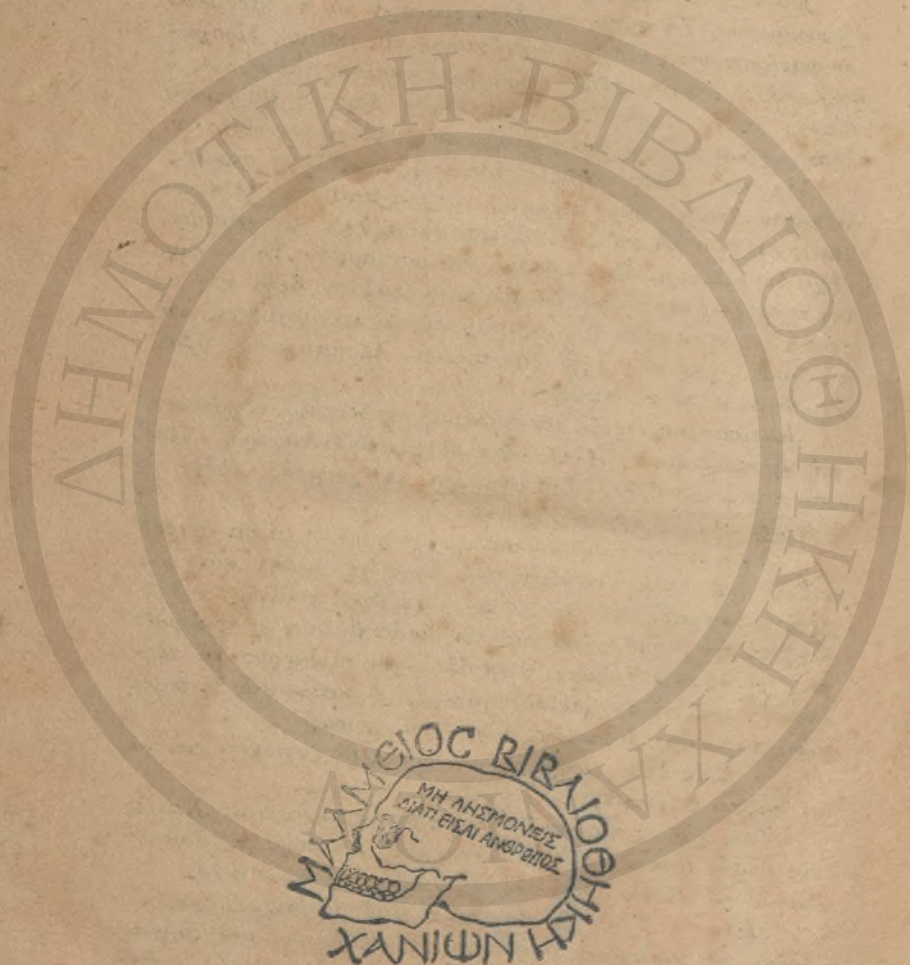
Κατόπιν του έτρεξε κένα πλήθος, σχεδόν όλοι οί κάτοικοι του κεφαλοχωριού. Άλλοι από συγγενικό ενδιαφέρο, άλλοι από περιέργεια κέναν από συμφέρο. Ό χωρικός πούχε τὸ μουλάρι. Αίτός πήγαινε πρώτος.

Ό καταχανᾶς τραβούσε προς τὸ χωριό του· κίεταν έφτασε πέζεψε και μπήκε στο σπίτι του, όπου χε μείνει μόνο μιὰ γριά μισότραφη, συγγένισά του. Άνέβηκε στο άνωγι· κίεταν μπήκαν στο χωριό κείνοι που τὸν ακολουθοῦσαν και φάνηκαν στις γωνιές των δρόμων, γιατί δέν είχαν τὸ θάρρος να πλησιάσουν και να προβάλλουν φανερά, ό καταχανᾶς φάνηκε σένα παράθυρο. Κρατούσε δίκανο και φώναζε :

— Κιώς έπαέ, μωρέ γεβεντισμένοι, με ζυγώνετε για να με θάψετε ζωντανό ;

Τους λόγους τὸν ακολουθήσαν δύο προβολισμοί. Κανεις δέν έπαθε τίποτε· αλλά κιό καταχανᾶς αποσύρθηκε από τὸ παράθυρο. Ποιός όμως να μπή μέσα να δη τι άπόγινε ;

Μόνο τὸ βράδυ βράδυ πήρε αυτό τὸ θάρρος ένας και βρήκε τὸν καταχανᾶ πεθαμένο και δίπλα του μιὰ κανάτα άδειασμένη και σπασμένη. Αυτή τή φορά ήτο σωστά πεθαμένος.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
XANTON